

landscape
L&A
architecture

ТЕРАПЕВТИЧНІ ТА ЛІКУВАЛЬНІ
ЛАНДШАФТИ
THERAPEUTIC AND HEALING
LANDSCAPES

Guest editor
ILZE RUKSANE,
landscape architect (Latvia)

Гостьовий редактор
ІЛЬЗЕ РУКШАНЕ,
ландшафтний архітектор (Латвія)

ALL WILL BE WELL

No matter how much I don't want to refer to the war that started on February 24th also in this issue of Landscape Architecture, but unfortunately, you can't do without it if the topic of the issue is healing landscapes. The number is created in the summer, when half a year has passed. War is not the antithesis of peace. War is not simply unpeace. War is destruction. The destruction. Extinction. The opposite of war is creativity, birth, growth and formation. Now, not only in the West, but in the whole world, there is a new border dividing line, which marks the transgression of new borders – those that are beyond the generally understandable, the universally human and that have neither rational nor irrational explanations. Crossing boundaries that will leave indelible effects on the mental and physical landscape of all of us. The number is a story about the fact that when the Boundaries are violated and destroyed – our sacred spaces, our homes, our lives, our sanity, our insanity, our bodies and our spirits. And when, at the same time, I read publications interviews with the victims, with the victims and I admire the Ukrainian people and your strength, the extent of your love and energy. Even when your dearest, nearest and dearest have fallen victim to the world's greatest evil, you manage not to burst into beastly hatred, but to maintain the belief that it was a coincidence, some random series of events, with certain random consequences. People of Ukraine – I know I have to learn to forgive, but from reading and following the events, it seems that Forgiveness is a blood relation for you. You stand firmly on your feet and guard the gates of your Space, your Boundaries. I really hope it's not just adrenaline. That's why in this issue we tried to find answers about how to try to learn to live and get along, how landscape and what landscape can heal us when we go on this path, where we are not given a choice not to go. How to create a landscape that will help heal scars both now and for generations to come. Already today, we should be aware that the need for time, energy and material investment in improving the quality of our environment (read – healing) is no longer just a recommended prevention, but an urgent action. In urban planning, architecture, landscape architecture and other large or micro practices, how to find the opportunity to delve deeper into territories, places and society in order to create the most suitable solutions for it – to balance all interests and the therapy of various irritations and sensations, to activate the senses, to restore and create new balanced cultural values? About it in this issue. May we all have the strength and love to accept the words of Julianna from Norwich «All will be well; all will be well and all sorts of things will end well.»
Glory to Ukraine!

ВСЕ БУДЕ ДОБРЕ!

Як би не хотілося мені згадувати війну і в цьому номері «Ландшафт і архітектура», але на жаль, цього не оминати, бо тема номеру – оздоровлюючи ландшафти. Війна не є антитезою миру. Війна – це не просто не-мир! Війна – це руйнування. Знищення. Вимирання. Протилежністю війни є творчість, народження, ріст і формування. Тепер не лише на Заході, а й у всьому світі існує нова лінія розмежування, яка знаменує собою переступання нових кордонів – тих, що знаходяться поза межами загальнорозумілого, загальнолюдського і не мають ані раціональних, ані ірраціональних пояснень. Перетинання кордонів, що залишить незгладимий вплив на психічний і фізичний ландшафт кожного з нас.

Цей номер – історія про те, що коли Кордони порушуються, то руйнуються наші священні місця, наші домівки, наші життя, наш розум, наші тіла та наш дух. І коли, водночас, я читаю публікації, інтерв'ю з постраждалими, я захоплююся українським народом і вашою силою, розміром вашої любові та енергії. Навіть коли найдорожчі, найрідніші стали жертвою найбільшого світового зла, вам вдається не спалахнути звірчою ненавистю, а зберегти віру в те, що це був збіг обставин, якась випадкова низка подій, з певними випадковими наслідками.

Народі України, я знаю, що треба вчитися прощати, але, слідкуючи за подіями, здається, що Прощення для тебе – кровне споріднення. Ти міцно стоїш на ногах і охороняєш ворота свого Космосу, свої Рубежі. Я дуже сподіваюся, що це не просто адреналін. Тому в цьому номері ми спробували знайти відповіді про те, як спробувати навчитися жити і ладнати, як ландшафт і який саме ландшафт допоможе нас зцілити, коли ми йдемо цим шляхом, куди нам не дають вибору не йти. Як створити ландшафт, який допоможе залікувати шрами як сучасникам, так і майбутнім поколінням. Вже сьогодні ми повинні усвідомлювати, що неабиякі вкладання часу, енергії та матеріальних коштів у покращення якості нашого довкілля (читай – оздоровлення) – це вже не просто рекомендована профілактика, а невідкладна дія.

Як знайти можливість у міському плануванні, архітектурі, ландшафтній архітектурі та інших великих чи малих практиках заглибитися в території, місця та суспільство, щоб знайти для містян найбільш ефективні рішення, збалансувати всі інтереси та лікувати різноманітні роздратування і розлади, активізувати почуття, відновити старі та створити нові культурні цінності? Про все це – в новому номері. Нехай у всіх нас вистачить сил і любові прийняти слова Юліани з Норвіча, духовної письменниці, авторки першої книги, написаної жінкою англійською мовою: «Все буде добре, все буде добре, і всілякі речі закінчаться добре».

Слава Україні!

ЯКІСНІ РОСЛИНИ - ВНЕСОК ЩО ПЕРЕДАЄТЬСЯ У СПАДОК

**NURSERY OF
DECORATIVE
PLANTS**

**Розсадник декоративних рослин Гарди
Великий вибір листяних, хвойних дерев
та кущів європейської якості!**

www.gardi.biz

Розсадник декоративних рослин:

м. Кременчук +380 67 531-55-12, +380 99 777-35-35, nursery@gardi.biz

Оранжерея квіткових рослин:

м. Горішні Плавні, +380 67 530-99-76, flowers@gardi.biz

Головний редактор
ВАЛЕРІЙ
КОТЕЛЬНИКОВ

Editor-in-chief
VALERY KOTELNIKOV

ПЕРЕДБАЧЕННЯ ЧИ ОСНОВИ МРІЄБУДУВАННЯ?

Хтось із сучасних українських інтелектуалів влучно підмітив, що важливі події змушують суспільство наново відкривати важливість інституцій та професій. Так, під час пандемії ми «раптом» для себе усвідомили важливість лікарів, під час війни – армії та волонтерів, зараз розуміємо життєву важливість енергетиків та комунальників. Після війни з'ясуємо, що також важливі вчителі, будівельники, психологи та психотерапевти. Чи настає черга працівників ландшафтної галузі, або все ще не на часі?

Цей номер журналу – про ландшафти цілющі та терапевтичні. У чому різниця – ви зрозумієте, прочитавши його. Саме зараз на часі створювати такі ландшафти, які конче потрібні не тільки тисячам поранених, що повернулися з фронтів, а й мільйонам містян, що всю ці місяці переживають ракетні обстріли, відключення води та світла, не на мить не втрачаючи віру у Перемогу. Кожен новий сад, кожний громадський простір, створений з любов'ю до рідної землі – ваш посылний внесок на цьому шляху. Працюємо та вчимося.

Підступний ворог, що заплутався та назавжди застряг у своєму сфальсифікованому минулому, намагається відняти у нас не лише спадщину, але й наше майбутнє. Цього не буде ніколи! Бо ж в наших мріях – не лише Перемога, в наших мріях – відбудовані, оновлені, затишні та дружні до своїх мешканців міста, ландшафти, що лікують фізично й ментально. Тож вчимося будувати наші мрії! Слава Україні!

PREDICTIONS OR THE BASICS OF DREAM BUILDING?

Some of the modern Ukrainian intellectuals rightly noticed that important events force society to rediscover the importance of institutions and professions. So, during the pandemic, we «suddenly» realized the importance of doctors, during the war – the army and volunteers, now we understand the vital importance of energy workers and utility workers. After the war, we will find out that teachers, builders, psychologists and psychotherapists are also important. Will it be the turn of landscapers, or is it still not on time?

This issue of the magazine is about healing and therapeutic landscapes. What is the difference – you will understand after reading it. Right now, is the time to create such landscapes, which are absolutely necessary not only for thousands of wounded who have returned from the fronts, but also for millions of citizens who have been experiencing rocket attacks, water and electricity cuts all these months, without losing faith in Victory for a moment. Every new garden, every public space created with love for the native land is your contribution on this path. We work and study.

An insidious enemy, confused and forever stuck in his falsified past, is trying to rob us not only of our heritage, but also of our future. This will never happen! Because in our dreams – not only Victory, in our dreams – rebuilt, renewed, cosy and friendly cities, landscapes that heal physically and mentally. So, let's learn to build our dreams! Glory to Ukraine!

Видавець журналу
ОЛЬГА КАМОЛІКОВА

OLGA KAMOLIKOVA,
publisher of the Landscape
and Architecture magazine

СИЛА, ЩО ПОРУЧ З НАМИ

Мабуть, ви знаєте що здоровий ґрунт містить у собі природний антидепресант? Це правда – бактерія *Mycobacterium vaccae* стимулює вироблення серотоніну – гормону щастя, покращує когнітивні функції та знижує стрес.

Більшість завзятих садівників скажуть вам, що їхній ландшафт є «щасливим місцем», а регулярні фізичні вправи у саду додатково бадьорять та підіймають настрій. І ви, напевно, помічали, з якою любов'ю, українці говорять про свої сади та дачі, про деревце, посаджене власноруч у місті поряд із будинком.

Наша Земле! Саме ти даєш нам силу жити, боротися та любити, мріяти про майбутнє та садити сади. І ми обов'язково перемаємо, щоби втілити у життя усі наші мрії. А «щаслива» *Mycobacterium vaccae* хай завжди буде на нашому боці, прямо під нашими ногами!

THE POWER THAT IS NEXT TO US

Did you know that healthy soil contains a natural antidepressant? It's true – the bacterium *Mycobacterium vaccae* stimulates the production of serotonin – the hormone of happiness, improves cognitive functions and reduces stress.

Most avid gardeners will tell you that their landscape is a «happy place» and regular exercise in the garden is extra invigorating and uplifting. And you have probably noticed with what love Ukrainians talk about their gardens and dachas, about a tree planted by their own hands in the city next to the house.

Our land! It is you who gives us the strength to live, fight and love, dream about the future and plant gardens. And we will definitely win in order to realize all our dreams. And the «lucky» *Mycobacterium vaccae* will always be on our side, right under our feet!

3D GROUND

IMPROVEMENT LANDSCAPE NETWORK

12

YEARS

РОКІВ
НА РИНКУ

100+

PROJECTS

РЕАЛІЗОВАНО
ОБ'ЄКТІВ

Only a quality result thanks to the professional team and the best suppliers.

Тільки якісний результат завдяки професійній команді та найкращим постачальникам.

+38 (044) 360 3139
+38 (044) 337 3139
www.3dground.biz
info@3dground.biz

- Landscape design
Ландшафтне проектування
- Outdoor space Improvement
Озеленення та благоустрій
- Vertical gardening
Вертикальне планування
- Drainage systems
Системи водовідведення та дренажу
- Automatic watering systems
Системи автоматичного поливу
- Landscape lighting systems
Системи ландшафтного освітлення
- Autonomous sewage systems
Системи автономної каналізації

www.landshaft.info

Рослини з душею

**Величезний вибір якісних рослин
для міського озеленення та приватних садів.**

Компанія «ЗЕЛЕНА МИЛЯ» виконає повний комплекс загальнобудівельних робіт, пов'язаних із благоустроєм території, укладання тротуарної плитки та систем поверхневого водовідведення, а також роботи пов'язаних з інженерною підготовкою території.

Фахівці компанії «Зелена миля» розроблять індивідуальний проект благоустрою вашої ділянки, а саме:

- **РОЗРОБЛЯТЬ ЗАГАЛЬНУ КОНЦЕПЦІЮ ПРОСТОРУ, ФУНКЦІОНАЛЬНІ ЗОНИ**
- **ПРОЕКТ ВЕРТИКАЛЬНОГО ПЛАНУВАННЯ ДІЛЯНКИ**
- **СХЕМУ ВОДОВІДВЕДЕННЯ ТА ДРЕНАЖУ**
- **РОЗРОБЛЯТЬ ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ДИЗАЙН-ПРОЕКТ МОЩЕННЯ**

Ми врахуємо архітектурні особливості вашого будинку та прилеглої території, запропонуємо грамотне інженерно-технічне рішення з водовідведення та дренажу, розробимо дизайн-проект мощення, підберемо матеріали для мощення, а також виконаємо реалізуємо усі проектні рішення.

green-mile.prom.ua
www.greenmile.com.ua
+38 (068) 589-10-96, +38 (66) 226-43-39

ЗМІСТ/CONTENT

[HTTPS://LANDSCAPE-ARCHITECTURE.TOP/](https://landscape-architecture.top/)

*НА 1-Й ОБКЛАДИНЦІ фото з інтерв'ю з Хумайрою Ікрам.
Photo credit: Humara Ikram*

ЛАНДШАФТНА УКРАЇНА ДО ПЕРЕМОГИ LANDSCAPE UKRAINE TO VICTORY	7
ЛАНДШАФТНІ ГРОМАДСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ – ПРО ВІЙНУ, МИР ТА ТЕРАПЕВТИЧНІ ВЛАСТИВОСТІ РОСЛИН LANDSCAPE NGOS – ABOUT WAR, PEACE AND THERAPEUTIC PROPERTIES OF PLANTS	12
ЛІКУВАЛЬНІ ТА ТЕРАПЕВТИЧНІ ЛАНДШАФТИ HEALING AND THERAPEUTIC LANDSCAPES	18
Ільзе РУКШАНЕ. Лікування містом, або чи є утопією міське середовище, що сприяє дружнім стосункам між усіма його користувачами? Ilze RUKŠANE. Urban therapy. Is an urban environment that promotes loving relationships between all its users a utopia?	19
Хумайра ІКРАМ: ми маємо реальну можливість змінити життя людей, створюючи їм правильне середовище для роботи та життя Humayra IKRAM: we have a real one the opportunity to change people's lives by creating they have the right environment for work and life	28
Юлія РАШКОВСЬКА. Благоустроєна територія як один із засобів реабілітації хворих дітей та їх батьків на прикладі лікарні Охматдит (Київ, Україна) Yuliya RASHKOVSKA. Well-developed territory as one of the means of rehabilitation of sick children and their parents on the example of Okhmatdyt hospital (Kyiv, Ukraine)	36
Олена АРОВА. Зцілюючися садами Elena AROVA. Healing with gardens	40
Яніс ЛУЙНІЄКС «АПТЕЧНА ВУЛИЦЯ» перетворюється! Yanis LUINIEKS. «APTIKAS IELA» is transforming	46
Дар'я ЖАРІКОВА. Сади на дахах паркінгів як елемент природної терапії Daria ZHARIKOVA. Gardens on the roofs of parking lots as an element of natural therapy	50
Вікторія ГРІЧЕНАЙТЕ. Сад здоров'я, відкритий для всіх Victorya GRICENAITA. The health garden is open to all	56
Гітіс ЛЕТВАЙТИС, Валерій КОТЕЛЬНИКОВ. Цілющий лісовий сад інженера-конструктора, або терапевтичний приклад одного приватного саду Gitis LIETVAITIS. Forest garden. A great design engineer project. A therapeutic example of one private garden	59
Сад як перемога людського духу/частина 2 The garden as a victory of the human spirit/part 2	66
Ярослав та Андріана НЕДОЛУЖЕНКО. Сад як порятунок під час війни. Аналіз та цифри одного українського розсадника декоративних рослин Yaroslav and Andriana NEDOLUZHENKO. The garden as a salvation during the war. Analysis and figures of one ukrainian nursery of ornamental plants	68
ПОРАДИ З БЛАГОУСТРОЮ ТА РОСЛИНИ/ LANDSCAPING TIPS AND PLANTS	74
Благоустрій. Ландшафт. Інженерні мережі з 3D GROUND Improvement. Landscape. Engineering networks with 3D GROUND	74
Про сучасні елементи благоустрою – в деталях About modern elements of landscaping in detail	76
ROMEX® Сучасні тротуарні суміші: кінець непризвучливим швам Modern paving grouts: an end to unsightly joint patterns	78
Гортензія волотиста. Hydrangea paniculata	80
Топ-5 рослин із подвійним-потрійним терапевтичним ефектом Top 5 plants with double-triple therapeutic effect	82

ЗОЛОТОЙ МАНДАРИН

НОВЕ ДЛЯ КРАЩОГО!

Компанія пропонує:

- Тротуарну плитку
- Облицювальний камінь
- Стінові та фундаментні блоки
- Елементи для парканів та стінок
- Тротуарні та дорожні бордюри
- Вази та квітники
- Паркові та вуличні ліхтарі
- Лавки та урни для сміття
- Послуги з дизайну та благоустрою

- декоративні дерева та кущі |
- decorative bushes and trees |
- листяні та плодові дерева |
- deciduous and fruit trees |
- хвойні рослини будь-яких розмірів
(в т.ч. крупноміри) |
- coniferous plants of any size |
- рослини стрижених форм та бонсаї |
- plants of clipped forms and bonsais |

ЛАНДШАФТНА УКРАЇНА – ДО ПЕРЕМОГИ LANDSCAPE UKRAINE – TO VICTORY

Кожен як може наближає нашу Перемогу. Хтось на полі бою, а хтось – займається волонтерством, створює сади, парки, робочі місця.

Everyone is bringing our Victory closer as much as possible. Someone is on the battlefield, and someone is volunteering, creating gardens, parks, jobs.

«ЩО НЕ ГОРИТЬ» WHAT DOES NOT BURN

Вікторія Манойло, успішний український ландшафтний дизайнер, напередодні російського вторгнення була за кордоном на галузевій виставці. Коли почалася війна, Вікторія вирішила залишитися і доносити професійному колу правду про Україну. Одним з таких кроків став виставковий сад «Що не горить», який вона побудувала разом з ландшафтним дизайнером з Нідерландів Керрі Престон на RHS Hampton Court. Автори намагалися розповісти світові про те, що відбувається в Україні. І не тільки біль нашої країни, а ще й здатність протистояти та незламність нашого духу!

Ідея саду на перший погляд нескладна: остов згорілої хати, що залишився стояти. Рушники, що обгортають хату, наче символ нового одягу. І металевий тризуб у центрі згорілої хати, що зберігся, що не горить. Весь сад пронизаний символікою, що не горить: а не горить українська віра та жага до свободи!

Сад What does not burn отримав нагороду Best in Show в номінації Global Impact.

Victoria Manoylo, a successful Ukrainian landscape designer, was abroad at an industry trade show on the eve of the Russian invasion. When the war broke out, Victoria decided to stay and inform the professional community about the truth about Ukraine. One of these steps was the exhibition garden «What is not burning», which she built together with landscape designer from the Netherlands Kerry Preston at RHS Hampton Court. The authors tried to tell the world about what is happening in Ukraine. And not only the pain of our country, but also the ability to resist and the indestructibility of our spirit!

The idea of the garden at first glance is simple: the skeleton of a burnt house that remained standing. Towels that wrap the house, like a symbol of new clothes. And a metal trident in the center of the burnt house, which is preserved, not burning. The whole garden is permeated with symbols that do not burn: what does not burn is, first of all, Ukrainian faith and thirst for freedom!

What does not burn garden received the Best in Show award in the Global Impact category.

ETIS.help

Ландшафтна компанія Etis працює на українському ринку ландшафтних послуг майже 25 років. Це сімейний бізнес, який започаткувала ландшафтна дизайнерка Тетяна Чекалюк. Зараз в компанії працюють її донька Анастасія та зять Максим Гузій. До війни Etis успішно розвивався, компанія створила майже 500 приватних садів, родинних парків та громадських просторів. Останніми роками пані Тетяна не тільки створювала сади, а ще й активно працювала над поверненням до надбань культурної спадщини українського садівництва, до відродження національних ландшафтних традицій, виокремлення рис, притаманних українській садовій творчості. Знаково, що заснований родиною бренд «Українські сади від Тетяни Чекалюк» (<https://chekaliuk.com.ua>), отримав свідоцтво про реєстрацію у переддень російської агресії. Були плани, були мрії, але підступний ворог вирішив захопити українську землю. Як цю новину сприйняли в Etis?

Максим Гузій: Я слідкував за новинами, та, аналізуючи їх, казав: буде повномасштабне вторгнення росії. І навіть готував морально до цього мою сім'ю та співробітників. Питання «Коли?» було питанням часу. Для нашої родини це було очікувано. Але, як і всі нормальні люди, я, десь у глибині душі, таки сподівався на здоровий глузд російського очільника. Як виявилось – сподівався марно... В ніч з 23 на 24 лютого ми поверталися з дня народження друга і побачили, як монтується блок пости. А вранці прокинулися від дзвінків та страшної звістки. Почитали в інтернеті та послушали новини, виглянули у вікно, побачили колони легкових машин, що прямували на Захід, зібралися, взяли кота і поїхали додому до мами Тетяни. В такий час сім'я має згуртуватися і в той момент для нас це було найважливішим.

Тетяна Чекалюк: 23 лютого був по-весняному теплий та сонячний день. Напередодні я завершила погодження відбору рослин для нашого нового родинного парку, за моїм новим проектом. Відбір рослин, який я здійснила в Італії, був неймовірним, тож я з натхненням розпочала узгодження з постачальниками графіків завантажень. Далі мене чекав мій улюблений розсадник в Нідерландах, бо лише там є рослини, які були так потрібні для цього проекту. Кожен новий сад, як новий високий сезон у моїй творчості, я щоразу з радістю поринаю в цей процес. Я не вірила у війну, я не хотіла війни, була впевнена, що людина, яка має голову з мізками та серце, в наш час ніколи не розпочне війну. Я була впевнена, що сучасний світ давно виріс з такого способу міряться достоїнствами. А ні, російські лідери не вирости. Власне, вони ніколи й не росли. Вранці я почула сирени, подумала, що знову їх тестують. Потім побачила дописи в Фейсбук когось з наших колег, вони повідомляли, які міста бомблять. Згодом пролунали вибухи – страх і розпач скували тіло й душу...

L&A Якими були ваші подальші дії?

Максим: 25 лютого я зібрав всю команду в офісі, проговорили план дій, «розконсервували» садовий центр, запустили

Etis landscape company has been working in the Ukrainian market of landscape services for almost 25 years. This is a family business started by landscape designer Tetiana Chekalyuk. Now her daughter Anastasia and son-in-law Maksym Guziy work in the company. Before the war, Etis developed successfully. The company created almost 500 private gardens, family parks, and public spaces. In recent years, Tetiana not only created gardens but also actively worked to return to the cultural heritage of Ukrainian horticulture, revive national landscape traditions, and distinguish features inherent in Ukrainian garden creativity. Significantly, the family-founded brand «Ukrainian Gardens by Tetyana Chekalyuk» received a certificate of registration on the eve of Russian aggression. There were plans and dreams, but an insidious enemy decided to seize Ukrainian land. How was this news received at Etis?

Maksym Guziy: I followed the news, but, analyzing them, I said there would be a full-scale invasion of Russia. And even mentally prepared my family and company employees for this. The question «When?» was only a matter of time – says Maxim. – So it was expected for our family. But, like all people, I, somewhere in the depths of my soul, still hoped for the common sense of the Russian leader. As it turned out, I hoped in vain... On the night of February 23-24, we were returning from a friend's birthday party and saw how the block posts were being installed. And in the morning, we woke up from calls and terrible news. We quickly read on the Internet and listened to the news, looked out the window, saw convoys of cars heading west, got together, took the cat, and went to Tatyana's mother's home. At such a time, the family should unite, and it was the most important thing for us at that moment.

Tetyana Chekalyuk: February 23 was a spring-like warm, and sunny day. The day before, according to my new project, I finished approving the selection of plants for our new family park. The selection of plants I had done in Italy was incredible, so I was excited to start coordinating with suppliers. Next, my favorite nursery in the Netherlands awaited me because only there are the plants that were so necessary for this project. Each new garden is like a new high season in my work. I plunge into this process with joy every time. I didn't believe in war, and I didn't want war. I was sure that a person with a brain and a heart would never start a war nowadays. I was convinced that the modern world had long grown out of this way of measuring merit. But no, Russian leaders have not grown up. Actually, they never grew.

In the morning, I heard sirens. I thought they were being tested again. Then I saw the Facebook posts of one of our colleagues, and they reported which cities were being bombed. Later, explosions rang out – fear and despair bound body and soul...

автоматичну систему поливу, бо не знали, як далеко заїде ворог і не хотіли, щоб страждали рослини. Стабілізували роботу, людей, що в нас працюють, себе. Бо не можна допомагати іншим, якщо ти сам не в порядку. А потім почали допомагати іншим.

L&A Як same?

Максим: Почали із ЗСУ, — в мене були на це особисті мотиви. Мій брат проходив службу в армії і з моменту вторгнення став на захист нашої Батьківщини. Через кілька днів із початку війни я побачив оголошення від частини, де він служить, про те, що потрібні деякі військові «гаджети» і запропонував допомогу. Той запит ми задовільнили. А потім я зв'язався з закордонними партнерами. Всі висловлювали підтримку Україні і пропонували допомогу. Питали: «Що вам потрібно?» І вже 5 березня ми отримали перші буси з продуктами харчування, одягом, спальними мішками, карематами та медикаментами. І ось тут виявилось, що наших фізичних можливостей недостатньо для розгрузки та розподілу. Написали оголошення в соцмережі і вже наступного дня до нас прийшло понад 60 заявок від людей, що готові були допомагати! Ми зібрали команду, в яку здебільшого входили люди з медичною освітою. Бо ми розуміли, що медикаменти потрібні чи не найбільше і тут без людей з відповідною освітою ми не впораємось. Знайшли безпечне та захищене в усіх сенсах приміщення, щоб приймати допомогу. Спочатку в нас була волонтерська ініціативна група, а наприкінці березня зареєстрували благодійний фонд і назвали його «Etis help» (<https://www.etis.help>). Коли отримали дозвіл на виїзд для пошуку гуманітарної допомоги, то перша країна, яку ми відвідали, була Італія. Напередодні ми зателефонували нашому партнеру в Італії Luca Inzaina та попередили про наш приїзд. І наш партнер дав оголошення в місцевий паблік про благодійну вечерю на підтримку України! На захід прийшло понад 80 чоловік, ми розповідали про те, що відбувається, відповідали на питання. То було надзвичайно зворушливо!

Була ще одна історія, якою не можу не поділитися. Коли ми їхали Італією, зупинилися біля однієї церкви, розговорилися зі священнослужителем. Коли він дізнався хто ми і звідки, попросив почекати на нього 5 хвилин. І пішов до церкви. А коли вийшов, то тримав у руках величезний пакунок з їжею та конверт, в якому були 2 тисячі євро. Попросив гроші передати на потреби української армії. Що ми і зробили, коли повернулись в Україну.

Хотілося б поділитися деякими результатами діяльності нашої волонтерської організації.

Ми передали понад 30 автомобілів на потреби ЗСУ, за що особлива подяка нашим партнерам з Латвії Laura Plica-Stankevica та компанії Agendum charity foundation, які суттєво допомогли нам в цьому питанні.

З квітня по середину серпня ми надавали допомогу внутрішньо переміщеним особам — близько 5 тисячам людей!

По медичному напрямку: нам передали для України медикаментів на суму близько 200 тисяч євро!

Особисту подяку за допомогу хотів би висловити нашим партнерам: Luca Inzaina, «Euroambiente», Valeria Bobrova and Grazia Innocenti, «Rolando Innocenti & Figli», Laura Plica-Stankevica, «Landscape Construction» & «Agendum charity foundation». □

L&A What were your next steps?

Maxim: On February 25, I gathered the team in the office and discussed the action plan. We opened the garden center and started the automatic irrigation system because we did not know how far the enemy would go and did not want to let the plants suffer. I stabilized the work, people who work for us, and myself. Because you cannot help others if you are not in order by yourself. After we started helping others.

L&A How exactly?

Maxim: We started with the Ukrainian Armed Forces — I had personal reasons for this. My brother served in the army and, from the moment of the invasion, stood up for the defense of our Motherland. Just a few days the war started, I saw an ad from the unit where he was serving that they needed some military «gadgets» and I offered the help. We satisfied that request. And then, I contacted foreign partners. Everyone expressed support for Ukraine and offered help. They asked: «What do you need?» And on March 5, we received the first minivans with food, clothes, sleeping bags, and medicines. And here, it turned out that our physical capabilities are not enough for unloading and distribution.

We posted an announcement on the social network, and on the next day, we received more than 60 applications from people who were ready to help! We assembled a team, which mainly included people with medical education. We understood that medicines are needed almost the most, and here we got help from people with appropriate education. We found a safe and secure place to receive aid. At first, we had a volunteer initiative group, and at the end of March, we officially registered a charity fund and named it «Etis help» (<https://www.etis.help>). When we received permission to go abroad to look for humanitarian aid, Italy was the first country we visited. The day before, we called our partner in Italy Luca Inzaina, and informed him about our arrival. And our partner announced to the local public about a charity dinner to support Ukraine! More than 80 people came to the event. We talked about what happened and answered questions. It was all incredibly touching!

There was another story that I can't stand but share. While traveling through Italy, we stopped at a church and talked with the priest. When he found out who we were and where we were from, he asked us to wait for him for 5 minutes. After that, the priest went to the church. When he came out, he was holding a massive package of food and an envelope containing 2,000 euros. He asked us to transfer the money for the needs of the Ukrainian army. So we did when we returned to Ukraine.

I would like to share some results of the activities of our volunteer organization.

During this period, we gave more than 30 cars for the needs of the Ukrainian Armed Forces. Special thanks to our partners from Latvia, Laura Plica-Stankevica, and the company Agendum charity foundation, which significantly helped us in this matter.

From April to mid-August, we assisted internally migrated people (about 5 thousand!).

In the medical field: we were given medicines for about 200,000 euros.

I want to express my personal thanks for the help to our partners who responded to the request for help: Luca Inzaina, «Euroambiente», Valeria Bobrova and Grazia Innocenti, «Rolando Innocenti & Figli», Laura Plica-Stankevica, «Landscape Construction» & «Agendum charity foundation». □

ПРАЦЮЄМО РАЗОМ WE WORK TOGETHER

Юлія Голованова (Садовий сервіс), Назарій Зінко (Клуб Рослин), Павло Жуковський (Клуб Рослин), Жанна Ржавська (Greensad)
Yuliya Holovanova (Garden Service), Nazariy Zinko (Plants Club), Pavlo Zhukovskiy (Plants Club), Zhanna Rzhavska (Greensad)

Три особисті історії, що стали однією. Дещо буденні для воєнної України, вони в той самий час яскраво показують, як українці здатні об'єднатися та успішно працювати, наближаючи Перемогу! Про Юлію Голованову, ландшафтну дизайнерку та засновницю компанії «Садовий сервіс» (Білогородка Київської області) ми розповідали в минулому номері. Нагадаємо коротко: на початку війни чоловік Юлії пішов служити до ЗСУ, а сама Юлія після того, як евакувала сина у відносно безпечне місце, повернулася на Київщину, почала свою звичайну роботу – надавати послуги по благоустрою та догляду за садами. Левову долю отриманих коштів підприємства Юлія почала витрачати на потреби батальйону, в якому служить її чоловік та інших військових.

Відома львівська компанія «Клуб рослин» ще на початку війни розконсервували свій садовий центр та розплідник і запустила роботу, бо тільки бізнес, що працює, живить економіку країни. Власники компанії проаналізували свої можливості та зрозуміли, чим можуть бути ще більш корисними – та почали виготовляти протитанкові «іжаки», ланцюги, організували доставку гуманітарної допомоги та медикаментів на передову, зокрема, навіть в той самий батальйон, де служить чоловік Юлії.

Жанна Ржавська родом із Бахмута. До війни працювати менеджеркою в садовому центрі. Війна застала Жанну в рідному місті. На руках її – старенька хвора матуся, яка категорично відмовлялася будь-куди виїздити. Коли знаходиться в місті вже було вкрай небезпечно, Жанна таки вмовила її виїхати. Спочатку в Кременчук, а потім – на Київщину. А через деякий час у двір їхнього будинку у м. Бахмут влучив рашистський снаряд...

Наприкінці серпня три наші невеличкі історії поєднуються в одну. Юлія Голованова та керівники «Клубу рослин» відкрили у передмісті Києва філіал садового центру «Greensad». А оскільки вони знали Жанну особисто як досвідчену фахівчиню, тож прийняли її на роботу відповідальною менеджеркою з продажу рослин. Тут також було створено ще кілька робочих місць, де працюють вимушені переселенці зі Сходу України.

Сьогодні у садовому центрі представлено багато декоративних дерев, чагарників, квітів, злаків. В асортименті також плодові дерева (щоб люди висаджували «Фруктові сади Перемоги»), та рослини, що відновлюють ґрунт. А ще – інструменти для садівників, добрива, засоби захисту рослин тощо.

Ця невеличка розповідь підтверджує те, як люди з різних куточків нашої країни разом працюють сплачують податки та підтримують економіку України. Кожен з нас має сумлінно робити саме те, що вмєй найкраще, наближаючи нашу Перемогу. □

Київська область, Бучанський район, с. Білогородка, вул.Софіївська, 17
(1 км від центру Білогородки в сторону Святопетрівського).

Графік роботи: щоденно з 9.00 до 18.00

Тел: +38 096 7517539, +38 066 5543300, +38 067 5543300

Three personal stories that became one. Somewhat mundane for wartime Ukraine, they at the same time vividly show how Ukrainians are able to unite and work successfully, bringing Victory closer!

We talked about Yulia Holovanova, a landscape designer and the founder of the company «Garden Service» (Bilohorodka, Kyiv region) in the last issue. Let's briefly recall: at the beginning of the war, Yulia's husband went to serve in the Armed Forces, and Yulia herself, after evacuating her son to a relatively safe place, returned to Kyiv region and began her usual work – providing landscaping and garden maintenance services. Julia began to spend the lion's share of the company's funds on the needs of the battalion in which her husband serves and other military personnel.

At the beginning of the war, the well-known Lviv company «Plants Club» deconserved its garden center and nursery and started work, because only a working business feeds the country's economy. The owners of the company analyzed their capabilities and realized how they could be even more useful – and began to manufacture anti-tank «hedgehogs», chains, organized the delivery of humanitarian aid and medicines to the front line, in particular, even to the same battalion where Yulia's husband serves.

Zhanna Rzhavska comes from Bakhmut. Before the war, she worked as a manager in several garden centers. The war found Zhanna in her hometown. In her arms is an old sick mother who categorically refused to go anywhere. When it was already extremely dangerous to be in the city, Zhanna persuaded her to leave. First to Kremenchuk, and then to Kyiv region. And after some time in the yard of their house in Bakhmut was hit by a rocket projectile...

At the end of August, our three little stories are combined into one. Yulia Holovanova and the managers of the «Plants Club» opened a branch of the garden center «Greensad» in the suburbs of Kyiv. And since they knew Zhanna personally as an experienced specialist, they hired her as a responsible plant sales manager. Several more workplaces were also created here, where forced migrants from the East of Ukraine work.

Today, the garden center presents many decorative trees, shrubs, flowers, and cereals. The assortment also includes fruit trees (for people to plant «Victory Orchards») and plants that restore the soil. The assortment includes tools for gardeners, fertilizers, plant protection products, etc.

Our short story is about how people from different parts of our country work together, pay taxes and support the economy of Ukraine. Each of us must faithfully do what we do best, bringing our Victory closer. □

NE VSI VDOMA

Для Лариси Шумейко, ландшафтної дизайнерки з Нікополя, повномасштабне військове вторгнення з боку Росії було шоком. Місто, в якому вона мешкає, майже на кордоні бойових дій. Повітряні тривоги, обстріли ракетами... не до створення садів. Тут би з розуму не зійти, чимось зайняти мозок та руки, щоб не думати про страшне.

Утім, коли шок пройшов, до Лариси звернулись старі клієнти з проханням допомагати у догляді їх садів. Один з садів належав церкві. І якось одного разу служниці церкви запитали у Лариси, як би ви порадили використати вживані речі? Що можна з них зробити просте і корисне, щоб не викидати? «Килимки» — перше, що прийшло на думку, сказала Лариса. Дівчата розійшлися по своїм хатам, почали сортувати одяг, різати його, робити нитки, та на наступну зустріч принесли клубки і під керівництвом Лариси почали плести килимки. Так народився клуб «NE VSI VDOMA».

«NE VSI VDOMA — це група однодумців, що з різних обставин залишилися вдома, — розповідає Лариса. — Це жінки та дівчата, які не можуть сидіти без діла, хтось втратив роботу, хтось переїхав у наше місто, хтось не витримує навантажень і хоче «переключитися», хтось хоче навчитися рукоділля, комусь просто цікаво, хтось хоче заробити грошей для себе та своїх дітей. Майже у кожного дома не всі: родичі на війні, багато хто виїхав. Я згуртувала дівчат, щоб підтримати. Ми спілкуємося, вчимося, ділимося враженнями, знаннями, новинами. Нашими килимками сьогодні нікого не здивуєш, адже вони дуже прості і в кожній хаті такі або були, або є. Але я не ставила на меті «відкрити Америку». Моя мета психологічно «перезавантажити або допомогти людям заробити гроші своїми руками. Є багатодітні матері, які потребують перезавантаження. Є бабусі, які вже просто емоційно і фізично виснажені. Рукоділля рятує. Воно відволікає від важких думок, вивчає плести і виходить гарно, душа радіє. Згодом ми започаткуємо крамницю, а сьогодні приймаємо замовлення на виготовлення килимків для кафе, авто, саду чи пухнастих друзів. Наша сторінка в інстаграм <https://www.instagram.com/ne.vsi.vdoma.ua/>»

P.S. Розпочавши добру справу, що допомагає жінкам заспокоїтись, Лариса не покинула свою основну професію. Щоправда, зараз доглядає за садами не в Україні: у серпні будинок, в якому вона мешкала в м. Нікополь, залишився без даху — в нього влучила ракета... □

NOT EVERYONE IS AT HOME

For Larysa Shumeiko, a landscape designer from Nikopol, the full-scale military invasion by Russia came as a shock. The city she lives in is almost on the border of the fighting. Air raids, rocket attacks... no time to create gardens. It would be impossible to go crazy here, to keep your brain and hands busy, not to think about the terrible.

However, when the shock wore off, Larysa was approached by her old clients with a request to help with the maintenance of their gardens. One of the gardens belonged to a church. And one day the church maids asked Larysa, «How would you advise to use used things? What can be made of them simple and useful so as not to throw them away? «Rugs» was the first thing that came to mind, Larysa said. The girls went to their homes, started sorting clothes, cutting them, making threads, and at the next meeting they brought balls and under Larysa's guidance began to weave rugs. This is how the club «NE VSI VDOMA» (Not everyone is at home) was born.

«NE VSI VDOMA is a group of like-minded people who stayed at home for various reasons,» says Larysa. — «These are women and girls who can not sit idle, someone lost their job, someone moved to our city, someone can not stand the load and wants to «switch», someone wants to learn needlework, someone is just curious, someone wants to earn money for themselves and their children. Almost everyone is not at home: relatives are at war, many have left. I rallied the girls to support them. We communicate, learn, share impressions, knowledge, news. Our rugs today will not surprise anyone, because they are very simple and in every home they either were or are. But I did not set a goal to «discover America». My goal is to psychologically «reboot» or help people earn money with their own hands. There are mothers with many children who need a reboot. There are grandmothers who are just emotionally and physically exhausted. Needlework saves them. It distracts from heavy thoughts, you learn to weave and it turns out beautifully, the soul rejoices. Later we will open a shop, and today we accept orders for the manufacture of rugs for cafes, cars, gardens or furry friends. Our page on Instagram is <https://www.instagram.com/ne.vsi.vdoma.ua/>»

P.S. Having started a good cause that helps women calm down, Larysa did not leave her main profession. However, now she takes care of gardens not in Ukraine: in August, the house where she lived in Nikopol was left without a roof — it was hit by a rocket... □

IFLA

INTERNATIONAL FEDERATION
OF LANDSCAPE ARCHITECTS

«Ландшафт має здатність підтримувати суспільство, а також підкреслювати його екологічні, культурні та соціальні аспекти, і наша відповідальність як ландшафтних архітекторів — захистити цей баланс.

Міжнародна федерація ландшафтних архітекторів IFLA — це організація, яка представляє 78 національних членів і понад 45 000 ландшафтних архітекторів у всьому світі. Місія IFLA полягає в тому, щоб сприяти розвитку професії ландшафтної архітектури в рамках спільного партнерства суміжних професій, що займаються будівництвом, вимагаючи найвищих стандартів освіти, навчання, досліджень і професійної практики, а також забезпечуючи лідерство та управління в усіх питаннях».

ІФЛА

«Landscape has the ability to sustain society as well as emphasise its ecological, cultural and social dimensions, and it is our responsibility as landscape architects to protect this balance.

The International Federation of Landscape Architects is the body that represents 78 national members and more than 45,000 landscape architects worldwide. IFLA's mission is to promote the landscape architecture profession within a collaborative partnership of the allied built-environment professions, demanding the highest standards of education, training, research and professional practice, and providing leadership and stewardship in all matters».

IFLA

WWW.IFLAWORLD.ORG

«Після того, як ворог напав на нашу землю і вже понад 8 місяців нещадно руйнує рідну Україну, вбиває та калічить людей, шкодить природі та клімату, як ніколи розумієш, що місія людини – не руйнівна, а творча. А місія ландшафтного архітектора/дизайнера – створення екологічно стійких збалансованих територій і збереження того, що дала нам матінка-природа. Після нашої Перемоги ми обов'язково відновимо наші землі, ліси, парки, сквери, заповідники, які пошкодив ворог. І наша країна буде ще красивішою! Гільдія ландшафтних архітекторів України (ГЛАУ) – професійна громадська творча організація, що об'єднує ландшафтних архітекторів та дизайнерів України. ГЛАУ створена в 2003 році, а з 2011 року є членом ІФЛА, де гідно представляє Україну. Гільдія разом з вітчизняними та міжнародними партнерами сприяє розвитку ландшафтної індустрії в країні».

*Оксана Мілевська,
Президент Гільдії ландшафтних
архітекторів України*

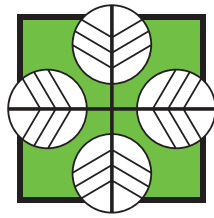

«After the enemy has attacked our land and has been mercilessly destroying our native Ukraine for more than 8 months, killing and maiming people, harming nature and climate, you understand more than ever that the mission of man is not destructive, but creative. And the mission of a landscape architect/designer is to create environmentally sustainable balanced territories and preserve what Mother Nature has given us. After our Victory, we will definitely restore our lands, forests, parks, squares, reserves that were damaged by the enemy. And our country will be even more beautiful!

Gildia of Landscape Architects of Ukraine (GLAU) is a professional public creative organization that unites landscape architects and designers of Ukraine. GLAU was established in 2003, and since 2011 it is a member of IFLA, where it adequately represents Ukraine. The Guild together with domestic and international partners promotes the development of the landscape industry in the country».

*Oksana Milievska, President of the Guild of
Landscape Architects of Ukraine*

[HTTPS://GLAU.COM.UA](https://glau.com.ua)

«Асоціація ландшафтних архітекторів Литви була створена в 1995 році. Організація об'єднує литовських ландшафтних архітекторів, осіб, що навчаються та працюють у цій області, вчених та інших осіб, достойних ландшафтної архітектури, на добровільній основі.

Литовська асоціація ландшафтних архітекторів розпочала видання нового наукового журналу. Метою журналу є популяризація концептуальних, наук і розуміння прикладної ландшафтної архітектури, щоб прийняти стійкі та естетичні рішення для змін ландшафту. Запрошуємо вас поділитися своїми ідеями та статтями.

*З повагою, Мантас Пілкаускас
Президент LALA-LKAS
e-mail: info@lkas.lt*

«The Lithuanian Association of Landscape Architects was established in 1995. The Union unites Lithuanian landscape architects, persons studying and working in this field, scientists and other persons worthy of landscape architecture on a voluntary basis.

Lithuanian Association of Landscape Architects has started publishing a new scientific Journal. The aim of the journal is to promote conceptual, scientific and applied landscape architecture understanding in order to adopt sustainable and aesthetic solutions for landscape changes. We invite you to share your ideas and articles».

*Regards, Mantas Pilkauskas
LALA-LKAS President
e-mail: info@lkas.lt*

WWW.LKAS.LT

emal

Eesti Maastikuarhitektide Liit

«Ми разом з вами сподіваємось, що весь цей жах колись закінчиться. Хоробрість України величезна, але, на жаль, страждання також. Рослинна терапія, певним чином, може запропонувати людям деяку розраду. Рослини, які залишилися без господарів та належного догляду, можна використовувати для створення маленьких зелених оазисів біля тих будинків, які ще непридатні для життя. Щоденна кропітка турбота про рослини сприятиме зціленню як рослин, так і людей».

Маар'я Густавсон, президент Естонської спілки ландшафтних архітекторів

«Для натхнення представляємо проєкт вуличної галереї Fahle gallery у Таллінні, який став переможцем щорічної премії Спілки ландшафтних архітекторів Естонії 2021 року. Ця крита галерея відображає ситуацію, коли простори, здається, десятиліттями були безлюдними. Люди повертаються до втраченого та відновленого середовища і, шукаючи місце в цьому багатстві, прибирають лише необхідні елементи та зберігають більшу частину рясної зелені. В результаті виходить буйне, але контрольоване і безпечне середовище, яке стає комфортним і придатним для використання людьми».

Естонська спілка ландшафтних архітекторів

«We share with you the dream that this current horror will end one day. The bravery of Ukraine is enormous and, sadly, so are its sufferings. Plant therapy may, perhaps, offer some small consolation. Plants that have been left without home and care can be gathered and used to create small green oasis in houses that are otherwise uninhabitable. Taking care of plants can provide healing for both plants and humans».

Maarja Gustavson, President of Estonian Landscape Architect's Union

«For inspiration we present Fahle gallery street project in Tallinn, which was the winner of Estonian Landscape Architects Union annual award 2021. This indoor gallery reflects a situation where the spaces seem to have been uninhabited for decades. People return to the lost and recovered environment and, searching for a place in this richness, they remove only the necessary elements and retain most of the abundant greenery. It results in an exuberant, yet controlled and safe environment that is made comfortable and usable for people».

Estonian Landscape Architects' Union

Author of photo: Terje Ugandi <https://arhitektuuripreemiad.ee/en/object/fahle-gallery-street/>

WWW.MAASTIKUARHITEKT.EE

Stowarzyszenie Architektury Krajobrazu

«Екосистеми є наріжним каменем біосфери Землі. На жаль, їхнє значення недостатньо усвідомлено планувальною, будівельною та сільськогосподарською практикою. Навіть проекти «зеленої» інфраструктури надто часто не забезпечують порівнянну якість екосистемних послуг. Екосистема як предмет і метод проектування досі не береться до уваги, а потенціал екосистемних послуг зводиться до простої функціональності окремих компонентів.

Ось чому цього року конференція «Сучасна ландшафтна архітектура» (WAK 2022), що організовує наша Асоціація ландшафтної архітектури – Польща (SAK), була присвячена Дизайну на основі екосистем, щоб наголосити на ролі екосистем як еталона та основи дійсно сталого розвитку. Для нас це дуже важливо, тому що екосистеми у всьому їхньому різноманітті є стратегічною моделлю відновлення деградованих нами, людьми, міських та сільських ландшафтів.

Наші учасники мали змогу здійснити міську прогулянку за деякими зразковими проектами біоретенції у Гданську та отримати практичний досвід засіву лук диких квітів у саду-притулку дикої природи.

Ми хочемо, щоб конференція WAK стала великою щорічною подією та каталізатором нетворкінгу для професіоналів у галузі ландшафтного дизайну, де ми можемо ділитися досвідом та поширювати найкращі практики.

Асоціація ландшафтної архітектури – Польща (SAK) була заснована у 2004 р. Членами SAK є дизайнери ландшафтної архітектури та будівельники зелених зон. Місія Асоціації – захист та підтримка професійних інтересів ландшафтних архітекторів.

Асоціація ландшафтної архітектури – Польща – єдина польська організація, що входить до Європейської асоціації ландшафтних підрядників (ELCA) та IFLA EUROPE – Європейського регіону Міжнародної федерації ландшафтних архітекторів».

*Михал Зажецки,
бакалавр інженерії ландшафтної архітектури,
дипломований член CMLI магістр біології.
Делегат SAK в IFLA Europe/IFLA World*

«Ecosystems are the cornerstone of the Earth's biosphere. Unfortunately, their importance is not sufficiently realized by planning, construction and agricultural practice. Even green infrastructure projects too often do not provide a comparable quality of ecosystem services. The ecosystem as a subject and design method is still not taken into account, and the potential of ecosystem services is reduced to the simple functionality of individual components.

That's why this year's conference «Contemporary Landscape Architecture» (WAK 2022), organized by our Association of Landscape Architecture – Poland (SAK), was dedicated to Ecosystem-based Design, to emphasize the role of ecosystems as a benchmark and basis for truly sustainable development.

This is very important for us, because ecosystems in all their diversity are a strategic model for the restoration of urban and rural landscapes degraded by us, humans.

Our participants had the opportunity to take a city tour of some exemplary bioretention projects in Gdańsk and gain hands-on experience sowing wildflower meadows in a wildlife refuge garden.

We want the WAK conference to be a major annual event and networking catalyst for landscape professionals where we can share experiences and disseminate best practices».

*Michał Zarzecki
Landscape Architecture BEng CMLI
Biology BSc MSc
SAK Delegate to IFLA Europe/IFLA World*

[HTTPS://SAK.ORG.PL/EN/](https://sak.org.pl/en/)

Latvian Landscape Architecture Award 2022

Кризи, викликані темними сторонами людської діяльності безпосередньо впливають на клімат, біорізноманіття, здоров'я і мир. Латвійська Премія з ландшафтної архітектури — навпаки, приносить надію, натхнення та знання, як переосмислення, так і збереження ландшафтів для майбутнього, що сповнене любов'ю та турботою.

Премія підвищує обізнаність суспільства та окремих людей про ландшафт, як символічний й дуже важливий простір для зустрічі та взаємодії для різноманітних мистецьких, культурних, соціальних та природних процесів. Висока нагорода відзначає досягнення, як на окремих об'єктах різних масштабів, так і в процесах, що тривають довгий час, відзначає видатних персон, які є взірцем у співпраці авторів, розробників, будівельників та представників державної й місцевої влади.

Латвійська асоціація ландшафтних архітекторів

During times of crises — climate, biodiversity, health and peace — caused by shadow sides of humanity, Latvian Landscape Architecture Award brings hope, inspiration and knowledge for both re-imagination and continuity of landscapes for a loving and caring future.

The award rises awareness to society and individuals about landscape as a symbol and as a significant space of meeting and interaction for artistic, cultural, social and natural processes.

The award celebrates achievements in objects and processes on diverse scales, honours outstanding personalities and prides exemplarity in the cocreation by developers, local and state governors, constructors and authors.

Latvian Association of Landscape architects

Latvian Association of Landscape architects
www.laaab.lv
<https://www.facebook.com/lv.laaab.lv>
info@laaab.lv
+371 28883803

Латвійська асоціація ландшафтних архітекторів

Latvian Landscape Architecture Award 2022
<https://www.laaab.lv/laaba-balva/ainavu.arhitekturas.balva@laaab.lv>

Латвійська премія в галузі ландшафтної архітектури 2022

ЛІКУВАЛЬНІ ТА ТЕРАПЕВТИЧНІ ЛАНДШАФТИ
HEALING AND THERAPEUTIC LANDSCAPES

ЛІКУВАННЯ МІСТОМ ЧИ Є УТОПІЄЮ МІСЬКЕ СЕРЕДОВИЩЕ, ЩО СПРИЯЄ ДРУЖНІМ СТОСУНКАМ МІЖ УСІМА ЙОГО КОРИСТУВАЧАМИ? URBAN THERAPY

IS AN URBAN ENVIRONMENT THAT PROMOTES LOVING
RELATIONSHIPS BETWEEN ALL ITS USERS A UTOPIA?

Текст:
Ільзе РУКШАНЕ,
ландшафтна
архітекторка,
майстерня ALPS
Латвія, Рига
Text: ILZE RUKŠANE,
LANDSCAPE
ARCHITECT, ALPS
LANDSCAPE
WORKSHOP
Latvia, Riga

Рига-2022. Ковід майже випарувався з моєї свідомості, бо його місце зайняла Війна. Психічні наслідки того та іншого ще довго не зникнуть у жодного з нас... Виглядаю у вікно, бачу верхівки дерев... блакитні квіти на Великому цвинтарі у Ризі цього року розцвіли на два тижні пізніше, а ніжно-зелене листя на липах розпускається тільки зараз, у середині травня... Здається, сама матінка-природа випробовує кінцеві межі нашої розумової витривалості та здатності адаптуватися до нової ери. Безперечно, ми перебуваємо в Новому часі. В епоху тривоги? В епоху трансформації? Чи в епоху змін?

Riga, 2022. Covid-19 is switched off from consciousness and War is on. The mental consequences of neither of them will disappear in any of us for a long time. Mother Nature herself seems to be testing the ultimate limits of our mental endurance and ability to adapt to a new era. We are undeniably in the New Age. In the Age of Anxiety? In the Age of Transformation? Or in the Age of Change?

Вті далекі часи, коли світовий порядок ще не змінився, були собі давньогрецький бог війни Арес та богиня кохання й життя Афродіта. Афродіта вчинила перелюб і віддалася коханню з Аресом, народивши поза шлюбом прекрасну доньку Гармонію. У цьому міфі криється дуже багато сильних пристрастей і емоцій... І я чомусь подумала про міську терапію — чи не варто міській владі почати пуститися у всі тяжкі й зраджувати направо-наліво? З Бюрократією, з Его, зі Страхом, Лінню, Гордістю, віддати ключі політикам, щоб ми Разом відкрили наші внутрішні двері в глибину і дозволили народитися новій Гармонії? Холодно... Як фізично, так і внутрішнє, і я не скрию, що час від часу усвідомлюю, що в моїй душі спа-

There is Ares (Greek myth.; Mars — Roman myth.) — the god of war and Aphrodite (Greek myth.; Venus — Roman myth.) — the goddess of love, life. The world order has not changed yet. There are a lot of strong passions and emotions in the myth. When Aphrodite committed adultery and indulged in a love affair with Ares, Harmony was born out of wedlock (Greek myth.; Roman myth. — Concordia — harmony). I'm thinking about urban therapy. Isn't it time for the city officials to commit adultery with everyone blindfolded? With Bureaucracy, with EGO, with Fear, Laziness, Pride and give the keys to politicians, so that we can TOGETHER open our inner doors to the depths and let Harmony be born?

Сади палацу спорту 2021р. Бути частиною спільноти – отримати дозу садівничої терапії, щоб відновитися після стресового літа 2021.
Gardens of the Palace of Sports 2021. Being part of the community – getting a dose of horticultural therapy if you recover from a stressful summer 2021

Photo: Kristīn Medlars, Sporta pails dzarzas

Source: <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:CaedmusHarmoniaEvelynMorgan.jpg#file>

Гармонія
(грецька міфологія
— позашлюбна
дочка Ареса та
Афродіти).
Harmony
(Greek mythology —
illegitimate daughter
of Ares and
Aphrodite)

лахе гнів із відтінком агресії. В цей час, коли крижаний холод стискає серце і затуманює очі, наче осколок дзеркала з казки про Снігову королеву долетів до мого міста і мого дому. Треба виходити в Місто. Гарна прогулянка зігріє, зелене оздоблення міста прожене неспокій і лють, на зміну холодності прийде душевна теплота. Треба виходити на вулицю, шукати підтримки від дерев. Легкий вітерець охолодить розум. Ви маєте знайти лавку під деревом, щоб сісти і дозволити собі помедитувати про мир у собі та світі та дозволити собі побути в енергії любові.

Моє місто — це Рига. Політики та активісти давно обіцяють нам нову Ригу. Вони збовтують і без того неспокійну атмосферу, додаючи жару і без того розпаленим емоціям як у місті, так і в країні. Як ми зможемо вижити зараз, як житимемо далі з довгостроковими наслідками Covid-19, війни, політики та агресії власного розуму в нашому ментальному світі? Що має померти в нас (читай у — місті), щоб народилися нові можливості? Що таке взагалі Цілюще міське середовище, в якому процвітає Гармонія та його як створити?

ЦІЛЮЩІ ТА ЛІКУВАЛЬНІ ЛАНДШАФТИ — СКЛАДОВІ МІСЬКОГО СЕРЕДОВИЩА

Часто ми не бачимо різниці між двома термінами — цілющий та терапевтичний ландшафт. Звісно, цілющі й терапевтичні ландшафти або сади цілеспрямовано розроблені для заохочення взаємодії між людьми та цілющими властивостями природи. Ця взаємодія може бути пасивною або активною, залежно від дизайну та потреб користувача.

Лікувальні сади/ландшафти — це цільові, загальнодоступні простори, запроєктовані за певними принципами, які виконують функцію підтримки в повсякденному житті, а не лише в медичних установах. В англійській мові цей термін набагато більш вичерпний і вказує на процес — як орієнтований на людину, так і орієнтований на природу/ландшафт, де обидві сторони взаємодіють один з одним і обидві сторони стають бенефіціарами цих взаємодій.

Терапевтичні сади/ландшафти є інструментом для активної участі в терапії, подібній до ерготерапії, фізіотерапії, музичної та арт-терапії тощо, і підтримують як садівничу, так і несадівничу діяльність. В терапії використовуються три види садів. Сади садівничої терапії — призначені для підтримки первинної садівничої терапії, покращення фізичного стану, соціальних навичок і розвитку здатності до взаємодії.

Відновлювальні, реабілітаційні сади — зосереджені на визначених компонентах відновного середовища та ближчі до принципів цілющого ландшафту. **Сенсорні сади** — призначені для стимулювання почуттів за допомогою дотику, зору, слуху, нюху, смаку, почуття рівноваги, усвідомлен-

It's cold, physical, and I won't lie that once in a while I'm also aware that anger with an undertone of aggression sparks in my heart and emotions as well. These are the times when the icy cold grips the heart and blurs the eyes as if a shard of mirror from the tale of the Snow Queen has reached the city and my house. Got to go out. City. Wright's walk will warm you up, the green decoration of the city will drive away restlessness and rage.

There is a city. There is Riga. Politicians promise a new Riga. Politicians and activists mix the already mixed air, inflame the already heated emotions both in the city and in the country. Coldness is replaced by emotional warmth. You have to go outside, look for refreshment under the trees. The breeze of the trees will cool the mind. You should look for a bench under a tree to sit down and allow yourself to meditate on peace in yourself and the world and let yourself be in the energy of love.

How can we survive, survive, live with the long-term effects of Covid, War, politics and the aggression of our own mind in our mental world? What must die in us (read in the city) in order for new possibilities to be born? How to navigate, how to create and what is a Healing urban environment in which Harmony flourishes?

HEALING AND THERAPEUTIC LANDSCAPES — COMPONENTS OF THE URBAN ENVIRONMENT

Often, we do not see the difference between the two terms — healing or therapeutic landscape. Both healing and therapeutic landscape or gardens are purposefully designed to encourage interaction between people and the healing properties of nature. This interaction can be passive or active depending on the design and user needs.

Healing gardens/landscapes are targeted, publicly accessible spaces designed according to certain principles, which provide a support function in everyday life, and not only in medical institutions. This term is much more comprehensive in English and indicates a mutually possible process — both human-oriented and nature/landscape-oriented, where one or the other is a beneficiary and interacts with each other.

Therapeutic gardens/landscapes are a tool for active engagement in therapy, similar to occupational therapy, physiotherapy, music and art therapy, etc., and support both horticultural and non-horticultural activities. Three types of gardens are used in therapy. Horticultural therapy gardens — designed to support primary horticultural therapy, improve physical condition, social skills and develop the ability to engage.

Restorative, rehabilitative gardens — focus on identified components of a restorative environment and are closer to the principles of a healing landscape. Sensory gardens — designed to stimulate the senses through touch, sight, hearing, smell, taste, sense of balance, body awareness (proprioception), memo-

PHOTO: ULDIS BERTČANS

Різноманітні породи дерев і триярусні насадження на платформі Ганза — сезонно змінювані, біофільні вуличні пейзажі міста, автор: ландшафтний архітектор Мадара Лездіна, Столп. Diverse tree species and three-tier plantings on the Hansa platform — seasonally changing, biophilic city streetscape, author: landscape architect Madara Lezdina, Pillar.

ня тіла (пропріоцепції), спогадів тощо, оскільки сьогодні ми розпізнаємо принаймні 12 різних почуттів. Які принципи та інструменти формують, створюють і уможливають цілючі властивості у міському середовищі? Що означає терміни «багатофункціональність» або «середовище багатьох можливостей»?

САЛЮТОГЕНЕЗ В ДІЇ

Салютогенез, або принципи орієнтованого на людину дизайну, визначають, що ми створюємо середовище для всіх груп користувачів. Ніщо і ніхто не є недоречним, все дозволяється — включно з емоціями!

Донедавна за цими принципами створювали переважно зовнішній простір медичних установ, але сьогодні цього вже мало. У сучасну епоху, яка все ще шукає власне визначення у географічному розташуванні, ми не можемо дозволити собі не застосовувати ці принципи або компоненти при створенні будь-якого відкритого простору. Навіть якщо уявити собі таке повсякденне, але водночас активне, інформативне та візуально насичене середовище, найбільш публічний з громадських відкритих просторів - вулицю.

Тому, насамперед, відкритий простір має бути місцем для людських комунікацій та спілкування. Звичайно, публічний відкритий простір — це насамперед, публічність, по якій ми рухаємося, з'єднуючи точки А, В, С тощо. Інклюзивне середовище з багатьма можливостями надає нам усім можливість комунікувати на різних відстанях — тому ці простори для соціалізації та спілкування мають бути різного масштабу. Це важливо для спілкування людей не лише різного віку, раси, статі, стану здоров'я, а й для собаки з собакою, птаха з птахом тощо. В таких просторах ніхто не відчуває себе осторонь, і кожен знаходить важливе місце, простір і діяльність на відкритому повітрі, а також має можливість зупинитися на певний час та легко прийняти рішення.

Відомий психіатр, професор доктор Маріс Таубе якось згадав в інтерв'ю, що після початку війни значно зросла кількість гострих захворювань, пов'язаних із неспокоєм, тривогою та панічними атаками. Ось чому середовище має бути таким, щоб давати можливість зупинитися, присісти, якщо необхідно, зробити перерву, щоб полегшити прийняття тих чи інших рішень. Таким чином, це має бути середовище, в якому легко, інтуїтивно зрозуміло орієнтуватися — незалежно від того, молодий ти чи старий, місцевий чи іноземець. Важливо не тільки створення простору, але й навігація та її елементи, всі елементи міського дизайну, які можуть допомогти інтуїтивно сприйняти, використовувати, відчути простір, що дасть відчуття спокою та безпеки. Відчуття рівноваги та усвідомлення сенсорного досвіду тіла супроводжується компонентом безпеки та спокою.

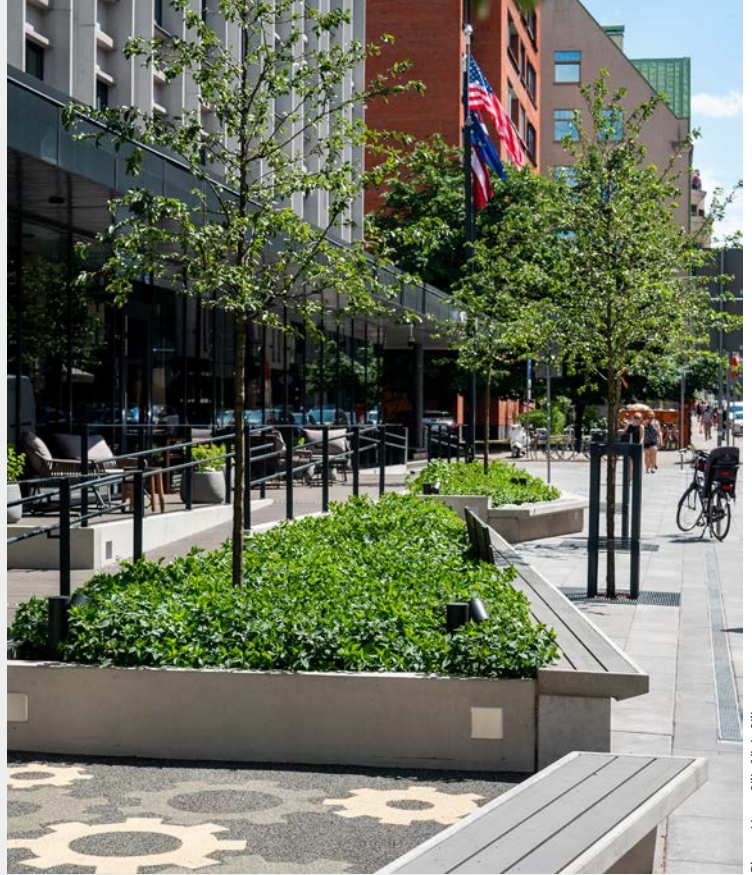

Photo: Alvars Silis/Yanis Silis

ries, etc., because nowadays we recognize at least 12 different senses.

What are these principles or tools that shape, create and enable a healing urban environment or its therapy? Multi-functionality or an environment of many possibilities, what does it mean? Salutogenesis, or the principles of human-oriented design, determine that we create an environment for all user groups — everyone fits. Nothing and no one is inappropriate, everything belongs — including emotions.

Until recently, these principles were mainly used to create the outdoor space of medical institutions, but today we can no longer afford it. In the current era, which is still looking for its own definition in this geographical location, we cannot afford not to apply these principles or components when creating any outdoor space. Even imagining such an everyday, but at the same time active, informative and visually saturated environment as a street — the most public of public outdoor spaces. What are these principles or tools that shape, create and enable a healing urban environment or its therapy? Multi-functionality or an environment of many possibilities, what does it mean? Salutogenesis, or the principles of human-oriented design, determine that we create an environment for all user groups — everyone fits. Nothing and no one is inappropriate, everything belongs — including emotions.

Until recently, these principles were mainly used to create the outdoor space of medical institutions, but today we can no longer afford it. In the current era, which is still looking for its own definition in this geographical location, we cannot afford not to apply these principles or components when creating any outdoor space. Even imagining such an everyday, but at the same time active, informative and visually saturated environment

Багатофункціональна кімната на вулиці Дзірнава.
Автор: ландшафтний архітектор Zala, Vastint.
A multi-functional room on Dzhirnava Street.
Author: landscape architect Zala Vastint.

ЗЕЛЕНЬ І БІОРІЗНОМАНІТТЯ

Зв'язок із природою та рослинами записаний у ДНК людини, коли від цього безпосередньо залежало виживання. Природа дала притулок – нагодувала і дала сховатися від ворога. Ми повинні щодня пам'ятати, що ми не є господарями природи і що, як і рослини, ми є її частиною. У своєму дослідженні етноботанік Чарльз Гайзер описує та переносить предків-мисливців-збирачів у середовище, де природа є їхнім духовним і фізичним домом. Він вивчає не тільки ритуали, церемонії, міфи, пов'язані з рослинами, але й прагматично те, як ми крок за кроком навчилися розуміти, які умови необхідні для росту рослин. Турбота про навколишнє середовище та рослини подібна до турботи про людей, обидва вимагають однаково глибокої, любовної та особистої участі не лише розуму й тіла, але й усієї неподільної істоти.

Чарльз Гайзер, як і антрополог Тім Інголд, стверджує, що ми не можемо змусити рослини рости, людина не виробляє плодів землі, але вона може створити для них сприятливі умови, а рослини потім винагородять себе своїми плодами, фізичними та психічними. Рослини в міському середовищі є джерелом кисню, забезпечують вентиляцію, стають бар'єром від пилу та вітру та можуть знижувати рівень стресу та агресії, стаючи опорою здоров'я серця, судин тощо.

Різноманітність зелених насаджень також забезпечує наявність іншого біологічного різноманіття в місті – сприяє міграції видів, дає нові домівки. Якщо на одній вулиці, сквері, у дворі, узбіччі висадити різноманітні деревні породи та дво- або трирівневі насадження (деревця, кущі та квіти), то користь буде не лише візуальною, а орієнтованою на гармонію, наближену до природи. Ми будемо більш захищені від неочікуваних умов, які ми не можемо передбачити в епоху зміни клімату – спалахів нових хвороб або шкідників, які характерні для однорядових плантацій.

Мистецький проєкт і робота функціонують як місце психічної та фізичної зустрічі, яке забезпечує притулок і підтримку. Автор: Amanda Ziemele «Kārais zobs» в садах Sporta Palace. Падиння. The art project and work function as a mental and physical meeting place that provides shelter and support. Author: Amanda Ziemele «Kārais zobs» in the gardens of Sporta Palace. The fall.

PHOTO: MADARA GRITANE

as a street – the most public of public outdoor spaces. Therefore, first of all, the outdoor space should be a place for socialization and communication. Of course, the public outdoor space is primarily the space in which we move, connecting points A, B, C, etc. An inclusive environment of many opportunities is one in which we are all given the opportunity to socialize at certain distances – so these are spaces of various scales for socialization and communication – collectors, and which is important not only for people of different ages, races, genders, health status, but also for themselves with yourself, dog with dog, bird with bird, etc. so that no one feels left out and everyone finds an important place, space and activity in the outdoor space. They are also opportunities to stop and make decisions easily. Psychiatrist, professor Dr. Māris Taube mentioned in an interview that after the start of the war, the number of acute illnesses related to restlessness, anxiety, and panic attacks increased significantly. That is why the environment should be one that gives this opportunity to stop if necessary and take a break to facilitate decision-making. So, it would be an environment in which it is easy, intuitive to navigate – regardless of whether you are young or old, local or foreign. Intuitive perception of the environment. Not only space creation, but also navigation and its elements, urban design elements can help to intuitively perceive, use, feel space, which will give a sense of peace and security. The sense of balance and body awareness of the sensory experience comes with a component of security and peace.

GREENERY AND BIODIVERSITY

The connection with nature and plants is written in human DNA when survival directly depended on it. Nature provided shelter – fed and allowed to hide from the enemy. We should remember every day that we are not masters of nature and that like plants, we are a part of the same nature. In his research, ethnobotanist Charles Heiser describes and takes the ancestral hunter-gatherers into an environment where nature is both their spiritual and physical home. He studies not only the rituals, ceremonies, myths related to plants, but also pragmatically, how we have learned step by step to understand what provides and what conditions are necessary for plants to grow. Taking care of the environment and plants is like taking care of people, both require an equally deep, loving and personal involvement, not only of mind and body, but of the whole undivided being. He, like anthropologist Tim Ingold, writes that we cannot force plants to grow, man does not produce the fruits of the earth, but he can provide favourable conditions for them, and the plants then reward themselves with their fruits, physical and mental. Plants in the urban environment provide ventilation, dust and wind barrier, are a source of oxygen, can reduce the level of stress and aggression, and are also heart, blood vessel, etc. pillar of health.

The diversity of greenery also ensures the presence of

Подібності не треба шукати далеко — в традиційному землеробстві, де йде безперервна боротьба зі шкідниками, хворобами і ми відійшли від знань наших предків. За один день вся вулиця може повністю залишитися без дерев, і тоді втрати будуть набагато більшими від уявлених архітектурно-композиційних принципів, коли гармонійний вуличний простір утворюють дерева однієї породи в суцільних рядах. Змінюється час і повертається пам'ять про предків. З глибини говорить сама природа природи.

Вид з вікна — неодмінна складова якості міського середовища. Доведено, що пацієнти, які бачать дерева за вікном, одужують швидше, ніж ті, хто бачить стіну або оточення без дерев. Для мене, оскільки я живу в квартирі, де я бачу клен з вікна своєї спальні, мої стосунки з деревом стали більш-менш особистими. Відчуття радості та щастя, яке приносить клен, коли він цвіте навесні, неможливо передати словами. Природне середовище і штучне по-різному стимулюють сприйняття і, відповідно, поведінку. Психотерапевт Сью Стюарт-Сміт у своїй книзі «The Well Gardened Mind» цитує дослідження, які показують, що якщо жителі міста раз на тиждень ходять у парк, депресія зменшиться на 7%, а високий кров'яний тиск — на 9%.

СУЧАСНЕ МИСТЕЦТВО У МІСТІ

Говорячи про публічний зовнішній простір, а також про внутрішній простір, важливо не забувати про можливості, які надає мистецтво у створенні місця та колективної ідентичності. Продумано інтегровані арт-об'єкти в міське середовище можуть змінити імідж мікрорайону та міста та допомогти позбутися стигм, до яких ми схильні чи приписали місця. Але мистецтво в публічному просторі точно не слід розглядати лише як гламурні, абстрактні об'єкти, розміщені на міських площах і парках.

Публічне мистецтво може набувати форми акцій та перформансів, які іноді невидимі безпосередньо та більше зосереджені на зміні звичок і бачення людей, а також на створенні відчуття спільності та досвіду. Це може бути подія або довгостроковий проект, який відкриває нові способи пізнання простору та суспільства, виривається з рутини та дивиться на це під іншим кутом. Окремо варто відзначити мистецькі проекти, які залучають громаду до процесу створення твору. Вони можуть функціонувати як психічні та фізичні місця зустрічей, підвищувати почуття власної гідності, сприяти відчуттю єдиної ідентичності та значно покращувати фізичне та психічне здоров'я.

Сенсорний досвід у місті є частиною його різноманітності. Він стимулює не тільки почуття, але й інші психічні та фізичні процеси в нас. Усе, що ми бачимо, має сильний вплив на підсвідомість —

PHOTO: MADARA GRITANE

other biological diversity in the city — it promotes the migration of species, provides new homes. If we plant diverse tree species and two- or three-level plantings (trees, bushes and flowers) in one street, square, yard, roadside, then the benefit will be not only visual and guided by a harmony closer to nature. We will be more protected against unexpected conditions that we cannot foresee in the age of climate change — outbreaks of new diseases or pests, which are characteristic of monospecies plantations.

Similarities do not have to be looked for far — in traditional agriculture, where there is a continuous battle with pests, diseases and we have moved away from the knowledge of our ancestors. In one day, the entire street can be completely without trees, and then the losses will be much greater than the imagined architectural compositional principles, when a harmonious street space is formed by trees of the same species in continuous rows. Time changes and the memory of the ancestors also returns.

The view from the window is an essential component of the quality of the urban environment. Patients who see trees outside a window have been shown to recover faster than those who see a wall or an environment without trees. For me, since I live in an apartment where I can see a maple tree from my bedroom window, my relationship with the tree has become more or less personal. The feeling of joy and happiness that a maple tree brings when it blooms in spring is indescribable. A natural environment and an artificial environment stimulate perception and, accordingly, behaviour differently. Psychotherapist Sue Stuart-Smith, in her book *The Well Gardened Mind*, cites research showing that if city dwellers go to a park once a week, depression will decrease by 7% and high blood pressure by 9%.

CONTEMPORARY ART IN THE CITY

When thinking about the public outdoor space and also the indoor space, it is important not to forget about the opportunities provided by art in the creation of place and collective identity. Thoughtfully integrated art objects in the urban environment can change the image of the neighbourhood and the city and help to get rid of the stigmas that we tend to or have assigned

Цінність цілісного міського ландшафту полягає в можливості насолоджуватися ним сповна і різноманітне в усі пори року — навіть взимку. Автор: Amanda Ziemele «Kārais zobs», Палац спорту в садах взимку.

The value of a healing urban landscape is the opportunity to enjoy it to the full and diversely in all seasons — even in winter. Author: Amanda Ziemele «Kārais zobs», Sports palace in the gardens in winter.

середовище, в якому ми ростемо, і те, що ми бачимо щодня, формує нас у майбутні особистості. Візуальне забруднення чи візуальна гармонія?

Професійна відповідальність при роботі з деталями — від форми і матеріалу альтанки чи лавки до вибору виду рослин і форми листя. Візуальна інформація та коди, які вона містить, значно впливають і стимулюють спогади — позитивні та негативні — тому ми, професіонали, несемо набагато більшу відповідальність, ніж ми іноді можемо уявити та повірити.

Запахи. Весна та літо — це час, коли місто може спонукати обирати різноманітніші маршрути — маршрути бузку, жасмину, нарцисів, липи... пахощів. Заохочуйте людей виходити на вулицю — рухатися, гуляти, їздити на велосипеді — обирайте довший, але цікавіший маршрут до роботи, школи чи додому. Відчуйте, як запах створює відчуття простору. Без перебільшення — нехай буде гармонія запаху, а не забруднення. Легкий запах на дотик. Дозволяючи торкатися рослин і відчувати росу, босоніж пробираючись у траву. Можливість спробувати на смак ягідку у міському саду...

Звуки міста — не тільки шум коліс машин і сигналів, а й щебетання птахів, яке можна почути не лише у парках, а й тоді, коли відкриваєш своє вікно, коли прокидаєшся влітку від веселого гомону шпаків на гілках сусіднього дерева. Місто — це й дзюрчання джерельної води у відновленій річці чи у фонтані. Казкові образи, якими можна надихатися не тільки в селі, а й у місті... Тож звукова гармонія чи забруднення?

ВІДКРИТІСТЬ ДО ДІАЛОГУ ТА ПРИЙНЯТТЯ РІЗНИХ ТОЧОК ЗОРУ

Той чи інший компонент неможливо ранжувати за ступенем його важливості. Процеси та середовища, які допомагають пом'якшити та відкритися, тому що всі підходять, усе належить, спонукає

to places. But art in public space should definitely not be thought of only as glamorous, abstract objects placed in city squares and parks.

Public art can take the form of actions and performances that are sometimes not directly visible and are more focused on changing people's habits and vision and creating a sense of community and experience. It can be an event or a long-term project that introduces new ways of experiencing space and society, breaking out of the routine and looking at it from a different angle. Special mention should be made of art projects that involve the community in the process of creating work. They can function as mental and physical meeting places, raise a sense of self-esteem, promote a sense of a unified identity and significantly improve physical and mental health.

The sensory experience in the city is part of the diversity of the city. It stimulates not only the senses, but also other mental and physical processes in us. Everything we see has a strong influence on the subconscious, the environment in which we grow up and what we see everyday shapes us into future personalities. Visual pollution or visual harmony? Professional responsibility when working with details — from the shape and material of the cover, the bench, to the choice of plant species and leaf shape. Visual information and the codes it carries significantly influence and stimulate memories — positive and negative — therefore, we professionals bear a much deeper responsibility than we can sometimes imagine and believe.

The smell. Spring and summer are the time when the city can encourage you to choose more diverse routes — routes of lilac, jasmine, daffodils, linden... scents. Encourage people to go outside — move, walk, ride a bike — choose a longer but more interesting route to work, school or home. Feel how smell creates a sense of space. Without exaggerating — let there be harmony of smell, not pollution. Smelling light to the touch. Allowing you to touch the plants and feel the dew as you wade into the grass with bare feet.

To hear — not only the noise of car wheels and signals, but also the chirping of birds, not only when going out to the park, but also when you open the window when you wake up in the summer from the weathering of a starling in the branches of a nearby tree or bush. The gurgling of spring water in a restored river or fountain. Cereal cuttings in the winter frost. Visions that can be conjured not only in the countryside, but also in the city. Sound harmony or pollution? There are opportunities to taste, and in the city gardens you should not be afraid of picking what you shouldn't have.

OPENNESS TO DIALOGUE AND ACCEPTANCE OF DIFFERENT POINTS OF VIEW

One or the other component cannot be ranked according to its degree of importance. Processes and environments that help to soften and open up, because everyone fits, everything belongs, encourages accepting reality as a teacher. Realize that ignorance is our door

Сагаршот — цілодобово доступні грядки трав у Лігатне. Ландшафтні архітектори ALPS, Ерік Дрейбантс.
Sagaršot — 24/7 publicly available herb beds in Liġatne. ALPS landscape architects, Erik Dreibants.

сприймати реальність як вчитель. Зрозумійте, що невігластво — це наші двері до мудрості. Вдих і видих, пауза, тиша і глибина перед криком. Пом'якшити і розкритися. Не відгороджуватися, а довіряти всьому — це двері до діалогу. Це допоможе вам відновити спокій і рівновагу в емоційно важливі моменти, коли вам інстинктивно хочеться замовкнути або закричати.

Це легко сказати, але важко зробити. Практиці прийняття повинні навчитися всі, хто щодня створює міський діалог — професіонали, політики, департаменти, райони та інші активісти. Ми будемо майбутні події та можливості у своєму розумі, але нам важко згадати та прийняти минулий поганий досвід, припинити маніпулювати та відкритися новому досвіду.

Часто під час «консультацій з громадськістю» чи інших спроб залучити громадськість, усі сторони починають керувати страхом і гнівом, перш ніж вони навіть розуміють, що відбувається. Це посилює ізоляцію, і ми закриваємо діалог.

Пом'якшені та відкриті до діалогу, будь то мобільність, дерева та їх вирубка чи посадка, міський дизайн, діти чи люди похилого віку, стать чи сексуальність. Здатність до пом'якшення активізує весь мозок і тільки тоді народжується справжня реальність. Як сказав Отто Шармер: «Відкрити розум, серце і волю, щоб мати можливість зустріти реальність такою, якою вона є», — це те, чого нам ще потрібно навчитися.

У містах ми живемо набагато менше, ніж у селі, і довше живемо в зв'язку з природою. Тепер обидва середовища дають можливість жити повноцінним життям і створювати діалог. Їх не слід протиставляти, оскільки обидва можуть бути однаково повноцінними та важливими. Міста є двигунами економічного та культурного життя. Але щоб збалансувати всі можливості для кожного, діалог буде значно складнішим. Ландшафтні архітектори є утопістами і вірять, що одного дня справжній діалог стане можливим.

САДІВНИЧА ТЕРАПІЯ

Садівнича терапія опосередковано пов'язана з оздоровчим міським середовищем, і ця широка тема також заслуговує окремої статті.

У світі є багато подій, які не сприяють психічному здоров'ю, і ми шукаємо способи та середовища, які б зцілили. У рамках процесу зцілення ми знаходимо духовні практики, які практикуємо щодня. Але бувають випадки, коли класичні методи лікування не допомагають. Тоді на допомогу можуть прийти терапевтичні сади/ландшафти та пов'язана з ними садівнича терапія. Це не просто возитися в саду на задньому дворі, який, безсумнівно, може мати терапевтичний ефект.

Садівнича терапія — використання рослин і робота з рослинами з метою цілеспрямованої реабілітації людини. Терапія проводиться під

PHOTO: EVE ANDERSON

to wisdom. Inhaling and exhaling, taking a pause, silence and deepness before shouting. Soften and open up. Not to isolate yourself, but to trust everything — this is the door to dialogue. It will help you regain peace and balance in emotionally important moments when you instinctively want to shut down or scream.

It's easy to say but hard to do. The practice of acceptance should be learned by all who create urban dialogue on a daily basis — professionals, politicians, departments, neighbourhoods and other activists. We construct future events and possibilities in our mind, but it is difficult to remember and accept past bad experiences, stop manipulating and open to new experiences. Often in «public consultations» or other attempts to involve the public, all parties start to be driven by fear and anger before they even understand what is happening. This reinforces the isolation and we close the dialogue.

Soften and open to dialogue, be it mobility, trees and their cutting or planting, urban design, children or seniors, gender or sexuality. The ability to soften activates the whole brain and only then is true reality born. As Otto Scharmer said: «Opening the mind, heart and will to be able to meet reality as it is» is something we still have to learn.

We live in cities for a much shorter period of time than in the countryside, and we have been living longer in connection with nature. Now, both environments provide opportunities to live a full life and create dialogue. They should not be opposed, because both can be equally fulfilling and important. Cities are the engines of

*Слухати, бачити, відчувати, вчитися — досвід, багатий на сенсори та пізнання — будинок комах у дворі будинку Куків у Лігатне. Автор: ландшафтні архітектори ALPS, Ерік Дрейбантс.
To listen, to see, to feel, to learn — an experience rich in sensors and cognition — the insect house in the courtyard of the Cooks' house in Ligatne.
Author: ALPS landscape architects, Eriks Dreibanants.*

VISUALIZATION: ARTHUR MENGOTS

Новий під'їзд БКУС до запланованого Центру розвитку здоров'я з вулиці Робежу. Досвід навігації, який допоможе вам орієнтуватися на території лікарні – легка для читання стратегія при вході. Автори: H2E, ландшафтна майстерня ALPS, Mark architectsMAPK. The new entrance of BKUS at the planned Health Advancement center from Robežu Street. A navigation experience that helps you navigate the hospital territory – an easy-to-read strategy upon entering. Authors: H2E, ALPS landscape workshop, MARK architects.

керівництвом садівничого терапевта, який володіє знаннями про рослини, психології, анатомії та гуманітарії. Історія його практики налічує понад 2000 років. Терапевтичні особливості садівництва як інструменту лікування вивчалися з 19 століття, коли доктор Бенджамін Раш використовував садівничу терапію як інструмент для лікування психічних захворювань. У сучасній історії, після обох світових воєн і після війни у В'єтнамі, садівнича терапія широко використовувалася в реабілітації військовослужбовців.

Перша книга з садової терапії була опублікована в 1960 р., перший науковий ступінь з садової терапії була заснована в 1972 р. Сьогодні садівнича терапія визнана ефективним методом, який широко використовується в реабілітації. Вона допомагає покращити пам'ять, когнітивні здібності, мовні навички та соціалізацію, а також зменшує стрес, допомагає зміцнити м'язи та покращує координацію, рівновагу та витривалість. Люди вчаться працювати самостійно, вирішувати проблеми та виконувати інструкції.

Психотерапевт Сью Стюарт-Сміт пише, що ветерани війни визнають, що робота з рослинами дозволила їм відновити впевненість у власних силах і зменшила відчуття тривоги – вони визнають, що в природі та деревах вони бачать втрачену силу та пластичність у собі, незважаючи на це. обставин. Хворі на шизофренію під час роботи в саду отримують інші відчуття. Один пацієнт каже: «Рослини набагато чесніші за людей і такі делікатні!». Він бачить інші подібності ветеранів. Створюючи відкриті та ніжні стосунки з рослинами, він навчився повільно будувати стосунки з іншими людьми та довіряти людям.

Стюарт-Сміт також аналізує вплив садівничої терапії на ув'язнених. Дослідження в США показують зниження рецидивів серед ув'язнених, які проходять цю терапію, на 40%. Водночас можна поставити питання, чи не потрібно ство-

economic and cultural life. But in order to balance all possibilities for everyone, the dialogue will be much more complicated. Landscape architects are utopians and believe that one day true dialogue will be possible.

HORTICULTURAL THERAPY is indirectly related to a healing urban environment and this broad topic may also be worth a separate article.

There are many events in the world that are not conducive to mental health, and we are looking for ways and environments that are healing. As part of the healing process, we find spiritual practices that we practice on a daily basis. However, there are times when classical therapy methods do not help. Then therapeutic gardens/landscapes and associated horticultural therapy can come to the rescue. It's not just messing around in the backyard garden, which can undeniably have a therapeutic effect.

Horticultural therapy is the use of plants and working with plants for the purpose of targeted human rehabilitation. The therapy is led by a horticultural therapist competent in plant science, psychology, anatomy and human science. The history of its practice is more than 2000 years old. The therapeutic features of horticulture as a treatment tool have been studied since the 19th century, when Dr. Benjamin Rush used horticultural therapy as a tool in the treatment of mental illness. In modern history, after both World Wars and after the Vietnam War, horticultural therapy has been widely used in the rehabilitation of military personnel.

The first book on horticultural therapy was published in 1960, the first academic degree in horticultural therapy was established in 1972. It is recognized as an effective method widely used in rehabilitation. Horticultural therapy helps improve memory, cognitive abilities, language skills and socialization, and also reduces stress, helps strengthen muscles and improves coordination, balance and endurance. People learn to work independently, solve problems and follow instructions.

Psychotherapist Sue Stuart-Smith writes that war veterans admit that working with plants has allowed them to regain confidence in their own strength and has reduced the feeling of anxiety – they admit that in nature and trees they see the lost strength and plasticity in themselves, regardless of the circumstances. Schizophrenic patients get other feelings while working in the garden. One patient says: «Plants are much more honest than people and are so delicate!». He sees other similarities as veterans. By creating open and tender relationships with plants, he has learned to slowly build relationships with other people and to trust people.

Sue also analyses the effects of horticultural therapy on prison inmates. Research in the US shows a 40% reduction in recidivism among inmates who undergo this therapy. At the same time, the question can be asked whether it is not necessary to create such an urban environment that would reduce the probability of ending up in prison. This is taken care of by the EATS project in New York, whose vision is expressed in three components – Art, Food and Life. The author and initia-

ривати таке міське середовище, яке б зменшувало ймовірність опинитися у в'язниці. Про це піклується нью-йоркський проект EATS, чие бачення виражається в трьох компонентах — Art, Food і Life. Автор та ініціатор ідеї, художниця Лінда Гуд Браянт каже: «Мистецтво — це те, що ми уявляємо та створюємо, що формує наш спосіб життя. Їжа — це те, що нам необхідно для життя. Життя — це те, як ми ділимося тим, що створюємо».

Проект EATS працює з переплетення всіх аспектів. Його місія — надати кожному, незалежно від доходу, можливість жити здорово та розвиватися. Учасники проекту працюють у районах, де вони працюють і як каталізатори, і як підтримка, створюючи філії громади, які вирощують і розповсюджують їжу, зміцнюючи зв'язки між сусідами. Кінцевою метою є підвищення добробуту кожного та підвищення соціальної, економічної та культурної життєздатності громад.

Зараз у світі кваліфікацію садівничого терапевта та знання в цій галузі можна отримати в кількох університетах і на курсах, створених різними установами в Європі, США та Австралії — але не в Латвії. У березні цього року була сформована ініціативна група зі створення такої програми, яка, на жаль, не отримала підтримки з боку міністерств чи вишів, до яких зверталися, але отримала високу оцінку в професійних колах — психіатри РПНЦ та БКУС відкриті до співпраці. — це означає, що крок за кроком, може, не так швидко, як хотілося б, але програма буде виконана.

ЩЕ ТРОХИ ПРО ЛЮБОВ

Отже, що таке міська терапія, яка сприяє любовним стосункам між усіма її користувачами, щоб жити найкращим варіантом свого життя? Це — навмисні діалоги, дискусії та компроміси, які відкривають обидва ока та перехрестя можливостей та викладають інтуїтивно зрозумілі дорожні знаки для всіх сторін. Це не виключає пристрастей — але вони не є ненависними, зневажливими іншим думкам. Любов приймає всіх — прямих, кривих, кульгавих, розумних, незграбних, білих, чорних, жовтих, собак, котів, павуків, бджіл, дощових черв'яків, латишів, індіанців, дерева, кущі, квіти... Любов — це відкритість, інклюзивність та єдність. Тільки так треба будувати місто!

Дякую всім моїм Вчителям, які допомогли мені та нашій команді ландшафтних архітекторів ALPS стати на шлях цілющих ландшафтів, пройти цей шлях, шукати нові повороти та повороти та чий ідеї надихнули або включені в цю статтю. □

P.S. Стаття є моїм особистим роздумом на основі мого професійного досвіду.

tor of the idea, artist Linda Goode Bryant, says: «Art is what we imagine and create, which shapes our way of life. Food is the sustenance we need to live. Life is the way we share what we create».

The EATS project works from the interweaving of all aspects. Its mission is to provide everyone, regardless of income, with the opportunity to live healthy and develop. Project participants operate in neighbourhoods where they work as both catalyst and support, creating community branches that grow and distribute food, strengthening ties between neighbours. The ultimate goal is to increase everyone's well-being and improve the social, economic and cultural vitality of communities.

Nowadays, in the world, the qualification of a horticultural therapist and knowledge of this field can be obtained in several universities and courses created by various institutions in Europe, the USA and Australia — but not in Latvia. In March of this year, an initiative group was formed for the creation of such a program, which, unfortunately, did not receive support from the ministries or universities approached, but was highly appreciated in professional circles — RPNЦ and BKUS psychiatrists are open to cooperation — which means that step by step, maybe not so fast as you would like, but the program will be done.

So, what is urban therapy that fosters a loving relationship between all its users to live the best version of their lives? These are deliberate dialogues, discussions and compromises that open and open both eyes and crossroads of possibilities and lay out intuitive road signs for all parties. This does not exclude passions — but they are not hateful, disparaging other opinions. Love accepts everyone — straight, crooked, lame, smart, clumsy, white, black, yellow, dogs, cats, spiders, bees, earthworms, Latvians, Indians, trees, bushes, flowers... Love is openness, inclusiveness and unity. This is how a city should be built.

Thanks to all my Teachers who have helped me and our team of ALPS landscape architects get on the path of Healing landscapes, walk this path, look for new turns and twists and whose insights have inspired or are included in this article. □

P.S. The article is my personal reflection based on my professional experience.

Розвиток мікрорайону Саркандаугава відбувається завдяки постійному, цілеспрямованому діалогу. The development of the Sarkandaugava neighborhood is driven by continuous, purposeful dialogue.

PHOTO: ARTŪRS SHILOBERGS

ХУМАЙРА ІКРАМ: МИ МАЄМО РЕАЛЬНУ МОЖЛИВІСТЬ ЗМІНИТИ ЖИТТЯ ЛЮДЕЙ, СТВОРЮЮЧИ ЇМ ПРАВИЛЬНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ДЛЯ РОБОТИ ТА ЖИТТЯ

Спілкувалась:
Ольга КАМОЛІКОВА
Переклад та адаптація тексту:
Валерій КОТЕЛЬНИКОВ
Фото надані Хумайрою ІКРАМ

Interviewed by: Olga KAMOLIKOVA
Translation and adaptation
of the text: Valery KOTELNYKOV
Photos courtesy
of Humayra IKRAM

На початку цього року L&A провів вебінар «Терапевтичні сади», одним із доповідачів якого була Хумайра Ікрам з Великої Великобританії. Хумайра — еколог, ландшафтний дизайнер, її ландшафтній студії — більше 10 років (www.studioikram.com). Спеціалізується вона на ландшафтах, орієнтованих на людей; на ландшафтах природних, дружніх до середовища та до запилювачів, та максимально стійких. Також Хумайра:

- керівник курсу садового дизайну KLC school of Design;
- радник садів RHS Hyde Hall, а також у різних відбіркових і консультативних групах для RHS;
- співкуратор нещодавно створеного thehub.earth;
- постійний дописувач на BBC Gardeners Question Time on Radio на Radio 4;

- автор статей для різних садових журналів.

На нашому вебінарі Хумайра розповідала про терапевтичні та лікувальні сади, про сади для людей з деменцією, сади запахів, сади для тих, хто погано бачить, про сади сенсорні, сади для дітей з обмеженими можливостями тощо. Коротка інформаційна довідка з доповіді Хумайри про її бачення класифікації терапевтичних та лікувальних садів — нижче. А L&A взяв у Хумайри Ікрам інтерв'ю і розпитав її про шлях у ландшафтному дизайні, «ландшафтні секретники», ландшафтні мрії та актуальні світові ландшафтні тренди.

ДОВІДКОВА ІНФОРМАЦІЯ

З виступу Хумайри Ікрам на вебінарі — про терапевтичні та лікувальні ландшафти. Як вважає Хумайра, лікувальні та терапевтичні сади умовно можна поділити на такі:

1. ЦІЛЮЩІ САДИ. Це середовище, в якому переважають рослини. Вони зазвичай асоціюються з лікарнями та іншими медичними установами, які спроектовані таким чином, щоб бути доступними всім. Цілющий сад задуманий як притулок та місце відпочинку для клієнтів, відвідувачів та персоналу та може використовуватись за їх бажанням.

2. ТЕРАПЕВТИЧНІ САДИ, що призначені для використання як компонент лікувальної програми, такої як працетерапія, фізіотерапія або програми садівничої терапії. Призначений для задоволення потреб певного населення та досягнення цілей лікування клієнтів та може передбачати як садівницьку, так і садівницьку діяльність.

3. САДИ САДІВНИЦЬКОЇ ТЕРАПІЇ. Терапевтичний сад — це тип лікувального саду; він призначений для задоволення цілей лікування клієнтів, але він призначений насамперед для підтримки садівничої діяльності. Терапевтичний сад також спроектований таким чином, що клієнти самі можуть доглядати рослини в саду.

4. ВІДНОВЛЮЮЧІ САДИ. У цьому типі садів використовується цінність природи, що відновлює, яка часто асоціюється з теорією відновлення уваги. Дизайн відновлювального саду фокусується на певних компонентах відновлювального середовища, таких як відсутність, довжина та чарівність. Він розроблений, щоб бути сумісним для групи користувачів, сумісність може ширше інтерпретуватися, ніж доступність та враховувати когнітивний та емоційний доступ.

5. СЕНСОРНИЙ САД. Сенсорні сади включають елементи, поверхні, об'єкти та рослини, які стимулюють наші почуття дотиком, зором, нюхом, смаком та слухом».

HUMAYRA IKRAM: WE HAVE A REAL ONE THE OPPORTUNITY TO CHANGE PEOPLE'S LIVES BY CREATING THEY HAVE THE RIGHT ENVIRONMENT FOR WORK AND LIFE

Earlier this year, L&A hosted a 'Therapeutic Gardens' webinar, with Humaira Ikram from Great Britain as one of the speakers. Humaira is an ecologist, landscape designer, her landscape studio is more than 10 years old (www.studioikram.com). She specializes in people-oriented landscapes; on landscapes that are natural, friendly to the environment and pollinators, and as sustainable as possible. Also Humaira:

– head of the garden design course KLC school of Design;

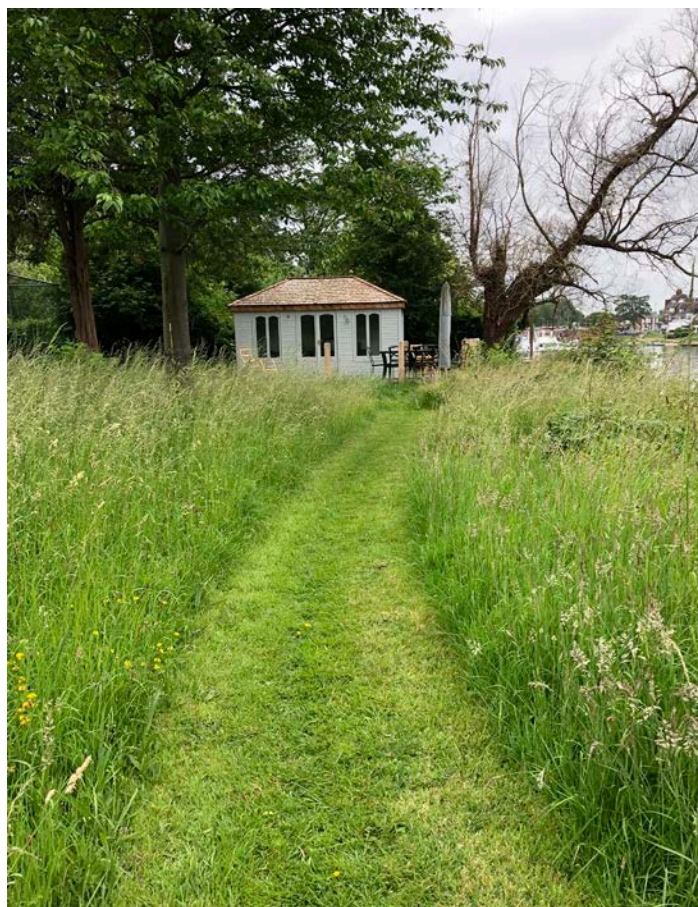
– Advisor to RHS Hyde Hall Gardens and on various selection and advisory groups for the RHS;

– co-curator of the recently created thehub.earth;

– a regular contributor to BBC Gardeners Question Time on Radio on Radio 4;

– author of articles for various garden magazines.

In our webinar, Humaira talked about therapeutic and healing gardens, gardens for people with dementia, gardens of smells, gardens for the visually impaired, sensory gardens, gardens for children with disabilities, etc. A brief background on Humaira's talk about her vision for the classification of therapeutic and healing gardens is below. And L&A interviewed Humaira Ikram and asked her about the path in landscape design, «landscape secrets», landscape dreams and current world landscape trends.

Hampton Court – grass paths

REFERENCE INFORMATION

From Humaira Ikram's speech at the webinar on therapeutic and healing landscapes According to Humaira, medical and therapeutic gardens can be conditionally divided into the following:

1. HEALING GARDENS.

Healing gardens are plant dominated environments They are generally associated with hospitals and other healthcare settings, designed to be accessible to all. A healing garden is designed as a retreat and a place of respite for clients, visitors, and staff and to be used at their desire.

2. THERAPEUTIC GARDENS.

A therapeutic garden is designed for use as a component of a treatment program such as occupational therapy, physical therapy, or horticultural therapy programs. Designed to meet the needs of a specific population and to accommodate client treatment goals and may provide for both horticultural and nonhorticultural activities.

3. HORTICULTURAL THERAPY GARDENS.

A horticultural therapy garden is a type of therapeutic garden; it is designed to accommodate client treatment goals, but it is designed to support primarily horticultural activities. A horticultural therapy garden is also designed in such a manner that the clients

themselves are able to take care of plant material in the garden.

4. RESTORATIVE GARDENS. This type of garden employs the restorative value of nature often associated with Attention Restoration Theory. The design of a restorative garden focuses on identified components of restorative environment such as being away, extent and fascination. It is designed to be compatible for the user group, compatibility could be interpreted wider than just accessible and take into account cognitive and emotional access.

5. SENSORY GARDEN. Sensory gardens include features, surfaces, objects and plants that stimulate our senses through touch, sight, scent, taste and hearing».

L&A Хумайра, яким був ваш шлях до професії, пов'язаної з ландшафтним дизайном?

Ми вивчали різні науки про навколишнє середовище в Королівському коледжі в Лондоні, і отримані знання змусили мене усвідомити шкоду, яку людство завдає планеті. Після університету я отримала роботу в престижному агентстві новин Reuters, але, як би мені не подобалися люди і культура, я вирішила, що це — не зовсім те, чим я хотіла б займатися все життя. Приблизно в цей час ми купили будинок з садом, і я почала працювати над тим, як побудувати свій ідеальний простір. Можна сказати, що я знову подивилася на навколишній світ, і садовий дизайн став відповіддю на всі мої запитання.

L&A Що вас найбільше приваблює у ландшафтному дизайні та архітектурі?

Ми маємо реальну можливість змінити життя людей, створюючи їм правильне середовище для роботи та життя. Коли я працювала в Сіті, я їздила на роботу на поїзді, працювала весь день в офісі, а потім поверталася на поїзді і заходила до свого будинку. Такий ось замкнений цикл будинок-робота-будинок, при цьому мій зв'язок із природою та зовнішнім світом було втрачено. Я знайшла вирішення цієї проблеми, і з хвилюванням заново відкривала для себе ґрунт, рослини, та й просто раділа життю, перебуваючи на свіжому повітрі. Для мене важливо створювати ландшафти, максимально дружні для природи, птахів та комах, але я також хочу зробити ці ландшафти комфортним для людей, таким собі природним притулком, куди можна втекти з міської суєти та шуму. Адже це так важливо, щоб люди розуміли, як перебування на свіжому повітрі справді впливає на їхній розум і почуття благополуччя, і ми, ландшафтні дизайнери, можемо щодня змінювати на краще людей та навколишнє середовище.

L&A Чи маєте ви мрії, які ви прагнете реалізувати у своїй професії?

Усі мої мрії пов'язані з моєю нинішньою роботою — я хочу створювати масштабні ландшафти, в яких багато зелені, і які допоможуть покращити сьогоденну ситуацію. Я також хотіла б об'єднати знання з різних областей, пов'язаних із ландшафтною галуззю, тому ми разом зі своїм другом Дерілом Муром створили thehub.earth. Це — ресурс, на якому ми висвітлюємо події у світі садівництва, ландшафтної архітектури та дизайну. Ми почали створювати власний оригінальний контент, тож хочемо розширити можливість хаба, включивши до нього набагато більше корисної інформації. Ми залучили невелику, але неймовірно мотивовану та знаючу команду добровольців, які допомагають нам перетвори-

L&A Humaira, what draws you to landscape architecture/design? How did it all start and how did it grow into a profession?

My read Environmental Science at Kings College, London, and that made me aware of the damage that we were doing to the planet. After University I found a role at Reuters and as much as I liked the people and culture, I decided that it wasn't what I wanted to do forever.

We had also been able to buy a house with a garden around the same time and I was working out how to build my perfect space.

I had an epiphany and Garden Design was the answer to all of my questions.

L&A What attracts you most about landscape design and architecture?

We can change people's loves by giving them the right environments to work and live in. When I worked in the City I went to work on a train, worked all day in an office and then came back on a train and went into my house. My connection to nature and the outside world had been lost.

I found solace and excitement when I rediscovered the soil, plants and just the joy of being outside.

For me, designing landscapes that are for nature and insects is important, but I also want to make them a refuge and place to escape for humans. It's so important that we realise how being outside can really influence our minds and sense of well-being and we as designers, can make a difference to people and the environment every day.

L&A Do you have dreams that you aspire to realize in your profession?

For me it is all about doing good work.

I want to design large plant-based landscapes, that can make a difference.

I also want to be able to bring knowledge from different parts of the industry together, which is why I have set up thehub.earth with my co-curator and friend, Darryl Moore. This is a resource where we curate events from around the horticultural, landscape architecture and design worlds. We have started creating our own original content and wish to expand the scope of the hub to include so much more. We have attracted a small but incredibly invested and knowledgeable team of volunteers who are helping us to build this resource into something special.

But really for me it is about bringing landscapes and gardening to the masses and making our industry stronger.

L&A Your top 5 achievements in the profession, what are you personally proud of?

Becoming a Garden Designer in the first place and starting up my own design Studio creating beautiful and sustainable landscapes. At times it seemed

ти цей ресурс на щось особливе. Я вважаю, що необхідно активніше просвічувати широкі маси у справі створення ландшафтів та садівництва і цим розвивати нашу галузь.

L&A Які досягнення в вашій роботі є для вас надзвичайно значимими?

Насамперед я стала ландшафтним дизайнером та відкрила власну дизайн-студію, що створює гарні та стійкі ландшафти. Колись мені це здавалося неможливим, але я тут. Ми всі можемо змінитись!

Мене запросили в якості радника RHS у Hyde Hall, а зовсім недавно я закінчила своє навчання, тому тепер я стану суддею RHS Show Garden. Мене закликали виступити на BBC Radio 4 у

impossible but here I am. We can all make the change! Being invited to be an RHS Advisor to Hyde Hall and also this year I have just finished my training to become a RHS Show Garden Judge. Being asked to appear on BBC Radio 4s Gardeners Question Time. This still blows my mind and has been such an amazing if terrifying experience. Taking over the role of Course Leader on the Garden Design Diploma at the KLC School of Design. Over the last 4 years I have spent a lot of time creating the most in depth and up-to-date curriculum and have built the best tutor team possible. We have had constant requests for our graduates from around the industry and I have tripled the intake since I started. This makes me feel like all of the hours dedicated to this have been worth it.

*Effingham –
Planting Front*

передачі Gardeners Question Time. Це був такий дивовижний, хоч і досить важкий досвід.

Я взяла на себе роль керівника дипломного курсу садового дизайну в школі дизайну KLC. За останні чотири роки я витратила багато часу на створення найбільш докладної та актуальної навчальної програми та зібрала найкращу команду викладачів. У нас були постійні запити на наших випускників, і відколи я стала керівником, набір студентів потроївся. Це змушує мене вірити, що весь час, присвячені цій роботі, того вартували.

Запуск thehub.earth. Це була колосальна робота, яку ми з Деррілом Муром розпочали минулого року, перебуваючи у карантині. Ми дійсно хочемо змінити всю індустрію, оскільки в ній є величезні можливості для спільної роботи, і ми всі повинні працювати разом, щоб прекрасних ландшафтів ставало більше. Ми маємо великі плани розвитку ресурсу, і, якщо вам захочеться допомогти своїм часом або донатом, наша невелика команда відданих своїй справі волонтерів буде вам дуже вдячна.

Hampton Court –
Shady Parterres

Starting up thehub.earth. This has been a labour of love that Darryl Moore and I started last year in lockdown. We really wanted to make a difference to the whole industry as this is such a collaborative space and we all have to work together to create the landscapes that we do. We have big plans for thehub and have a small team of dedicated volunteers, so if you would like to help with time or a donation we would very much appreciate that.

L&A What trends in the development of landscape design exist now in the world? How do you feel about them?

Trends are not something I follow as I think nature works on a different time scale, but rewilding is becoming more of a feature and clients often would like wilder planting schemes but still within the boundaries of some formality.

Thinking more about locally sourcing plants, materials and keeping as much waste on site to create a more sustainable build is important and will be more and more popular I predict.

L&A We are told that the world landscape fashion is dictated by the well-known garden competition in Chelsea (Great Britain). What do you think about fashion in the garden?

The Chelsea Flower Show is a very special place to me. I have worked there for over 10 years on gardens and latterly helping and collaborating with designers to create their planting schemes that are horticulturally correct and look beautiful as well as being judge friendly.

It has been tricky to square the fact that a lot of the garden, plants and materials have gone to waste in the past but part of our contract states that the gardens must go on to another place. IE nothing is wasted. This has made a difference to me and my teams and makes us feel much more comfortable about building these gardens.

People around the world do watch Chelsea to see what will be new but for me you get to see a range of different styles of gardens, from large to small with detailing and planting combinations that you can take home. This can only be a good thing.

L&A Where do you draw inspiration from?

When I am working with new clients I like to get to know them. My inspiration can come from the surroundings the vernacular, the place itself or the clients taste in music or art. Inspiration can come in many forms and from many directions. This all builds from site analysis and a very good and thorough client briefing.

L&A Which city/park in the world is your role model?
I am fortunate to live by two Royal Parks and my daily walk is along the River Thames and through a park

L&A Які тенденції розвитку ландшафтного дизайну актуальні сьогодні у світі? Як ви ставитеся до них?

Тенденції — це зовсім не те, чого я йду, оскільки вважаю, що природа працює в іншому тимчасовому масштабі, але ревайлдинг (штучне «дичання») ландшафтів стає дедалі популярнішим, і клієнти все частіше замовляють більш «дикі» схеми посадок, втім, Важливо більше уваги приділяти місцевим рослинам і матеріалам, а також про повторне використання будівельних матеріалів для створення більш стійких ландшафтів, Я впевнена, що такий підхід буде все більш популярним.

L&A Ми вже звикли, що світову ландшафтну моду диктує знаменитий садовий конкурс у Челсі (Велика Британія). Що ви думаєте про моду у саду?

Шоу в Челсі для мене — особливе місце. Я працювала там понад 10 років над садами, а останнім часом співпрацюю з дизайнерами, щоб допомогти їм витримувати схеми посадки, які є правильними з погляду садівництва, виглядають красиво, та високо оцінюються суддями. Раніше мені завжди складно змиритися з тим фактом, що багато садів, рослин та матеріалів у минулому були витрачені даремно, але зараз у нашому контракті є пункт, який свідчить, що сади повинні бути перенесені в інше місце. Цей момент надихає мене та мою команду, і ми відчуваємо себе набагато комфортніше при створенні цих виставкових садів.

Люди у всьому світі дивляться шоу в Chelsea, щоб побачити щось нове, але для мене важливіше побачити цілу низку різних стилів садів, від великих до маленьких, з усіма деталями та комбінаціями рослин, які ви можете забрати додому.

L&A Звідки ви черпаєте натхнення?

Коли я працюю з новими клієнтами, мені подобається дізнаватися їх ближче. Моє натхнення може виходити від оточення, народної мови, місця або смаку клієнтів, у тому числі, в музиці або образотворчому мистецтві. Натхнення може прийти у різних формах та з багатьох напрямків. Допомагає також ретельний аналіз конкретного місця та чітко підготовлений брифінг для кожного клієнта.

L&A Яке місто/парк у світі є для вас взірцем для наслідування?

Мені пощастило жити поруч із двома Королівськими парками, і моя щоденна прогулянка проходить вздовж річки Темзи і через парк, що примикає до палацу Хемптон-Корт і називається Хоум Парк. На цій прогулянці я зосереджуюсь перед тим, як розпочати свій день за робочим столом. Так що це завжди буде

that is attached to Hampton Court Palace called Home Park.

This walk is where I centre myself before I start my day at my desk. So this will always be a major influence on me as it is where I am happiest.

L&A What do you think landscape designers/architects in your country and you personally could learn from foreign colleagues, and what can they learn from others?

To be honest we have so much to learn! We are taught in a very Eurocentric way and one of the things I am trying to do within my own course is open up our world view to other parts of the world and their ideas of gardens and landscapes. We must stop living in our little bubble of consciousness, otherwise how will we ever grow?

Most importantly I feel as though we should be looking at indigenous populations and seeing how they lived with the land and created landscapes without destroying everything in their paths. This is something we should all aspire to.

Arnison planting

*Arnison Pool
and sauna*

мати великий вплив на мене, так як це те, де я найщасливіший.

L&A Чому, на вашу думку, ландшафтні дизайнери з Великої Британії і Ви особисто могли б повчитися у закордонних колег і чому британці можуть навчити інших?

Чесно кажучи, нам ще так багато чому треба навчитися! За звичай, наша освіта дуже європоцентрична, і одна з тих речей, яку я намагаюся зробити в рамках мого власного курсу, — це поширити наш світогляд з урахуванням інших частин світу та їхніх уявлень про сади та ландшафти. Ми повинні перестати жити в нашому маленькому міхурі свідомості, інакше як ми зростатимемо? Найголовніше, я відчуваю, що ми повинні дивитися на корінне населення і бачити, як вони жили на своїй землі! У створювали ландшафти, не руйнуючи все на своєму шляху. Це те, чого ми всі повинні прагнути.

L&A Чи є у вас улюблена техніка ландшафтного дизайну? Які матеріали ви вважаєте за краще використовувати?

Наприклад, намагаюся зберегти та утилізувати якнайбільше відходів на місці роботи, зменшуючи таким чином наш вуглецевий слід. Один із способів, яким ми зробили це в поточній схемі, це побудова Hugel's. Це не грядки, що викопуються, які ви можете заповнити відходами з ділянки. Завжди добре мати клієнтів, які були готові спробувати нові способи.

L&A Що, на вашу думку, головне у вашій професії?

Постійно вчитися, а не робити щось лише тому, що так робилося завжди.

Треба запитувати себе, чи то є найкращий спосіб або існують альтернативи, більш безпечні для навколишнього середовища. Нам усім потрібно бути більш допитливими. Створення ландшафтів для людей та здоров'я планети не виключають одне одного!

L&A Як зміни клімату впливає на ландшафтну галузь та яка роль сучасного ландшафтного архітектора у вирішенні кліматичних проблем?

Стійкість до зміни клімату в посадках буде однією з найбільших проблем, і ми повинні навчитися пристосовувати наші місця існування до тих умов, в яких ми опинимося через 20-30 років, якщо ми хочемо побудувати довговічні екосистеми. Я сподіваюся, що зможу підтримувати цікавість людей до всього, що пов'язане із ландшафтною галуззю; як коледж і як спільнота thehub.earth, робитимемо все можливе. Якщо ми всі продовжуватимемо ставити питання, ми зможемо рухатись вперед, вчитися і робити все можливе для себе і нашої планети. □

L&A Do you have any favourite landscaping techniques? What materials do you prefer to use?

I have been trying to keep as much waste on site to reduce our carbon and waste footprint on sites. One of the ways that we have done this in a current scheme is by building Hugel's. Which are a no dig raised beds, which you can fill with waste from site. It's been great to have clients who have been willing to try these new techniques.

L&A What, in your opinion, is paramount in landscape architecture in general and landscape design in particular?

Learning constantly and never doing something because it's been done before. Always ask if this is the best way or if there are any alternatives that are better for the environment. We need to be more curious! Creating landscapes for people and the planet. They are not mutually exclusive!

L&A How is climate change affecting landscape architecture/design and how do you see the role of the modern landscape architect in addressing this issue? How do you see your role?

See all my answers above. We need as an industry to stay curious and not just do things because they have always been done this way.

Climate resilience in planting will be one of the biggest issues and we have to learn to habitat match to where we will be in 20-30+ years from now if we want to build scheme with longevity.

I hope that I can keep people curious and also that we as a college and a community around thehub.earth will be instrumental in this movement to make sure that we are doing our best.

If we keep asking questions we can move and learn and do the best for us and the planet. □

БЛАГОУСТРОЄНА ТЕРИТОРІЯ ЯК ОДИН ІЗ ЗАСОБІВ РЕАБІЛІТАЦІЇ ХВОРИХ ДІТЕЙ ТА ЇХ БАТЬКІВ НА ПРИКЛАДІ ЛІКАРНІ ОХМАТДИТ (КИЇВ, УКРАЇНА)

WELL-DEVELOPED TERRITORY AS ONE OF THE MEANS OF
REHABILITATION OF SICK CHILDREN AND THEIR PARENTS WITH
THE EXAMPLE OF OKHMATDYT HOSPITAL* (KYIV, UKRAINE)

Текст, фото:
Юлія РАШКОВСЬКА,
ландшафтна
дизайнерка, вивчала
ландшафтний дизайн
та архітектуру в
Національному
університеті
біоресурсів та
природокористування
України, проєктує та
створює сади з 2010 р.
Магістрія садово-
паркового
господарства та
ландшафтної
архітектури
(Київ, Україна)

Text, photo:
Yulia RASHKOVSKA is a
landscape designer,
studied landscape
design and architecture
at the National University
of Bioresources and
Nature Management of
Ukraine, and has been
designing and creating
gardens since 2010.
Master's degree in
horticulture and
landscape architecture
(Kyiv, Ukraine)

Okhmatdyt – is the
biggest children's hospital
in Ukraine.*

ПЕРЕДІСТОРІЯ

Так сталося, що я – ландшафтний дизайнер у третьому поколінні. Мій дідусь створював сади та доглядав за ними, батько та рідний дядько теж працювали у сфері озеленення та благоустрою, мали свої розсадники. Тому зрозуміло, що ландшафтний дизайн для мене є не лише професією, а й покликом усього життя.

В мене двоє дітей. Одного разу стався неприємний випадок з молодшою дитиною, і я звернулась в дитячу лікарню Охматдит. Лікарі оперативне відреагували, все закінчилося добре. Після закінчення прийому у лікаря я вийшла на прилеглу до лікарні територію, захотіла присісти, а не було куди – лав не виявилось. Звернула увагу на відсутність місць для відпочинку відвідувачів лікарні, на відсутність зелених зон, тінючку та неблагоустроєну територію самої лікарні.

Природне, у мене з'явилося сильне бажання допомогти благоустроїти цю територію, бо це

PREHISTORY

I am a third-generation landscape designer. My grandfather created gardens and took care of them, and my father and uncle also worked in landscaping and beautification, as well as had their own nurseries. Therefore, it is clear that landscape design for me is not only a profession, but also a lifelong calling. I have two children.

Once an unpleasant incident happened with the younger child, and I turned to Okhmatdyt Children's Hospital. The doctors reacted promptly, and everything ended well. After the doctor's appointment, I went to the area adjacent to the hospital, as I wanted to sit down, but there was nowhere to go – there were no benches. She drew attention to the lack of places for hospital visitors to rest, to the lack of green areas, shade, and the undeveloped territory of the hospital itself.

Naturally, I had a strong desire to help improve this area, because it is extremely necessary to improve

вкрай потрібно для поліпшення морально-психологічного стану дітей та їх батьків. Але коштів у лікарні для благоустрою не виділялось. Тож це мав бути благодійний проект. Виношуючи цю ідею у собі деякий час, я прийшла до висновку, що самостійно його реалізувати не зможу, тому вирішила написати пости у соціальних мережах, щоб залучити друзів-однодумців та колег до реалізації масштабного благодійного проекту! На мій заклик про допомогу дуже швидко відреагувала велика кількість небайдужих людей та компаній, що пропонують рослини та товари для благоустрою.

ПЕРЕДПРОЄКТНИЙ АНАЛІЗ

Основним питанням перед початком робіт було ознайомлення з архітектурною документацією плану території для розуміння ситуації даних локацій. Виявилось, що локації, обрані під перший етап робіт, мають насипний ґрунт в 30 см глибини, а далі — дренажна система та захисна мембрана. Цей факт вносив певні обмеження у виборі матеріалів та рослин. Найбільш болючим питанням стало створення системи зрошення, так як вся територія була забетонована та закладена бруківкою. Лише у двох місцях було відведено локації під воду.

ПРОЄКТУВАННЯ ТА ПІДБІР РОСЛИН

Після аналізу ділянки мої колеги — провідні фахівці з ландшафтної архітектури — розробили проєкт. А далі потрібно було підібрати рослини. Паралельно з цим активно проводилась робота з пошуку компаній, що нададуть безкоштовно для реалізації благодійного проєкту рослини, лави, урни, малі архітектурні форми, системи поливу та зрошення, садовий декор мульчу тощо. І компаній, що все це надали абсолютно безкоштовно, знайшлося немало. А кожен, хто дарував росли-

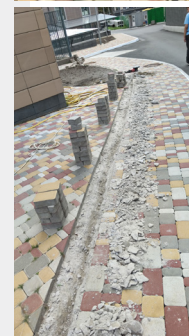
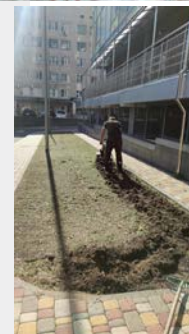
the moral and psychological state of children and their parents. But funds were not allocated in the hospital for improvements, so it had to be a charity project. Having considered this idea for some time, I came to the conclusion that I would not be able to implement it on my own, so I decided to write posts on social networks to attract like-minded friends and colleagues to implement a large-scale charity project! My call for help was quickly responded to by a large number of caring people and companies offering plants and landscaping supplies.

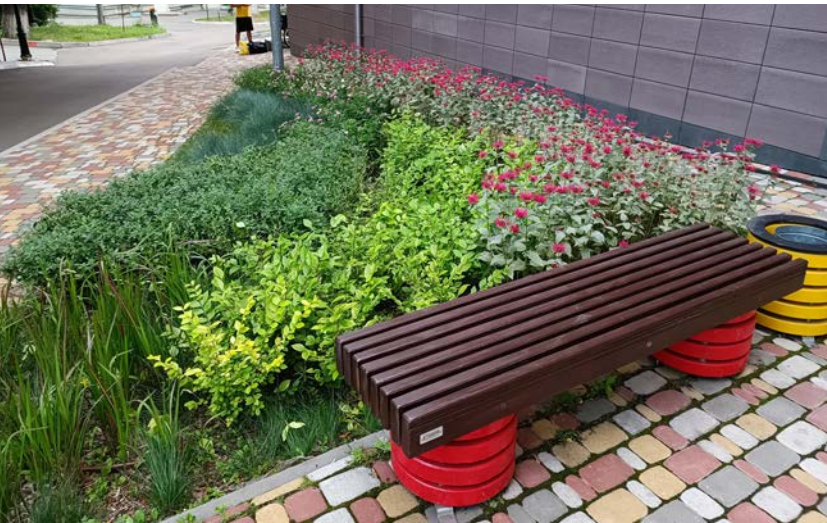
PRE-PROJECT ANALYSIS

The main issue before the start of work was to get acquainted with the architectural documentation of the territory plan in order to understand the situation of these locations. It turned out that the locations chosen for the first stage of work have loose soil 30 cm deep, followed by a drainage system and a protective membrane. This fact imposed certain restrictions on the choice of materials and plants. The most painful issue was the creation of an irrigation system due to the fact that the entire area was concreted and paved with cobblestones. It was possibility of supplying water for irrigation only at two locations

DESIGN AND SELECTION OF PLANTS

After analysing the site, my colleagues — leading specialists in landscape architecture — developed the project. And then it was necessary to choose the plants. Parallel to this, work was actively carried out to find companies that would provide plants, benches, urns, small architectural forms, watering and irrigation systems, garden décor, mulch, etc. for free for the implementation of the charity project. And there were many companies that provided all of this absolutely free of charge. Everyone who donated plants or elements of landscaping said that they also felt some kind of internal therapeutic effect from doing a good deed.

ни чи елементи благоустрою, казав, що теж відчуває якийсь внутрішній терапевтичний ефект від того, що робить добру справу.

РОБОТИ З БЛАГОУСТРОЮ

Перш за все потрібно було підвести й підключити крапельні системи зрошення, щоб в майбутньому забезпечити стабільний розвиток кореневої системи та загалом стабільний стан самих рослин.

Після підключення системи зрошення зайнялись висадкою рослин. Рослин було багато, тож оговорювали їх доставку з виробниками. Загальна кількість посадкового матеріалу налічувала біля 3 тис рослин. Оперативне відбувалася розстановка рослин та їх висадка — це робила і особисто я, і багато моїх колег-волонтерів.

Нашу працю підтримав сам головний директор лікарні Володимир Жовнір.

За допомогою рослин ми оформили вхідну групу, поставивши 4 великих горщики і висадивши в них катальпи та гортензії.

На наступному етапі привезли малі архітектурні форми, лави та смітники і розставили їх за планом. Було висаджено 6 сакур та різні декоративні листяні квітучі кущі. Навесні сакури вже радували цвітінням всіх пацієнтів та лікарів.

А родзинками прилеглої території стала величезна скульптура дівчини з кульбабою та різнокольорове освітлення, яке створює у вечірній час казкову атмосферу.

ЯК ОЗЕЛЕНЕННЯ ВПЛИНУЛО НА ПЕРСОНАЛ ТА ХВОРИХ

З моменту початку реалізації проекту пройшло менше року. Я не робила спеціального соціологічного дослідження, але і рік тому і зараз, спілкуючись з медперсоналом, чую слова подяки: за красу, за позитивні емоції, за гарний настрій від

LANDSCAPING WORKS

First of all, it was necessary to set up and connect drip irrigation systems in order to ensure the stable development of the root system and the generally stable condition of the plants themselves in the future.

After connecting the irrigation system, they started planting plants. There were a lot of plants, so they negotiated their delivery with the producers. The total amount of planting material was about 3 thousand plants. Arrangement of plants and their planting took place promptly — this was done both by me personally and by many of my fellow volunteers.

Our work was supported by the chief director of the hospital Volodymyr Zhovnir himself.

With the help of plants, we decorated the entrance group, placing 4 large pots and planting catalpas and hydrangeas in them.

At the next stage, small architectural forms, benches and rubbish bins were brought and placed according to the plan. 6 Sakura trees and various decorative leafy flowering bushes were planted. In the spring, cherry blossoms already pleased all the patients and doctors with their flowering.

And the highlight of the surrounding area was a huge sculpture of a girl with a dandelion and multi coloured lighting, which creates a fairy-tale atmosphere in the evening.

HOW LANDSCAPING HAS AFFECTED THE STAFF AND PATIENTS

Less than a year has passed since the start of project implementation. I did not perform a special sociological study, but even a year ago and now, when talking with the medical staff, I hear words of thanks: for beauty, for positive emotions, for a good mood from contemplating a beautiful territory. Doctors also note that children who have been treated here for a long time look out of the window at plants and sculptures, smile, get distracted and are not as focused on their illness as before.

Young patients go out into the yard and get acquainted with the aroma of plants such as lavender and thyme. They observe colourful decorative flowers and leaves, visually follow the changes and development of plants. The aesthetic influence is of great importance for improving the psychological and emotional state of the patient — the head doctor personally confirmed this more than once when communicating with the designers.

Like the children, their parents and all the medical staff love to observe the life of plants and the changes in flower beds at different times of the year!

WHO HELPED US

In the first stage, more than 20 nurseries and garden centres responded and provided assistance. In total, about 30 companies and more than 50 assistants took part in the implementation of the project. We

споглядання за гарною територією. Також лікарі зазначають, що діточки, що проходять тут лікування вже тривалий час, спостерігають у вікно за рослинами та скульптурами, посміхаються, відволікаються і не так зосереджені на своїй хворобі як раніше.

Юні пацієнти виходять на двір та знайомляться з ароматом рослин, таких як лаванда, чебрець. Спостерігають за різнокольоровими декоративними квітами та листям, наочно слідкують за змінами та розвитком рослин. Естетичний вплив має велике значення для поліпшення психологічно-емоційного стану пацієнта — не одноразово особисто підтверджував головний лікар, спілкуючись з дизайнерами.

Як і діти, їхні батьки та увесь медичний персонал залюбки спостерігають за життям рослин та змінами у клумбах у різні пори року!

ХТО НАМ ДОПОМАГАВ

На першому етапі відгукнулися і надали допомогу понад 20 розсадників та садових центрів. Загалом в реалізації проєкту взяли участь близько 30 компаній та понад 50 помічників. Перші клумби ми висаджували 3 дні, а сам процес від розробки до втілення зайняв трохи більше ніж місяць.

Дякую всім хто долучився до цього благодійного проєкту! □

planted the first flower beds in 3 days, and the process itself from development to realisation took a little more than a month.

Thank you to everyone who participated in this charity project! □

ЗЦІЛЮЮЧИСЯ САДАМИ

HEALING WITH GARDENS

Текст, фото: Олена АРОВА, ландшафтна дизайнерка, фізіологія рослин, власниця розплідника «Щавель», психотерапевтка (Харків, Україна).
Text, photo: Elena AROVA, landscape designer, plant physiologist, owner of the 'Sorrel' Nursery, psychotherapist (Kharkov, Ukraine).

Я, РОСЛИНИ ТА ВІЙНА

У моєму житті рослини відіграють ключову роль. Іноді я думаю, ні — швидше відчуваю, що в моєму роді були дерева. Я притягаюся до дерев, обіймаю їх, торкаюся долонями та обличчям. Вони — моє інше плем'я.

Дорогу я запам'ятовую по рослинах, які моє око вихоплює першими, незалежно від свідомості. До них тягнеться душа як за цілющим дотиком. Торкатися, бачити, нюхати рослини та чути їхні розмови.

Я усвідомлено розміщую рослини у просторі, і розміщуюсь сама так, як відчуваю. Іноді мені достатньо бачити їх бічним зором, а іноді я сідаю дуже близько, щоб бути в їхньому полі і під їх захистом.

Я завжди помічаю, добре рослині чи ні, я бачу, як вона почувається, і якщо їй погано, то мені теж стає зле.

Я українка, і зараз, під час війни залишаюся в Україні. Я помічаю і записую, що змінилося у моїх стосунках із рослинами, що взагалі відбувається зараз із людьми. Я проживаю зараз втрати, повну невизначеність майбутнього, моя картина світу тріщить по швах, ламається, даючи більше місце не-людяності, жорстокості, яка дійсно є у світі. І поєднання, підтримку, волю до захисту своєї свободи, які теж є.

Пам'ятаю, коли ми виїхали зі свого будинку, тому що фронт підійшов надто близько, з будинку, вікна якого і вдень, і вночі були заклеєні і завішані через небезпеку вибухів і світломаскування, я раптом виявила, що, як і раніше, є сонце, і є дерева — адже був момент, коли мені почало здаватися, що їх уже немає. Я вдихала ці картини на узбіччях дороги, і минулий світ повертався. Схожі почуття описували люди, які з початку війни жили у метро — бомбосховищі. З кожним днем їм все складніше було сприймати, що нагорі є придатний для життя світ. І коли, зважившись, вони піднялися нагору, а їх, крім зруйнованих будинків, зустріли квітучі абрикоси, вони повірили, що життя не здається смерті. З Харкова ми приїхали на захід України, де було спокійніше. Почали пробиватися рослини, я ходила і жадібно дивилася, ось паросток і ось, щодня повітряні тривоги, а вони прокльовуються і вперто ростуть. Життя не зупинити. І тоді я причепилася своїм нутром до дерев і почала «розпускатися» разом з ними.

Змінилося сприйняття кольорів. На початку війни багато кольорів стали здаватися небезпечними. Наприклад, зовсім несподівано — синій. Абсолютно неможливо було дивитися на чорний та червоний. І навпаки — хотілося дивитися і дивитися на ніжно-зелений, що ближче до жовтого, синьо-зелений. Потім, коли стало довкола спокійніше, став можливим і синій. Із багатопалітри петунії я вибрала білий — від її квіток йде глибоке заспокоєння, що проникає всередину.

Загалом квіти стали дуже важливими. Змінилася їхня роль, їхнє місце. У мирний час хотілося дикої природно-

ME, PLANTS, AND WAR

Plants play a key role in my life. Sometimes I think, no, rather I feel that there were trees in my lineage. I am drawn to trees, embracing them, touching them with my palms and face. They are my other tribe.

I remember a road by the plants that my eye would snatch right away, unconsciously. To these an aching soul reaches out for a healing touch. To touch, to see, to smell, to hear the conversation.

I consciously place plants in space, as well as myself, as I feel. Sometimes it's enough for me to see them with side vision, and other times I sit very close to be within their field and under their protection.

I always notice whether the plant is doing well or not, I see how it is feeling, and if it is not well, then I become unwell too.

I am Ukrainian, and now, during the war, I remain in Ukraine. I observe and make note of what changed in my relationship with the plants, and what is now happening with people in general. I am now living through loss, the utter uncertainty of the future, my picture of the world cracking at the seams, breaking down, giving more room to the inhumanity, the cruelty that truly exists in the world. But also the connectedness, the support, the will to defend one's freedom that are also there.

I remember when we left our house because the frontline have had approached too close, from a house whose windows were taped and curtained both day and night because of the danger of explosions and for light camouflage, I suddenly found out that there was still sunshine outside, and there were trees — I had already began to think that all that was gone. I inhaled these roadside scenes, and the world was coming back. Similar feelings were described by people who had been living in the subway acting as a bomb shelter since the beginning of the war. Every day it became harder and harder for them to accept that there was a livable world up there. And when, having made up their minds, they went upstairs and, in addition to the ruined houses, were greeted by blooming apricot trees convincing them that life, in fact, does not surrender to death. We came to the west of Ukraine, where it was calmer. Plants began to break through, I walked around and watched avidly: here's a sprout and there's another one — despite the daily air raid alarms they sprout and grow stubbornly. There was no stopping life. And then I clung with my gut to the trees and began to blossom with them.

The perception of colors changed. At the beginning of the war, many colors began to seem dangerous. For example, quite unexpectedly, blue. It was absolutely impossible to look at black and red. And I wanted to look and look at soft green, closer to yellow, blue-green. Then, as things became calmer, blue became possible. From the rich palette of Petunia I chose white — its flowers give me a deep, penetrating tranquility.

Flowers have become very important in general. Their role has changed. Their place. In peaceful times I wanted wild nature,

сті, різних відтінків зеленого, різної фактури листя, а зараз дуже потрібні квіти. О! Вони дають енергію, здіймають дух. Це — волаюче красою і ніжністю потужне протистояння руйнуванню, грубості, безжалісності війни. Це вражаюче, але ця краса і ніжність мають достатню вагу, щоб утримувати мій внутрішній світ у балансі.

Два основні стани, два болі вражають зараз мене та людей навколо мене: постійна тривога та безсилля — усі ми зараз переживаємо втрати. Потрібно знайти спосіб перевести тривогу у спокій — і природа чудово вміє це робити. Достатньо піти в дикі природні місця, навіть через опір, просто бути там, стояти або йти, слухати себе або звуки навколо, і спокій приходить. А безсилля насичується енергією кольору, енергією цвітіння. Я дивлюся на квіти, перебуваю серед них, і раптом виявляю, що вже більше хочу і більше можу.

РАДІСТЬ ЗДІЙМАЄ, КРАСА РОЗШИРЮЄ

Запахи. Вони стали дуже гостро сприйматися. Вони струшують і дають миттєвий доступ до сильних почуттів, проходять захисні бар'єри, які вибудовує психіка, щоб захиститися від нестерпних переживань, пов'язаних із війною. Всі запахи квіток, скошеної трави, річкової води, бруньок, що розпускаються, миттєво переносять у спогади і переживання моментів минулого, мирного життя, і все це дає миттєвий приплив енергії. Часто разом із болем втрати цього мирного життя. Але енергії завжди більше. Енергія квітів поглинається поступово, енергія запахів проникає миттєво.

І найважливіше, що є зараз для мене в природі, це її постійна зміна. Рух дуже важливий. Під вікном нашої орендованої квартири теж росте абрикос. Коли ми приїхали, квіткові бруньки тільки набухали. Потім було бурхливе цвітіння, потім його завмирання. Почало розпускатися листя, і довго видно було підсохлі кінчики гілок верху крони. Нині їх майже не видно. Велике та соковите листя та молоді пагони все закрили. Я приєднуюсь до ритму життя дерева, і мені легше рухатися самій. Я згадую і починаю вірити, що життя — це рух, і війна не буде вічною. Прийде мирне життя у всьому своєму різноманітті, соковитості та силі.

Як я з'єднуюсь? Я просто спостерігаю за абрикосом, почуваю та відчуваю, що відбувається зі мною, які образи та думки до мене приходять — і ось це дерево вже зі мною, воно мій друг.

ПРИРОДА ЯК РЕСУРС ДЛЯ ПСИХІКИ

Я давно знаю про цілющу силу природи, намагаюся застосовувати її у своєму житті, використовувати, наповнюватися нею. Будь-яка людина протягом усього свого життя робить дії, які можна було б розділити на дві групи: структурну та процесуальну. Структурні дії дозволяють нам досягати своїх цілей та змінювати своє життя за своїм розумінням. Ці дії передбачають бажаний результат та правильність його досягнення.

У процесуальних діях важливий сам процес, ці дії не припускають заданого результату, вони важливі самі по собі. Дружне спілкування, слухання музики, знаходження в природі та милування нею, дослідження чогось — все це

various shades of green, various textures of leaves, and now I need flowers very much. Oh! They give energy, lift the spirit. This blatant beauty and tenderness is a powerful opposition to the destruction, the rudeness, the ruthlessness of war. It's astonishing, but this beauty and tenderness weighs enough to keep my world in balance.

Two basic states, two pains strike me and the people around me right now: constant anxiety and powerlessness — we are all experiencing loss right now. We need to find a way to transform anxiety into tranquility — and nature knows how to do that beautifully. It's enough to go into the wilderness, even through resistance, just to be there, to stand or walk, to listen to yourself or the sounds around you, and calmness comes. And powerlessness is infused with the energy of color, the energy of blooming. I look at the flowers, find myself among them, and suddenly find that I already want more and can do more.

JOY LIFTS, BEAUTY EXPANDS

Smells. They have become very keenly perceived. They jolt and grant instant access to strong feelings, pass the protective barriers that the psyche builds to protect itself from the unbearable experiences of war. All the smells of flowers, cut grass, river water, buds blooming are instantly transported to memories and experiences of moments of a past, peaceful life, and this gives an instant burst of energy. Often along with the pain of losing that peaceful life. But there is more energy always. The energy of flowers is absorbed gradually, the energy of smells penetrates instantly.

And the most important thing for me right now in nature is its constant change. Movement is very important. Armeniaca grows under the window of our rented apartment also. When we arrived, the flower buds were just swelling. Then there was a rapid flowering, then its fading. The leaves began to blossom, and for a long time the dried tips of the branches at the top of the crown were visible. Now they are almost invisible. Big, juicy leaves and young shoots have covered everything. I join the rhythm of the tree's life, and it's easier for me to move on my own. I remember and begin to believe that life is movement, and war will not last forever. Peaceful life will come in all its diversity, richness, and power.

How do I join? I simply observe Armeniaca, feel and sense what is happening to me, what images and thoughts come to me — and now this tree is already with me, it is my friend.

NATURE AS A RESOURCE FOR THE PSYCHE

I have long known about the healing power of nature, I seek to apply it in my life, to use it, to nourish myself with it.

Every person throughout his life performs actions, which could be divided into two groups: structural and procedural. Structural actions allow us to achieve our goals and change our lives as we see fit. These actions presuppose a desired result and the rightness of achieving it.

Procedural actions are about the process, they do not presuppose a given result, they are important in and of themselves. Being with friends, listening to music, being in nature and admiring it, exploring something — these are all procedural actions. And they are very important — this is the time when one can be oneself, can hear oneself, one's real needs and desires.

процесуальні дії. І вони дуже важливі — у цей час людина може бути самою собою, може чути себе, свої справжні потреби та бажання.

На жаль, у західній культурі досягнення цілей вважається гідним заняттям, а слухання себе, швидше, порожнім проведенням часу. І людина поступово втрачає зв'язок із собою.

Знаходження у природі — це процесуальна дія. І це завжди подорож до себе. Що саме відбувається з нами, коли ми знаходимося у дикій природі: у лісі, на березі моря, у горах?

Ось висновки, які я зробила на підставі власного досвіду та досвіду тих, хто готовий був говорити зі мною про це:

Ми сповільнюємось.

Ми починаємо чути себе, свої почуття та потреби.

Це призводить до інсайтів та рішень, які не знаходилися.

Ми розслаблюємось.

Ми заспокоюємось.

Ми заземляємось, земля — опора для нас із усім нашим вантажем, природа — обійми, в яких ми можемо розмістити всі свої переживання.

Ми радіємо.

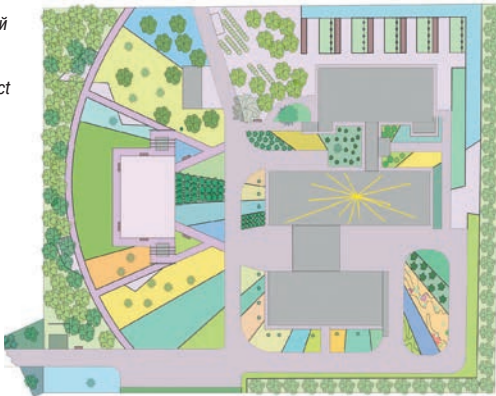
Ми розширюємося та поєднуємося зі світом.

Звичайно, як ландшафтного дизайнера мене дуже цікавить, як, створюючи штучні ландшафтні простори, не втратити цю здатність природи зцілювати, повертати до себе, заспокоювати, надихати людину. Ось історія цілющих ландшафтних просторів, створених за моєї участі проєктувальника та безпосереднього виконавця. Проєкт громадський та волонтерський — здійснюється за ініціативи, рахунок, енергії та коштів вільних громадян.

САД СОНЦЯ

Це поетичне ім'я саду у дитячому неврологічному хоспісі Харкова. На вході мали 1 га території, оточеної з усіх боків багатопверховими житловими будинками та шосе, з щойно відремонтованою будівлею, спеціалізованим для особливих дітей дитячим майданчиком, свіжою під'їзною дорогою та відмінним чорноземом, армованим будівельним сміттям повсюдно. Два дорослі дерева, поля бур'янів, що виростили з насіння в ґрунті, і перші безпроєктні посадки хвойних і багаторічних трав'янистих рослин.

1 Ландшафтний проєкт «Сад Сонця». Landscape project «The Garden of the Sun».

Alas, in Western culture achieving goals is considered a worthy activity, while listening to oneself is rather an empty pastime. And one gradually loses touch with oneself.

Being in nature is a procedural act. And it is always a journey to oneself. What exactly happens to us when we are in the wilderness: in the forest, on the seashore, in the mountains?

Here are the conclusions I drew from my own experience and the experiences of those who were willing to talk to me about it:

We slow down

We begin to hear ourselves, our feelings, and needs

This leads to insights and solutions that were not there

We relax

We calm down

We ground ourselves, the earth is a support for us with all our burdens, nature — an embrace in which we can place all our experiences, even those we can't bear

We rejoice

We expand and connect with the world

Of course, as a landscape designer, I'm very interested in how not to lose, when creating artificial landscape spaces, this ability of nature to heal, to bring back to ourselves, to soothe, to inspire humans.

Here is the history of healing landscapes created with my participation. The project is public and volunteer — carried out at the initiative, expense, energy and funds of free citizens.

THE GARDEN OF THE SUN

This is the poetic name of the garden at the Children's Neurological Hospice of Kharkov. As input we had 2,5 acres of land, surrounded on all sides by high-rise apartment buildings and the highway, with a newly renovated building, a specialized playground for children with special needs, a fresh driveway and excellent rich soil sprinkled with construction debris everywhere. Two mature trees, fields of weeds that grew from seeds in the soil, and the first no-design plantings of conifers and perennial herbaceous plants.

I was brought to the hospice by my desire to be part of a creative humane civil society, and I wanted to help parents and sick children with what I do best — landscape transformation — my child was seriously ill, and I knew from my own experience the degree of desperation people in this situation are in, and how much they need support. The entire team at the 'Sorrel' Nursery, as well as my entire family, supported me.

We wanted to create a natural healing space.

Specifically, enough plant power that could be greater than human calamity to embrace a person, to take in their pain and despair.

A garden that would be largely self-sufficient, little dependent on human care, which would meet both economic necessity and affirm the power of nature.

2 Сонячні лілії у квітнику. Solar lilies in a flower garden.

3 Туї «Смарагд», висаджені працівниками хоспісу раніше, та додані до них за проектом чагарники, багаторічники та трави. Thuja «Smaragd», planted by the hospice workers earlier, and shrubs, perennials and grasses added to them in accordance with the project.

4 Цвітіння спіреї «Грефшайм» навесні. Spirea «Grefsheim» blooming in spring.

Мене привело в хоспіс моє бажання бути частиною творчого гуманного громадянського суспільства, і я хотіла допомогти батькам і хворим дітям тим, що я вмю найкраще — перетворенням ландшафту — моя дитина важко захворіла, і я знала з власного досвіду, якою мірою відчаю знаходяться люди в такій ситуації, і як вони потребують підтримки. Уся команда розплідника «Щавель», а також моя сім'я підтримали мене.

Ми хотіли створити природний цілющий простір. А саме, достатню рослинну міць, яка могла б стати більшою за людське лихо, щоб обійняти людину, прийняти в себе її біль та розпач.

Сад, який багато в чому був би самодостатнім, мало залежав від турботи людини, що відповідало би й економічній необхідності та підтверджувало б силу природи.

Сад, який дуже виразно змінював би свій вигляд, зримо жив своїм життям — демонстрував рух, розвиток, був вічним природним двигуном, енергією якого можна було б підживлюватися.

Швидку тінь. Можливість усамітнення. Газон, на якому дітям можна було б валятися.

Різноманітні можливості для життя на повітрі, коли в саду можна сидіти, лежати, бігати, ходити, робити тілесні практики, працювати. І вільно пересуватися садом на спеціальних візках, бо, в основному, діти в хоспісі самостійно пересуватися не можуть.

Багатогранні можливості для різних контактів із рослинами: зорових, слухових, нюхових, тактильних.

І, звичайно, те, що просили працівники хоспісу: красу, порядок та багато цвітіння.

Створення проекту зайняло 10 місяців — ми багато зустрічалися з працівниками хоспісу, розпитували, розбиралися, переконали, спокушали фотографіями сучасних природних садів і дійшли до спільного важливого рішення: ми говоримо «ні» нарочитої декоративності та трудомісткому догляду, «так» — саду з образом дикої природи та мінімальним втручанням людини в її життя. Так народився «Сад Сонця». Уся територія хоспісу пронизана променями із центром у будівлі — там, де знаходиться серце цього простору: працівники, мешканці, пацієнти хоспісу (фото **1**), план). Кожен промінь наповнений чагарниками одного виду чи сорту, ялівцями, або багаторічниками з декоративними травами. Промені продовжуються, перетинаючи доріжки, і в посадках багато жовтого, сонячного кольору у всі пори року (фото **2**), навіть взимку світяться пагони *Cornus stolonifera* «Flaviramea» та *Salix alba* «Vitellina».

Ми шанобливо використовували всі рослини, які вже були висаджені на території, включили їх до проекту. Багато з них пересадили на проектні місця; все, що можна було розмножити поділом, поділили (фото **3**).

A garden that would very clearly change its appearance, apparently live its own life — show movement, development, that would be a perpetual natural engine whose energy could be consumed for nourishment.

A quick shadow. An opportunity for solitude. A lawn on which children could lie down.

A variety of opportunities for outdoor living where one could sit, lie, run, walk, do body practices, work in the garden. And to move freely around the garden in special wheelchairs, because, for the most part, children in hospice cannot move around on their own.

Multifaceted opportunities for different contacts with plants: visual, auditory, olfactory, tactile.

And, of course, what the hospice employees asked for: beauty, order and a lot of blooming.

The project creation took 10 months — we had a lot of meetings with the employees of hospice, we questioned, discussed, persuaded, enticed by photos of modern natural gardens and came to a joint important decision: we say «no» to intentional decorativeness and laborious care and «yes» to the garden with the image of the wild nature and minimal human intervention in its life. Thus the «Garden of the Sun» was born. The whole hospice area is pierced with rays centered in the building — where the heart of this space is: employees, residents, hospice patients (photo **1**), plan). Each ray is filled with shrubs of one species or variety, or junipers, or perennials with ornamental grasses. The rays continue, crossing the paths, and there is a lot of yellow, sunny color in the plantings in all seasons (photo **2**), even in winter the shoots of *Cornus stolonifera*

5 Спірея «Грефшайм» восени. Spirea «Grefsheim» in autumn.

6 Масиви з ялівцю та чагарників, що прикривають дитячий майданчик від поглядів. Arrays of junipers and shrubs protected the playground from the prying eyes.

7 Квітник з війником «Карл Фоерстер». Flower bed with *Calamagrostis acutifolia* «Karl Foerster».

8 Цвітіння котовника Фассена. Flowering *Nepeta faassenii*.

Листяні та хвойні чагарники, а також злаки посадили масивами – вони простіше у догляді, великі мазки фарб, фактур та текстур створюють враження моці природи, та й у самій природі рослини частіше ростуть групами, що додає нашим посадкам природності.

Spiraea cinerea «Grefsheim» радує серце білою піною квітів навесні (фото 4) та яскравою охрою листя восени (фото 5). *Salix X «Majak 2»*, відростаючи після весняної обрізки, вже в червні створює море хвилюючихся пагонів, дивлячись на які можна нескінченно медитувати. Масив із потужних, розлапистих *Juniperus chinensis* «Blue Alps» – символ стійкості та охорони. А всі разом, у щільній посадці один з одним, вони захищають дитячий майданчик від зайвих поглядів з дороги, що дає батькам, дітям та працівникам можливість більше розслабитись під час прогулянки (фото 6).

Багаторічники та трави в квітниках також посадили невеликими блоками, повторюючи одні й ті ж рослини в різних місцях, імітуючи щільне розсіювання або розповзання поблизу, рихліше – подалі, підбираючи стійкі рослини, що тримають структуру квітника весь рік, включаючи короточасних вискочок, що вибухають цвітінням. *Deschampsia cespitosa* «Goldschleier», *Panicum virgatum* «Heavy metal», *Calamagrostis acutifolia* «Karl Foerster» і *Calamagrostis acutifolia* «Overdam» стали злаковою основою квітників (фото 7), *Nepeta faassenii* (фото 8) і *Aster dumosus* тримають їх навесні та восени, а *Monarda*, *Saivia*, *Sanguisorba*, *Gaura*, *Iris*, *Eupatorium*, *Hemerocallis*, *Allium*, *Geranium* та *Veronicastrum* протягом усього зеленого сезону створюють привабливі хвилі цвітіння (фото 9).

Для створення тіні висадили гаї з дерев, що швидко ростуть: *Betula verrucosa*, *Ulmus glabra*, *Salix alba* var. *sericea* «Sibirica». Особливий розрахунок на *Salix acutifolia* «Pendulifolia» – вона швидко формує крону з пагонів, що звисають; ми посадили її групами в районі майбутніх лав.

Роботи, включно з проектуванням, ведуться з червня 2018 року. На сьогодні половину території вже засаджено. Попереду нас чекає організація серед посадок доріжок із кишенями для дерев'яних настилів та лав, на яких можна буде різноманітно тілесно розміщуватись; зелених кабінетів, в яких можна буде усамітнитися в оточенні рослин, газону, пергол над альтанками, які зменшують нагрів їх дахів, влаштування поливної системи та подальші посадки.

Як я зрозуміла, що в саду живе цілюща сила? Ну, по-перше, у ньому оселився їжачок. А по-друге, зі мною стали вітатись усі працівники хоспісу. І все частіше до мене підходять люди та розповідають, що вони помітили у

«Flaviramea» and *Salix alba* «Vitellina» shine.

We respectfully used all of the plants that were already planted on the property, incorporating them into the project. Many of them were transplanted to the project sites, anything that could be propagated by division was divided (photo 3).

Deciduous and coniferous bushes and grasses were planted in arrays – they are easier to care for, large strokes of color, textures and textures create an impression of the power of nature, and in nature itself plants often grow in groups, which adds to our plantings naturalness.

Spiraea cinerea “Grefsheim” amuses the heart with white foam flowers in spring (photo 4) and bright ochre leaves in autumn (photo 5). *Salix X “Majak 2”*, growing after a spring pruning, already in June creates a sea of lively, exciting shoots, looking at which one can meditate endlessly. An array of powerful, sprawling *Juniperus chinensis* «Blue Alps» is a symbol of stability and protection. And all together, tightly planted with each other, they protect the playground from prying eyes from the road, giving parents, children and employees a chance to relax more during the walk (photo 6).

Perennials and grasses in the flower beds were also planted in small blocks, repeating the same plants in different places, simulating a dense spread or sprawl nearby, more loose away, selecting stable plants that hold the structure of the flower bed all year, including short-term upstarts that explode the plantings with color. *Deschampsia cespitosa* “Goldschleier”, *Panicum virgatum* “Heavy metal”, *Calamagrostis acutifolia* “Karl Foerster” and *Calamagrostis acutifolia* “Overdam” became the grass base of the flower beds (photo 7), *Nepeta faassenii* (photo 8) and *Aster dumosus* hold their own in spring and fall, and *Monarda*, *Saivia*, *Sanguisorba*, *Gaura*, *Iris*, *Eupatorium*, *Hemerocallis*, *Allium*, *Geranium*, and *Veronicastrum* create attractive waves of blooms throughout the green season (photo 9).

To create shade, we planted groves of fast-growing trees: *Betula verrucosa*, *Ulmus glabra*, *Salix alba* var. *sericea* «Sibirica». Special consideration for *Salix acutifolia* «Pendulifolia» – it quickly forms a crown of dangling shoots, we planted it in groups in the area of future bench placement. The work, including design, has been underway since June 2018. As of today, half of the area has already been planted. Still ahead of us is organizing the pathways among the plantings with pockets of wooden decking and benches on which there can be a variety of ways to bodily arrange oneself; green enclosures where one can have privacy in the midst of plants; a lawn, pergolas over gazebos to reduce the heat of their roofs, an irrigation system arrangement, and further planting. How did I know that there is a healing power in the garden already?

9 Квітник з дербенником, шавлією та гаурою. Flower bed with Lythrum, Salvia and Gaura.

саду. Деякі щодня обходять територію, вбираючи всі зміни, це стало ритуалом, що надихає — сад став частиною їхнього життя, увійшов до нього і оселився там. Я бачила, як працівники вибігали з будівлі подихати, розкидали руки, і йшли, торкаючись колосків злаків, квіток та пагонів. І бачила, як дітей повільно возили під гілками верб, щоб ті торкалися дитячого обличчя та ручок — особливий тілесний контакт зі світом, коли контакт словами мало можливий.

І ще одна, дорогоцінна для мене розповідь знайомої: вона привезла до поліклініки при хоспісі своїх синів, яких обстежили і поставили їм страшний для неї діагноз. Вона вийшла, сіла на лаву і сиділа, втративши й себе, й увесь світ. Прямо перед лавкою був квітник. Я знаю, що там було: Deschampsia, Nepeta, Eupatorium, Verbena bonariensis, віддалік червоніла Monarda, а правіше розстиалося сизо-золоте поле Juniperus media 'Old Gold'. Вона сиділа і поступово світ повертався. Вона побачила кольори, потім квіти і дуже здивувалася. Тому що такого тут не має бути. У цьому місці скорботи та безсилля такого не повинно бути. Але ж воно було. Вона встала, обійшла всю територію, і переконалася, що цього живого, неймовірно гарного, справжнього тут багато. І до кінця своєї подорожі вже вирішила, що якщо у світі це існує, то жити можна.

І ще останнє, зовсім свіже та живе: доки до виходу готувався цей номер, я отримала повідомлення від Владлени Сальнікової, медичного директора міської дитячої лікарні № 5, до якої належить хоспіс. Наводжу її слова:

«У ці часи (мається на увазі війна, коли Харків обстрілюють російські війська практично щодня) довелося працювати цілодобово. Практично жити на роботі. І найпотужніша підтримка виникає у нас, коли є хвилинка ввечері пройтися садом, сісти на лавці серед його краси і пахощів. Він ніби каже: «все буде добре, тут стільки ДОБРА І КОХАННЯ вкладено, що по-іншому і бути не може!».

Проект «Сад Сонця» — це громадський проект. Його успіх заснований на тому, що, окрім «Щавеля», до нього залучилося багато українських розплідників і ландшафтних дизайнерів, благодійників і, звичайно, волонтерів (фото 10). За 4 роки у нас сформувалася щедра на підтримку один одного та вміла команда для роботи з ґрунтом та рослинами з працівників хоспісу, «Щавелю» та мешканців Харкова. Хоспіс продовжив роботу у війну, працює на повну силу і зараз. Сад живе. □

Well, first of all, a hedgehog moved in. And, secondly, all the hospice workers began to say hello to me. And more and more often people come to me and tell me what they have noticed in the garden. Some walk around the grounds every day, soaking up all the changes, it's become an inspiring ritual — the garden has become part of their lives, has entered it and settled in. I've seen workers run out of the building to breathe, spread their arms, and walk, touching spikelets, flowers, and shoots. And I saw children being slowly carried under the branches of willows so they would touch their faces and hands — a special bodily contact with the world, when contact with words is not really possible.

And here's one, precious to me, story of my acquaintance: she brought her sons to the hospice clinic where they were examined and given a devastating diagnosis. She went out and sat on a bench and just sat there, having lost both herself and the world. There was a flower bed right in front of the bench. I know what was there: Deschampsia, Nepeta, Eupatorium, Verbena bonariensis, a scarlet Monarda in the distance, and to the right was a blue-gold field of Juniperus media "Old Gold". She sat, and felt the world gradually return to her. She saw colors, then flowers, and was very surprised. Because all that shouldn't be here. In this place of sorrow and powerlessness, such things should not exist. But they did. She got up, circled the whole area, and made sure that the living, incredibly beautiful, and real was plentiful here. And by the end of her journey, she had already decided that if there are these things in the world, it is possible to live.

And one last thing, quite fresh and vivid: while this issue was being prepared for publication, I received a message from Vladlena Salnikova, the medical director of City Children's Hospital No. 5, to which the hospice belongs. Her words:

«In these times (meaning war times, when Kharkov is shelled by Russian troops almost daily) we had to work around the clock. Practically live at work. And the most powerful support we get is when we have a moment in the evening to walk through the garden, sit on a bench among its beauty and fragrance. It's as if it says, «Everything will be fine, there is so much goodness and love invested here that it can't be otherwise!»

The Garden of the Sun Project is a civic project. Its success is based on the fact that in addition to the 'Sorrel' Nursery, many other Ukrainian nurseries and landscape designers, benefactors and, of course, volunteers took part in it (photo 10). Over 4 years we have seen a generous and skillful team form to work with soil and plants composed of hospice staff, the 'Sorrel' Nursery staff and Kharkov residents. The hospice continued to work through the war, and is still working with full power now. The garden lives on. □

10 Волонтери за роботою. Volunteers at work.

Виставка «Саркандаугава – сад». Exhibition «Sarkandaugava garden».

Зарості сріблястої гімалайської берези, з виразно білою корою. A thicket of silver Himalayan birch, with distinctly white bark.

«АПТЕЧНА ВУЛИЦЯ» ПЕРЕТВОРЮЄТЬСЯ! «APTEKAS IELA» IS TRANSFORMING!

Текст, фото:
Яніс ЛЕЙНИЕКС,
доктор архітектури
Автор проекту:
Ільзе РУКШАНЕ,
ландшафтна
архітекторка
Латвія, Рига

Text, photo:
Yanis LEJNIEKS,
Doctor of Architecture
Author of the project:
Ilze RUKSHANE,
landscape architect
Latvia, Riga

В'їздний вузол, до 2014 р.
Entrance node, before 2014

Вхідний вузол, після
переробок 2014 року.
Entrance node, after
modifications in 2014.

Найстаріший медичний заклад у Балтії, відкритий у 1824 році в Ризі на вулиці Аптієкас, довгий час у народі називали просто «дуркою». З часом людська емпатія доросла до певної коректності і величезна територія на околицях Саркандаугави, огорожена для взаємної безпеки, де знаходиться найбільший психіатричний і наркологічний медичний заклад в Латвії, отримала власну назву — Державне товариство з обмеженою відповідальністю «Ризький психіатрично-наркологічний центр (RPNC)». Втім, евфемізм «вулиця Аптієкас» й досі залишається у розмовному лексиконі рижан.

Для ландшафтного архітектора Ільзе Рукшане за милою нейтральною аббревіатурою ховалася «проблемна дитина». У 2012 р. проект «Radi Rīgu» («Створи Ригу»), запропонований компанією ALPS Landscape Workshops, був спрямований на розвиток громадського зовнішнього простору, як інструменту соціального відродження. Методи, використані в рамках проекту, включаючи залучення громадськості та принципи кооперативного планування, стали основою дисертації Ільзе «Ремедіація та реанімація Саркандаугави», яку вона захистила у Латвійському університеті сільського господарства (LLU).

На одному із публічних заходів «Radi Rīga» Ільзе Рукшане познайомилася з Алією Турлаєй, місцевою активісткою, соціальними працівниками муніципалітету та Червоного Хреста, але перетнути межу RPNC їй не вдалося — високий бетонний паркан лишався і психологічним, і фізичним бар'єром.

Наступного року до Алії звернулася менеджерка по зв'язкам з громадськістю RPNC Сільва Бендрате та запитала про можливість співпраці. Алія кожного дня бачила цю територію з вікон свого будинку і давно думала про можливість розбити там гарний сад. Подібні думки були і у Сільви, а в самій «Aptiekas iela» Алію та Ільзе зустрів цілий садовий комітет, включаючи мене-

The oldest medical institution in the Baltics, opened in 1824 in Riga, on Aptiekas Street, at that time was popularly called «the nuthouse». As people's empathy grew to a certain level of correctness, the vast, but still for mutual security fenced-off territory in the vicinity of Sarkandaugava, as the largest psychiatric and narcological medical treatment institution in Latvia, has received a proper name — State Limited Liability Company «Riga Psychiatry and Narcology Centre (RPNC)». However, in order not to use words that are more unpleasant to people's ears, the euphemism «Aptiekas street» has remained in the colloquial lexicon of Riga's inhabitants.

For landscape architect Ilze Rukšāne, and not only for her, but also for other people who don't work at the RPNC — such a nice neutral abbreviation — the hospital has been their «problem child» for a decade. In 2012, the project «Radi Rīgu» ('Create Riga') proposed by ALPS Landscape Workshops, was aimed at the development of the public outdoor space as a tool for social revival. Using the methods acquired in the project, including involvement of the public and the principles of cooperative planning, Ilze wrote her thesis in the Landscape Architecture program in the Latvian University of Agriculture (LLU) entitles «Remediation and resuscitation of Sarkandaugava».

Ilze Rukšane met Alija Turlaja, a neighborhood activist, at one of the «Radi Rīga» events, and in the same year, with the participation of Ilze and Alija, the Sarkandaugava Development Society was established. While creating her thesis, the landscape architect talked to many — mothers, expectant mothers, homeless people, policemen, firefighters, municipal and Red Cross social workers, librarians, but she could not cross the border of the RPNC — the high concrete fence was both a mental and physical barrier.

The following year, in her capacity of the leader of the association, Alija was approached by RPNC public relations manager Silva Bendrāte and asked about the possibility of cooperation. Alija sees this area from the window of her house and has long thought that there is a possibility for a beautiful garden there. Silva also had

джереза з персоналу та бухгалтера. У результаті було розпочато роботу над концептуально-просторовим баченням розвитку території RPNC.

Наприкінці 2013 року перше бачення було представлено голові правління медичного закладу д-ру Бугінсу. Проект поділяв територію на 9 тематичних і функціональних садів і передбачав створення однієї стоянки і тимчасових паркувальних місць біля кожного з будинків. Пропозиція ландшафтного архітектора знести бетонну огорожу вздовж вулиці Тільта була спочатку відхилена, але у компромісному варіанті було запропоновано її знести частково, створивши з неї витвір мистецтва. До ідеї прислухалися, не повністю підтримали, але й не відкинули. Усі зійшлися на думці, що подвір'я потрібно зберегти, але в іншому вигляді, адже на вулиці дуже інтенсивний рух. Того літа на бетонному паркані з'явився мурал фінської художниці Гайді Ганнінен.

У 2014 р. проект набрав обертів. Цього ж року Рига стала Європейською столицею культури, Дві миткині з асоціації «Domu zīme» – режисерка Крістіне Желве та художниця Єва Стуре звернулися до RPNC щодо можливості створення виставки «Sarkandaugava Garden». В рамках виставки у співпраці з ALPS «Сад Саркандаугава» були створені рослинні кімнати. У процесі роботи можна було фізично та емоційно відчутися, як рослини трансформували простір та його душевний дух. При дотику рослини починали рухатися і виділяти аромати, а кімнати повністю змінювалися.

Ілзе визнає, що крок за кроком працюючи над проектом протягом десяти років, відчувала, як викристалізувалося багато цінностей, тому що «природа лікує, і те, як ми створюємо середовище, також лікує». Так, ми в місті, тут ми повинні жити з усіма антропогенними впливами. 50 років тому потреба в особливому середовищі була, мабуть, лише в лікарнях, але сьогодні ми всі стикаємося з високим рівнем стресу і потребуємо підтримки щодня. Це особливо актуально зараз у зв'язку з пандемією та війною в Україні.

Проект отримав міжнародне визнання та був обраний як одна з 48 найкращих європейських ландшафтних архітектурних подій та опублікований у книзі Landscape Architecture Europe 2014-2016, ставши таким чином першою номінацією від Латвії. Того року велися роботи і на території RPNC – було реставровано гранітну скульптуру Інти та Улдїса Бергів «Розбита душа», або «Двоє». Розроблено технічний проект вхідного вузла, провідним мотивом якого є розповідь про можливість людини. Дизайн тротуарної плитки створений у співпраці зі студентами Ризького факультету дизайну та художньої скульптури, включно з відомою молодою художницею Сабіни Шне. Наприкінці літа рослини з виставки виставили у висадженому гаю з посрібленої гімалайської берези з виразно білою корою.

similar thoughts, and in «Aptiekas iela» Alija and Ilze were welcomed by a whole garden committee, including the personnel manager and the accountant. As a result, work was started on the conceptual and spatial development vision of the RPNC territory.

At the end of 2013, the first vision was presented to the chairman of the RPNC Board, Dr. Buģins. The vision divided the area into 9 thematic and functional gardens and envisaged creating one parking lot at the border with Tvaika street 4 and temporary parking spaces at each of the buildings. The landscape architect's proposal to demolish the concrete fence along Tiltā Street was challenging, as a compromise allowing it to be partially demolished, creating it as a work of art. The idea was listened to, not fully supported, but not dismissed either. Everyone agreed that the courtyard should be preserved, but in a different form, because the street had very heavy traffic. That summer, the Finnish artist Heidi Hanninen's mural «we <3 altruISM» from the series «3ISM – ORBITA's/»Poetry-citymap» was created on the concrete fence.

In 2014, the project gathered momentum. Association «Domu zīme» – director Kristīne Želve and artist Ieva Stūre, approached the RPNC about the possibility of creating an exhibition «Sarkandaugava Garden», in the context of Riga being the European Capital of Culture in that year, in cooperation with ALPS. As part of the «Sarkandaugava Garden» exhibition, plant rooms were created. When creating the exhibition, it was possible to physically and emotionally feel how plants transformed the space and its mental spirit. When touching the plants, they started to move and give off aroma, and the rooms completely changed. Later, as I read more and more books on the subject, rational explanations also emerged. Ilze Rukšane admits that step by step, working for ten years, many values have crystallized, because «nature heals, and the way we create the environment also heals. Yes, we are in a city, here we have to live with all anthropogenic influences. 50 years ago, the need for a special environment was perhaps only in hospitals, but nowadays we all face a high level of stress and need support on a daily basis. This is especially relevant at the moment in connection with the pandemic and the war in Ukraine». The project won international recognition and was chosen as one of the 48 best European landscape architecture events and published in the book Landscape Architecture Europe 2014-2016, which was the first nomination from Latvia.

That year, works were also carried out in the RPNC territory: the granite sculpture of Inta and Uldis Berg «The Broken Soul», or «Two», was restored. According to the concept, the technical project for the entrance node was developed, with the story of human possibilities as the guiding motif. The design of the pavement tiles was created in collaboration with the students of the Riga Design and Art Sculpture Department – including the already known young artist Sabīne Šnē. At the end of the summer, the plants from the exhibition were displayed in the garden, where a grove was planted. Silvered Himalayan

Генеральний план території РПНЗ
General plan of the territory of RPNC

Прибирання території 2015 р.
Cleaning of the territory in 2015.

Подаровано німецьким розплідником «Bruns» і «Hercs Dārzi».
Donated by the German nursery «Bruns» and «Hercs Dārzi».

Восени 2014 р. ландшафтна архітекторка отримала перші відгуки від співробітників: «Ми не вірили, що рослини і навіть такі маленькі перетворення можуть так сильно змінити наші внутрішні відчуття та принести таку радість приходу на роботу». Того року в RPNC був працевлаштований садівник, а відтепер понад 8 га доглядають не лише двірники, а й профі. Висаджуючи березовий гай, цей садівник виявив, що зелені газони обабіч під'їзду — це насправді кладовище будівельного сміття радянських часів. Під час копання місця для дерев витягли бетонну брилу понад 3 куб. м. Того року також був створений музей і перша експозиція була відкрита під час «Ночі музеїв», а екскурсії територією «Artiekas iela» стали щорічною традицією.

Товариство розвитку Саркандaugави разом із RPNC звернулися до департаменту розвитку міста Ризької міської ради, департаменту транспорту та політиків, щоб розповісти про плани розвитку RPNC, та важливість вирішення проблем психічного здоров'я пацієнтів. Вони надіслали незліченну кількість листів, регулярно зустрічалися з представниками міської влади, щоби змінити категорію вулиці Твайка та скасувати плани будівництва 4-смугової вулиці біля RPNC, бо це б призвело до підвищення рівня шуму та іншого забруднення та зменшило б площу Vecupe. Наполегливість окупилася лише наприкінці 2021 р., коли була дана обіцянка не реалізовувати план наступні п'ять років. Широка громадськість була спонукана співпрацювати з дизайнерами для реалізації загальної концепції. Весняний суботник 2015 р. відбувся і на території RPNC, де лікарі, медсестри, фельдшери, адміністрація та технічний персонал працювали в хащах біля паркану з боку вулиці Тільта, прибираючи територію та поступово перетворюючи її в гай. Також були проведені меліоративні роботи та дослідження історичного ставка.

У тому ж році тут відбувся творчий воркшоп «Homo Novus» «Madlove. Shelter Design» за участю фахівців ALPS, британських художників, пацієнтів RPNC, лікарів, соціальних працівників. Основною ідеєю проекту було створення сприятливого дизайнерського середовища для осіб з психічними захворюваннями. Були художньо записані

birch, with distinctly white bark, just like in the folk song — «I did not break a twig. If I had broken a branch, I would have walked in silver».

In the fall of 2014, the landscape architect received the first feedback from the staff — «we did not believe that plants and even such small transformations could bring such great changes in our inner feelings and bring such joy when coming to work». That year, a gardener was employed at the RPNC, and from now on, not only one or two janitors, but also one gardener would take care of the more than 8 ha area, and this was already a great achievement. While planting a birch grove, the gardener found out that the green lawns on both sides of the entrance were actually a graveyard of construction debris from Soviet-era buildings. While digging a place for trees, a concrete block of more than 3 m³ was brought out. A museum was also created that year and the first exposition was opened during the Night of Museums, while excursions in the territory of «Artiekas iela» have become an annual tradition.

The Sarkandaugava Development Society together with RPNC is writing to the City Development Department of Riga City Council, the Transport Department and politicians to talk about RPNC's development plans, the number of patients (89,000 annually) and the importance of addressing mental health issues in economic development. They write countless letters, meet regularly and write requests to change the category of RTIAN Tvaika street and to cancel the plans for the construction of a four-lane major street along Sarkandaugava vecupe and RPNC, which would increase the level of noise and other pollution and reduce the area of vecupe. This persistence paid off only at the end of 2021, when a promise was made to not implement the plan for the next five years, because otherwise the authors of the concept threatened to spend the night in tents and not allow tractors to dig up the street.

The general public was moved to cooperate with the designers to implement the overall concept. The spring clean-up of 2015 also took place in the territory of the RPNC, where doctors, nurses, paramedics, administration and technical staff worked in the thicket near the fence on the side of Tiltā Street, cleaning up the area and gradually turning it into a grove. Meadow reclamation works and the study of the bed and banks of the historical pond were also carried out. In 2015, the creative workshop of the «Homo Novus» festival «Madlove. Shelter Design» with two British artists, involving RPNC patients, doctors, social workers as well as ALPS. The main idea of the project was to create a favourable design environment for persons with mental illnesses. Discussions and reflections were artistically recorded, as a result of which the idea of installing a fountain was implemented in the historical pond.

Detailing of the development concept of spatial structure and landscaping regeneration — detailed landscaping has been developed for each of the 9 gardens, with material tables, which is a good basis for the development of the construction project and also marks the need to

На галявині «Artiekas ielas» розквітли тюльпани, подаровані складом магазину DEPO. Tulips donated by the store warehouse DEPO bloomed in the meadow of «Artiekas ielas».

дискусії та роздуми, в результаті яких реалізована ідея встановлення фонтану в історичному ставку.

Деталізація концепції розвитку просторової структури та регенерації ландшафту тривала - для кожного з 9 садів було розроблено детальний план ландшафту з таблицями матеріалів.

З міркувань безпеки територію не можна залишати повністю без огорожі, але у 2020 р. бетонну стіну демонтовано та замінено прозорою металевою огорожею висотою 1,3 м. І територія, і вуличний простір візуально розширилися, і виграли всі. Люди зізналися, що цей крок допоміг зняти ментальний бар'єр заборони – раніше складалося враження, що лікарня повністю закрита для сторонніх, а в парку гуляти не можна. Самовіддана праця архітекторів та лікарів спонукала меценатів. Латвійська державна лісова організація подарувала три модрини, три горобини та волоський горіх, які були висаджені, як початок для саду. У 2020 р. до кола донорів приєднався німецький розплідник «Bruns», який надав 12 великих дерев висотою 5-9 м з окружністю стовбура 20-45 см. Садово-будівельна компанія «Hercs Dārzi» привезла дерева в подарунок і посадила їх у різдвяному саду. Компанії зробили повторну пожертву, висадивши ще 12 дерев і в 2021 р. Під час пандемії ковід-19 магазину Дєро довелося шукати альтернативу утилізації близько 200 т цибулинних, оскільки сезон їх посадки добігав кінця. Ця компанія зробила подарунок. Працівники Дєро разом із командою ALPS та персоналом RPNC висадили ці крокуси, підсніжники, дзвіночки, тюльпани.

У травні-червні 2022 р. на територію потягнулися люди RPNC, щоб насолодитись цвітінням тюльпанів, назвавши «Aptiekas iela» «маленькою Голландією». Як іноді нам потрібно так мало і водночас так багато, щоб помітити те, що знаходиться за парканом, долаючи бар'єри, які є в наших головах. Те, чого ми не знаємо і не хочемо визнавати, але це невід'ємна частина нашого повсякденного життя. Це може бути не особисте нещастя, а загроза для ближнього. Проте ми соромимося про це говорити. Психічне здоров'я чомусь досі не є пріоритетом для держави. Може, тому що це – фінансово не прибуткова галузь медицини, яка сама потребує чимало коштів. Адже ніхто не рахував, наскільки великим був би економічний ефект, якщо велика кількість пацієнтів мала б змогу швидше повернутися на ринок праці.

Крок за кроком сад росте. Він має стати і стане цілющим еколого-терапевтичним садом не лише для пацієнтів, а й для широкої публіки, місцем для відновлення очей і душі, місцем, де дбають про зменшення стигматизації психіатрії в суспільстві, створюючи терапевтичне середовища в синергії з розвитком зовнішнього простору, всієї території лікувального закладу. □

respect the detailed plans of the concept when building new buildings in the area and when renovating the existing ones. It also made it easy for donors to navigate the needs of the space.

The territory must not be left completely unfenced for safety reasons, but the concrete fence was dismantled in 2020 and replaced with a 1.3 m high transparent metal fence. Both the territory and the street space visually expanded, and everyone benefited. People admitted that removing the mental barrier of prohibition helped – it used to give the impression that the hospital is completely closed to outsiders, and you are not allowed to walk in the park.

The selfless work of architects and doctors also encouraged sponsors. The Latvian State Forests organisation donated three larch trees, three rowan trees and a walnut tree, which were planted in the Christmas Garden field, as a start for the Christmas Garden. In 2020, the German nursery «Bruns» joined the donors with contributing 12 large trees, 5-9 m high with a trunk circumference of 20-45 cm – depending on the species. The garden construction company «Hercs Dārzi» brought the trees as gifts and planted them in the Christmas Garden. The companies made a repeated donation, planting 12 more trees in 2021 as well. In 2021, during the pandemic, the shops were closed, and the DEPO store had to liquidate close to 200 tons of bulbs, because their planting season is coming to an end. Alternatives were being sought – what to do, and thinking about the mental health of society, the company made a huge gift – a donation. In addition, DEPO employees, together with the ALPS team and the RPNC gardener and public relations manager, planted these crocuses, snowdrops, erantes, bluebells and tulips.

In June 2022, the war in Ukraine had been going on for the fourth month already, but in May, people flocked to the territory of RPNC to enjoy the blooming of tulips, calling «Aptiekas iela» «the little Holland». How sometimes it takes so little and at the same time so much for us to notice what is behind the fence and also the barriers that are in our heads. What we do not know and do not want to admit, but which is an essential part of our daily life. It may not be a personal misfortune, but a threat to a fellow human being. However, we are shy to talk about it. Mental health is also not a priority for the government, because it is not a financially profitable branch of medicine, but requires funds. No one has calculated how big the economic contribution would be if a large number of patients could return to the labour market sooner. The garden is growing. Step by small step, the Garden takes time and also teaches us patience. The most important task of the garden is to become a healing environmental therapy garden for patients and also for society – a place to refresh the eyes and the soul, a place where care is taken to reduce the stigmatization of psychiatry in society, creating a therapeutic environment in synergy with the development of the outdoor space – the territory of the medical institution. □

Альтанка біля ставка – одна з перших конструктивних змін. Gazebo by the pond – one of the first structural changes.

Візуалізація проекту будівництва Різдяного саду. Visualization of the construction project of the Christmas Garden.

Візуалізація концепції сонячного саду. Visualization of the solar garden concept.

САДИ НА ДАХАХ ПАРКІНГІВ ЯК ЕЛЕМЕНТ ПРИРОДНОЇ ТЕРАПІЇ

GARDENS ON THE ROOFS OF PARKING LOTS AS AN ELEMENT OF NATURAL THERAPY

Вчені багато років досліджують, як вид з вікна та середовище навколо будинку впливають на психоемоційний стан людини. Особлива увага при цьому останнім часом приділяється дослідженню міського середовища. І вже відомо, що одноманітно-сірі стіни будинків, асфальтовані покриття, відсутність зелених рослин біля споруд негативно впливають на психіку, викликають у людини пригніченість. А якщо ще додати до цього «букету» пахмурну погоду та дощі, то й до хвороби недалеко. На мою думку, одне з головних завдань ландшафтного дизайнера міського середовища – створення навколишнього простору таким чином, щоб цей простір повертав містянину відчуття єдності з природою, внутрішньої гармонії, радості та смаку до життя.

Scientists have been studying for many years how the view from the window and the environment around the house affect the psycho-emotional state of a person. Special attention has recently been paid to the study of the urban environment. And it is already known that the monotonous gray walls of buildings, asphalt surfaces, the absence of green plants near buildings have a negative effect on the psyche, causing depression in a person. And if you add to this «bouquet» cloudy weather and rains, then the disease is not far away. In my opinion, one of the main tasks of the landscape designer of the urban environment is to create the surrounding space in such a way that this space returns to the citizen a sense of unity with nature, inner harmony, joy and taste for life.

Текст, фото:
Дар'я ЖАРІКОВА,
ландшафтна архітекторка,
співзасновниця ландшафтної
компанії MultiGreen
(<https://multigreen.com.ua>),
закінчила Одеський
національний університет
імені І. І. Мечникова,
кандидат біологічних наук.
Лауреатка Національної
премії України з ландшафтної
архітектури та садового
дизайну 2020 та 2021 рр.

Text, photo: Daria ZHARIKOVA,
landscape architect,
co-founder of the MultiGreen
landscape company, graduated
from the Odesa National
University, candidate of
biological sciences.
Laureate of the National Prize
of Ukraine for landscape
architecture and garden design
in 2020 and 2021.

Що й казати, але ми маємо достатній зріз наукових досліджень антропологів, психологів про суттєвий вплив урбанізації та сучасного ритму життя на психоемоційний, а отже і на фізичний стан міської спільноти. Ніщо так не пригнічує, як надформалізація простору, одноманітність міського ландшафту, складна екологічна обстановка та надшвидкий темп життя.

Для жителя бетонної багатоповерхівки прибудинкова територія — це не просто «зелені газони», це місце відчуття природи, розслаблення та проведення часу наодинці або з друзями та родиною.

В ідеалі кожна зелена ділянка сучасного міста потенційно має стати лікувальним або терапевтичним садом. Завдання ландшафтного дизайнера знайти місця для таких локацій, та перетворити «бетонні джунглі» на природні середовища, які, оздоровлюючи, повертатимуть людину до її суті — частинки природи.

Одеса, де я живу і працюю — особливе, унікальне, гарне курортне місто. Тут море, запах якого відчувається в повітрі. Тут пляжі, піщаний берег та унікальна архітектура. І це плюс. Мінус — щільна забудова як в Центрі, так і на околицях, бідні ґрунти. Також дуже важливе серйозно врахувати приморський клімат при роботах з благоустрою. Але, розуміючи, що вид з вікна — неодмінна складова якості міського середовища, комфортності життя та психоемоційного стану людини, при розробці проєкту благоустрою навколо багатоповерхівок я намагаюся підібрати такі елементи та рослини, які б радували око всі сезони року, а дерева, квіти та чагарники себе б чудово почували. Зелені дахи над підземними паркінгами є найкращим прикладом для таких перетворень. Бо такі сучасні

Needless to say, but we have a sufficient section of scientific research by anthropologists and psychologists on the significant impact of urbanization and the modern rhythm of life on the psycho-emotional and, therefore, on the physical condition of the urban community. Nothing is so depressing as the overformalization of space, the monotony of the urban landscape, the complex ecological situation and the ultra-fast pace of life.

For a resident of a concrete high-rise building, the surrounding area is not just «green lawns», it is a place to feel nature, relax and spend time alone or with friends and family.

Ideally, every green area of a modern city should potentially become a healing or therapeutic garden. The task of the landscape designer is to find places for such locations and turn the «concrete jungle» into natural environments that, by improving health, will return a person to his essence — a part of nature. Odesa, where I live and work, is a special, unique, beautiful resort city. Here is the sea, the smell of which can be felt in the air. There are beaches, sandy shores and unique architecture. And this is a plus. Minus — dense buildings both in the Center and on the outskirts, poor soils. It is also very important to seriously take into account the seaside climate during improvement works. But, realizing that the view from the window is an indispensable component of the quality of the urban environment, the comfort of life and the psycho-emotional state of a person, when developing a landscaping project around high-rise buildings, I try to choose such elements and plants that would please the eye all seasons of the year, and trees, flowers and shrubs you would feel great.

зелені дахи — це не розкіш, а доступність та розумне використання прибудинкової території з користю для мешканців. У цій статті я наведу два реалізованих проекти «зелених дахів» в м. Одесі для будівель економ-класу, детально зупинюсь на особливостях втілення та рослинах.

Перший об'єкт — ухильний дах паркінгу житловому комплексу «Руслан і Людмила» за вул. Літературною, 12а в м. Одесі, введений в експлуатацію в 2012 році, та знаходиться в першій лінії будівель, близько парку «Юність».

В минулому дуже тиха вулиця з дачними будівлями, сьогодні вже перетворилася на спальний масив з 24-25 поверхівками, тож для розвантаження невеличких провулків від автотранспорту забудовником запроєктовано і споруджено великий підземний паркінг.

Основною задачею проекту озеленення прибудинкової території цього об'єкту, було додати більше зелені в повністю бетонований внутрішній двір будинку, де на жаль попереднім проектом не передбачалося дерев чи кущів. Паркувальний, дитячий і спортивний майданчики розташовані на перекритті дворівневого підземного паркінгу, без будь-яких закладених інженерних конструкцій для кореневої системи рослин. Єдиним місцем з ґрунтовим шаром став скатний дах паркінгу з двох фрагментів, загальною площею 2,2 сотки, розміщений в центрі двора. Ухил даху близько 25-27 градусів, дав можливість встановити георешітку (армуючу коміркову сітку), ґрунт товщиною 20-40 см укладалася на геотекстиль, під яким встановлена вологонакопичувальна

Green roofs over underground parking lots are the best example for such transformations. Because such modern green roofs are not a luxury, but accessibility and reasonable use of the surrounding area for the benefit of residents. In this article, I will present two implemented projects of «green roofs» in the city of Odessa for economy-class buildings, I will dwell in detail on the features of implementation and plants.

The first object is the sloping roof of the parking lot in the residential complex «Ruslan and Lyudmila» on the street. 12a Literary Street in Odessa, put into operation in 2012, and is located in the first line of buildings, near Yunist Park.

In the past, a very quiet street with country houses, today it has already turned into a residential complex with 24-25 floors, so the developer designed and built a large underground parking lot to relieve the traffic of small lanes.

The main objective of the landscaping project of the property's surrounding area was to add more greenery to the fully concrete courtyard of the house, where unfortunately the previous project did not include trees or bushes. The parking, children's and sports grounds are located on the floor of the two-level underground parking, without any embedded engineering structures for the root system of plants. The only place with a soil layer was the sloping roof of the car park made of two fragments, with a total area of 0,54 acres, located in the centre of the yard. The slope of the roof is about 25-27 degrees, which made it possible to install a geogrid (reinforcing cellular mesh); soil with a thickness of 20-40 cm was laid on a geotextile, under which a moisture-accumulating membrane was installed. All of this was placed on a well-water-insulated concrete slab.

The planning and planting work was carried out in the fall of 2018. The planting material consisted of plants from local nurseries. The total budget of the landscaping project did not exceed UAH 250,000. Ground cover plants helped to anchor and hold the top layer of screening. The budget version of the drip

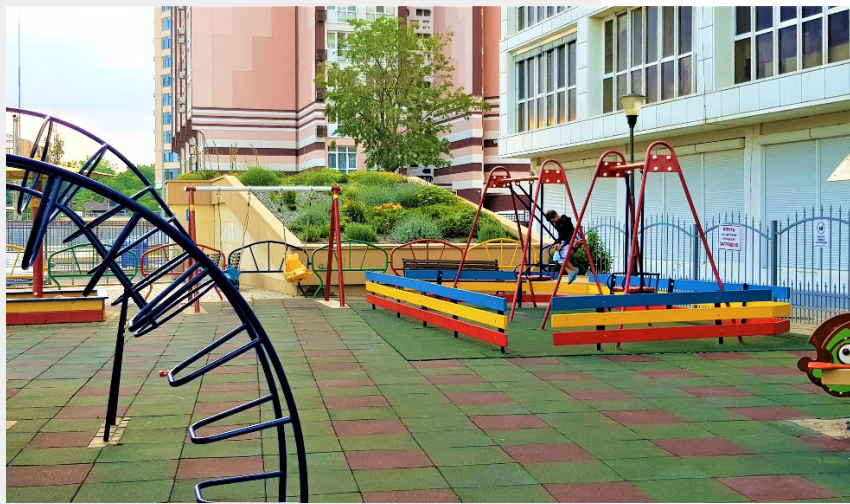
мембрана. Все це укладалося на добре гідро ізолювану бетону плиту.

Роботи з планування й висадки виконувалися восени 2018 р. Посадковий матеріал складали рослини з місцевих розплідників. Загальний бюджет проекту озеленення не перевищував 250 тис. гривень.

Ґрунтопокривні рослини допомогли закріпити та утримати верхній шар відсіву. Бюджетний варіант крапельної трубки практично повністю покритий багаторічниками: Лілейник Стелла Д'Оро (*Hemerocallis 'Stella de Oro'*), Імперата циліндрична «Ред Барон» (*Imperata cylindrica Red Baron*), лаванда вузьколиста (*Lavandula angustifolia*), Дюшенея індійська (*Duchesnea indica*), седуми (*Sedum spectabile*) та очитки їдкі (*Sedum acre*). Все разом з ялівцями казацькими (*Juniperus sabina*), кизильником горизонтальним (*Cotoneaster horizontalis*), і довгастими шийками квітносів юкки нитчастої (*Yucca filamentosa*) виглядає досить цікаво.

Підбір рослин відповідав громадському місцю з великим навантаженням від дитлахів і домашніх тварин, та бюджету замовника. Незважаючи на певні обмеження, нам вдалося зробити приємний міні-сад і цікавий вид для вікон високих поверхів.

Як автору проекту, дуже приємно, що вже після другого року експлуатації, мешканці кожен рік чекають на травень-червень, час масового цвітіння лаванди, бо це дійсно захоплююча подія. Після спекотного дня, вечірній вітерець спускає аромат квітів з даху паркінгу дотолу й наповнює все подвір'я, дарує людям приємні заспокійливі почуття.

tube is almost completely covered with perennials: *Hemerocallis 'Stella de Oro'*, *Imperata cylindrica Red Baron*, narrow-leaved *Lavandula angustifolia*, *Duchesnea indica*, *Sedum spectabile* and *Sedum acre*. Everything together with *Juniperus sabina*, *Cotoneaster horizontalis*, and elongated necks of peduncles of *Yucca filamentosa* looks quite interesting.

The selection of plants corresponded to a public place with a large load from children and pets, and the customer's budget. Despite certain limitations, we managed to make a pleasant mini-garden and an interesting view for the windows of high floors.

As the author of the project, it is very gratifying that already after the second year of operation, the residents every year wait for May-June, the time of mass lavender flowering, because it is a truly breathtaking picture. After a hot day, the evening breeze brings down the scent of flowers from the roof of the parking lot and fills the entire yard, giving people a pleasant soothing feeling.

Другий об'єкт, який вартий уваги – це експлуатований дах паркінгу житлового комплексу Альтаір-2 (Людсдорфська дорога 90, м. Одеса), розміщений в спальному районі міста, введений в експлуатацію в 2017-18 роках.

Альтаір-2 складається з чотирьох 24-х поверхових корпусів, весь внутрішній двір це дах підземного паркінгу, на якому розташовані два дитячі та спортивний майданчики, поле для міні-футболу, воркаут. Відразу слід зазначити, що це досить складний інженерний об'єкт, оскільки весь двір ЖК, а це більше 700 м² озеленення та благоустрою, збудовано на перекритті паркінгу з товщею ґрунту від 20 до 55 см. Будівельний пиріг матеріалів, який запропоновано для Альтаіра-2, схожий з типовими проектами зелених дахів європейських виробників («ZinCo», «Optigrun International AG»), але високошарні пристрої для підігріву колекторних інспекційних колодязів бюджетом для економ-житла не передбачалося. Крім цього, в невелику товщину ґрунту ми заклали систему автоматичного зрошення для газонів. Запроектований пиріг працює, проблем із відведенням зливових, дренажних вод чи замоканням перекриття паркінгу за весь час експлуатації не виникало.

Основною ідеєю озеленення стало поєднання між собою контрастних форм, кольорів, текстур. Нам довелося відмовитися від елементів ландшафтно-архітектури, як то вертикальні форми, арт-об'єкти, дерева, геопластика, через обмежен-

The second object worthy of attention is the operated roof of the parking lot of the residential complex Altair-2 (Lustdorfska way 90, Odesa), located in the residential area of the city, put into operation in 2017-18.

Altair-2 consists of four 24-storey buildings; the entire courtyard is the roof of an underground car park, on which there are two children's and sports playgrounds, a field for mini-football, and a workout area. It should be noted right away that this is a rather complex engineering object, since the entire yard of the residential complex, which is more than 7535 ft² of landscaping is built on the car park with a soil thickness 0,66-1,8 ft. The construction pie of materials that is proposed for Altair-2, similar to typical projects of green roofs of European manufacturers («ZinCo», «Optigrun International AG»), but the budget for economy housing did not provide for high-cost devices for heating collector inspection wells. In addition, in a small thickness of the soil, we laid an automatic irrigation system for lawns. The designed pie works, there have been no problems with the removal of storm water, drainage water or the blocking of the parking lot during the entire period of operation.

The main idea of landscaping was a combination of contrasting shapes, colors, and textures. We had to abandon elements of landscape architecture, such as vertical forms, art objects, trees, geoplastics, due to ceiling load limitations and budget constraints. Therefore, we decided to continue the game on the contrasts of shapes and colors.

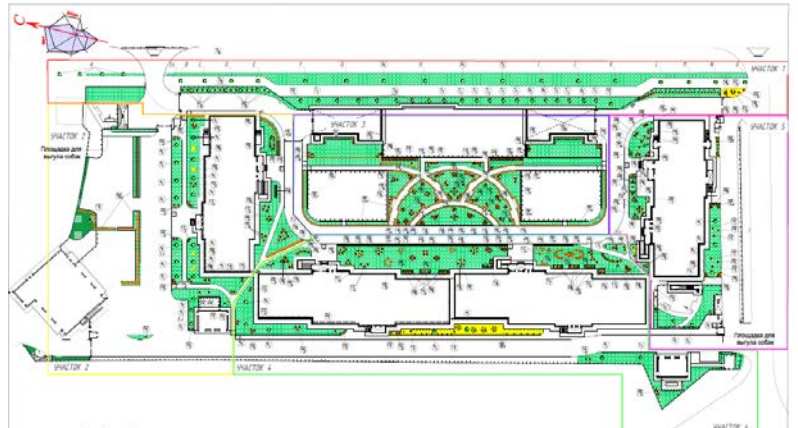

ня навантажень на перекриття та обмеження бюджету. Тому вирішили продовжити гру на контрастах форм і кольорів.

Класичні поєднання сортів Пухироплідника калинолистого (*Physocarpus opulifolius*), Дябло, Леді ін ред, Лютеус та звичайного, надали певного ритму плоским зонам. Повторюючи контури закруглених доріжок, які контрастують з прямокутними формами будинків і власне з формою двору, використали мереживо живоплоту з темно-зеленого листя Буксусу (*Buxus*), намагаючись хоч трошки підняти зелені зони. В поєднанні відтінків світло-зеленого газону і ніжно-рожевих молодих пагонів кущів Дієрвілли Батерфляй (*Diervilla Butterfly*), Вейгели строкатої Флоріда (*Weigela florida*), ми додатково підкреслили тендітність і красу висаджених рослин, їх сезону змінюваність.

Підсумовуючи досвід отриманий під час реалізації проєктів, варто відзначити, що проектування та будівництво садів на дахах паркінгів має свої особливості, але при вірному технологічному підході, правильних розрахунках навантаження на перекриття, продуманій гідроізоляції та водовідведенню, створити такі зелені оази посеред бетонних джунглів дуже реально за цілком доступні кошти.

І в першому і в другому випадку, будівництво зелених покривель — це додаткові можливості для мешканців будинків щільної міської забудови отримати простір для повноцінного відпочинку і місце для комфортного зберігання автівки. Для забудовників — це достойна відповідь на виклик поточної кризи недоступності громадських просторів, і можливості підвищення рейтингу серед потенційних покупців нерухомості, як екологічно-свідомих та турботливих представників бізнесу, що дбають про поліпшення екологічної ситуації в місті, та нашій країні. □

Classic combinations of *Physocarpus opulifolius* (Devil, Lady in Red, Luteus) and ordinary varieties gave a certain rhythm to the flat areas. Repeating the contours of the rounded paths, which contrast with the rectangular shapes of the houses and the shape of the yard itself, they used the lace of the hedge made of dark green *Buxus* leaves, trying to raise the green areas at least a little. In a combination of shades of light green lawn and pale pink young shoots of bushes *Diervilla Butterfly*, *Weigela variegated Florida*, we additionally emphasized the fragility and beauty of the planted plants, their seasonality.

Summarizing the experience gained during the implementation of projects, it is worth noting that the design and construction of gardens on the roofs of parking lots has its own characteristics, but with the right technological approach, correct calculations of the load on the floor, well-thought-out waterproofing and drainage, creating such green oases in the middle of the concrete jungle is very realistic quite affordable funds.

In both the first and second cases, the construction of green roofs is an additional opportunity for residents of dense urban buildings to get space for a full-fledged rest and a place for comfortable car storage. For developers, this is a worthy response to the challenge of the current crisis of inaccessibility of public spaces, and the possibility of increasing the rating among potential real estate buyers as environmentally conscious and caring business representatives who care about improving the environmental situation in the city and our country. □

САД ЗДОРОВ'Я

THE GARDEN OF HEALTH IS OPEN TO EVERYONE

Авторка саду та фото: Вікторія ГРИЧЕНАЙТЕ, ландшафтна дизайнерка (Клайпеда, Литва)
Текст: L&A та Вікторія ГРИЧЕНАЙТЕ

Author of the garden and photo: Victoria GRICENAITE, landscape designer (Klaipeda, Lithuania)
Text: L&A and Victoria GRICENAITE

У Ботанічному саду портового міста Клайпеда (Литва) замість звичних клумб з'явився «Сад здоров'я», де рослини згруповані за трьома напрямками: квітами, запахами, звуками. Автор проекту, випускниця Клайпедського університету Вікторія Гріченайте, каже, що з дитинства цікавилася лікарськими рослинами. Курс фітотерапії, який вона пройшла під час навчання в університеті, ще більше зміцнив її уявлення про те, що лікарські рослини можна використовувати як для здоров'я, так і для краси. Ботанічний сад університету Клайпеди став місцем, де Вікторія змогла реалізувати свою ідею.

«Ми хотіли створити унікальний простір, де можна було б не тільки познайомитися з різними лікарськими рослинами, а й відчутти їхню дію прямо тут і зараз, нюхаючи їх, милуватись фарбами, слухати звуки навколишнього середовища, пробуючи чай, виготовлений з різних лікарських рослин, — розповідає Вікторія. Звичайно, у світі є ботанічні сади, в яких створені зони, які фокусують увагу відвідувачів на запахах чи звуках. Але цей сад поєднує у собі три почуття, тому це унікальний проект, аналогів якому поки що немає у світі».

Для оздоровчого саду було обрано символічну форму Дерева Життя. Доріжки утворюють його контур, а крону гілок складають три сенсорні зони: кольори, запахи та звуки.

Кожна сенсорна зона розділена на окремі простори за принципом того, як різні рослини впливають на настрій відвідувача: в одних можна розслабитися, в інших, навпаки, випробувати приплив енергії та сил.

Щоб відчутти повний спектр почуттів, можна прогулятися по всій території саду, відвідавши всі

In the Botanical Garden of the port city of Klaipeda (Lithuania), instead of the usual flowerbeds, a «Garden of Health» appeared, where plants are grouped according to three senses: colors, smells, sounds. The author of the project Victoria Gricenaite says that she has been interested in medicinal plants since childhood. The course of herbal medicine she took while studying at the university further strengthened her idea that medicinal plants can be used for both health and beauty. The botanical garden of Klaipeda University was the place where Victoria was able to realize her idea.

«We wanted to create a unique space where one could not only get acquainted with different medicinal plants, but also feel their effect right here and now, smelling them, admiring the colours, hearing the sounds of the environment, tasting tea made from various medicinal plants, — says Victoria. — Of course, there are botanical gardens in the world that have created zones that focus the attention of visitors on smells or sounds. But this garden combines three senses, so this is a unique project, which has no analogues in the world yet».

The symbolic shape of the Tree of Life was chosen for the health garden. The paths form the contour of a tree, and the crown of the branches is made up of three sensory zones: colours, smells and sounds.

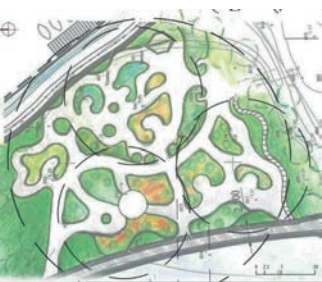
Each sensory area, in turn, is divided into separate spaces according to the principle of how different plants affect the mood of the visitor: in some you can relax, in others, on the contrary, experience a surge of energy and strength.

In order to feel the full range of feelings, you can take a leisurely stroll through the entire territory of the garden, visiting all its corners. But if, say, you just want to relax, you can easily avoid energizing spaces and visit only those areas where colours, sounds, and smells help to calm down. In other words, in the garden, everyone will find a place that is most suitable for their condition.

COLOURS

The colour zone of the garden is divided into four more separate spaces. Medicinal herbs, trees and shrubs planted in different colours have different effects on our state.

Yellow flowering plants stimulate mental activity. The following deciduous trees and shrubs are per-

його куточки. Але якщо, скажімо, ви просто хочете розслабитися, ви можете легко уникнути просторів, що активізують, і відвідувати тільки ті зони, де кольори, звуки і запахи допомагають заспокоїтися. Іншими словами, у саду кожен знайде місце, яке найбільше підходить для настрою.

КОЛЬОРИ

Кольорова зона саду розділена ще на чотири окремі простори. Лікарські трави, дерева та кущі, висаджені в різних кольорах, по-різному впливають на наш стан.

Жовті рослини стимулюють розумову діяльність. Тут для цього: тюльпанове дерево жовте, липа крупнолиста, магнолія 'Daphne', барбарис Тунберга 'Aurea', форзиція проміжна 'Spectabilis', сріблянка кущова 'Goldfinger', гамамеліс молісний. Лікарські трави: чебрець лимонний, бульба чорного кольору «Album», вероніка, гіркокаштан, зніт, деревій, звіробій.

Рослини оранжевого кольору покращують настрої та стимулюють творчість. У цій зоні ростуть яблуня «Золотий шершень», клен гостролистий «Прінстон Голд», кизил червоний «Зимова красуня», японська гнучка «Голдфлейм», настурція велика, календула, гладіолус великий «Ранній схід сонця», кніпофія та ін.

Синій і фіолетовий кольори заспокоюють і розслаблюють. Для цього ефекту висаджені береза бородавчаста 'Purpurea', слива кавказька 'Nigra', вишня загострена 'Royal Burgundy', магнолія огіркова 'Blue Opal'. У цій зоні синіють самшит Давида 'Empire Blue', гортензія крупнолиста 'Nico Blue', бузок звичайний 'Sensation' та ін. Також синім кольором цвітуть такі лікарські трав'янисті рослини: чебрець звичайний, осінній пізній, зимівник малий, осока великокореневищна, лобант анісовий, монарда трубчаста, крокус садовий, лаванда справжня, шавлія лікарська та ін.

Рожевий і червоний активізують і заряджають енергією. Для цієї зони підібрані такі листяні дерева і чагарники: клен пальмолистий, глід гридючий 'Paul's Scarlet', яблуня 'Еверест', барбарис Тунберга 'Red Pillar', кизил білий, кизил звичайний, сріблянка кущова 'Red Ace', підсніжник звичайний 'Compactum'. З лікарських рослин тут добре ростуть осока рожевоцвітна, ехінацея рожевоцвітна, седум червоний, седум лікарський, чемериця чорна, седум п'ятилопатовий, монарда червона та ін.

ЗАПАХИ

Різні запахи також по-різному впливають на наші емоції. Тому зона запахів цього «Саду здоров'я» також розділена на чотири частини, де вони поширюють свої аромати:

Цитрусові рослини, такі як айва, дика яблуня, актинідія колюча, китайський лимонник, обліпи-

fect here: yellow tulip tree, large-leaved linden, magnolia «Daphne», Thunberg's barberry «Aurea», intermediate forsythia «Spectabilis», bush silverwort «Goldfinger», Hamamelis mollis. Medicinal herbs: lemon thyme, black tuber «Album», veronica, bitter shillock, fireweed, yarrow, St. John's wort, etc.

Orange-coloured plants improve mood and stimulate creativity. Apple tree «Golden hornet», common maple «Princeton Gold», sorrel sumac «Tiger Eyes», red dogwood «Winter Beauty», Japanese flexible «Goldflame», large nasturtium, calendula, large smooth smooth «Early Sunrise», knipofia grow in this zone. etc.

Blue and purple colours calm and relax. So, this is the effect of the warty birch «Purpurea», the Caucasian plum «Nigra», the pointed cherry «Royal Burgundy», the cucumber magnolia «Blue Opal». In this zone, shrubs such as David's boxwood «Empire Blue», big-leaved hydrangea «Nico Blue», common lilac «Sensation», etc., turn blue. The following medicinal herbaceous plants also bloom blue: common thyme, autumn late, little winter, large-rooted sedge, anise lophantus, pipe monarda, garden crocus, true lavender, sage, etc.

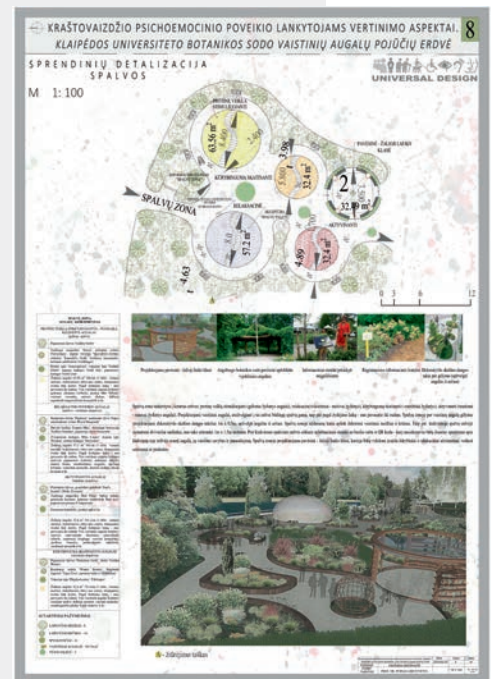
Pink and red activate and energize. The following deciduous trees and shrubs are selected for this zone: palm maple, gnawing hawthorn «Paul's Scarlet», apple tree «Everest», Thunberg barberry «Red Pillar», white dogwood, dogwood, bush silverwort «Red Ace», common snowdrop «Compactum». Among the medicinal plants, the pink-flowered sedge, the pink-flowered echinacea, the red sedum, the medicinal sedum, the black hellebore, the five-lobed sedum, the red monarda, etc. are very suitable here.

SMELLS

Different smells also affect our emotions differently. Therefore, the scent zone of this «Garden of Wellness» is also divided into four parts, where they spread their aromas:

Citrus plants such as quince, wild apple, spiky Actinidia, Chinese lemongrass, sea Buckthorn, lemon thyme, mint «Eau de cologne», lemon monarda, lemon catnip, lemon balm. The scents of these plants give energy and freshness.

Sweet-smelling plants that lift the mood. For example, small-leaved linden, white-flowered Robinia, common chestnut, nursery jasmine, common olive, peonies, roses, common globe thistle (Echinops

ха, лимонний чебрець, м'ята «Одеколон», лимонна монарда, лимонна котяча м'ята, меліса. Аромати цих рослин дарують енергію і свіжість. Запаши рослини, що піднімають настрій. Наприклад, липа дрібнолиста, робінія білокріткова, каштан звичайний, жасмин розсадник, маслина звичайна, півонії, троянди, осот звичайний (*Echinops sphaerosephalus*), фацелія, бурачок, монарда тощо.

Ефірні рослини: м'ята, лаванда, шавлія, котяча м'ята, монарда червона, валеріана лікарська, горицвіт анісовий, сосна, ялівець, береза волосиста тощо. Аромати цих рослин заспокоюють і розслаблюють.

Трави, такі як хміль, кизил, будяк, гвоздика, ліщина, базилік, кінза, майоран, чебрець, розмарин, імбир тощо. Їх аромати стимулюють і активізують розумову діяльність людини.

Зони з ароматичними рослинами мають вигнуту форму і внутрішні входи. Це зроблено для того, щоб при вході в них можна було ще краще відчувати аромати, що виділяються рослинами і їх вплив.

ЗВУКИ

Спеціаліст розкриває інтригуючий факт, заснований на науці — виявляється, вплив звуку (як і світла) можна порівняти з впливом вітамінів і мінералів на організм! У різному впливі звуків можна переконатися, відвідавши третю зону саду. Тут настрій створюють різноманітні звуки природи:

Геофонія — це звуки рослин і води, такі як шелест трави і листя на вітрі, дзюрчання води тощо. Ці звуки розслаблюють, діють на людину, як медитативні практики. Геофонічні звуки видають дерева з широкою або пониклою кроною і дзвіночками, рослини з коробочками, такі як мак самосів (*Papaver rhoeas*), а також спірея (*Spiraea x arguta*), лохина (*Amelanchier*), горобина (*Sorbaria sorbifolia*), овес посівний, безсмертник піщаний (*Helichrysum arenarium*), оман (*Inula helenium*).

Біофонія — це щебетання птахів, звуки, що видаються комахами, метеликами та іншими живими організмами, які допомагають людині розслабитися. Солов'їні трелі додають сил і бадьорості. Звуки дроздів, шпаків, зябликів — заспокоюють серцебиття, а дзвінки пісні малинівки здатні зменшити головний біль і допомогти при безсонні. Ця місцевість багата на ягідні рослини, такі як калина, глід (*Crataegus laevigata*), горобина, бузина, обліпиха, суниця, брусниця, чорниця, овес тощо, адже вони приваблюють птахів.

Антропофонія — звуки, створені людиною. Для цього в основному використовуються вуличні музичні інструменти, гонги, а також різні дзвіночки, барабани, мушлі тощо. Звуки, що видаються інструментами, допомагають вивільнити емоції і мають тонізуючу дію. □

sphaerocephalus), phacelia, borage, monarda, etc. Essential plants: mint, lavender, sage, catnip, red monarda, medicinal valerian, aniseed gorse, pine, juniper, hairy birch, etc. The aromas of these plants calm and relax.

Herbs such as hops, dogwood, thistle, cloves, hazel, basil, cilantro, marjoram, thyme, rosemary, ginger, etc. Their aromas stimulate and activate human mental activity.

The scented plant areas are curved in shape and have internal entrances. This is done so that when you enter them, you can feel even better the scents emitted by the plants and their effects.

SOUNDS

The specialist reveals an intriguing fact based on science — it turns out that the effect of sound (as well as light) is comparable to the effect of vitamins and minerals on the body! The different effects of the sounds can be seen by visiting the third area of the garden. Various sounds of nature create the mood here:

Geophony is the sounds of plants and water, such as the rustling of grass and leaves in the wind, the murmur of water, etc. These sounds relax, act on a person, like meditative practices. Geophonic sounds are emitted by trees with a wide or drooping crown and bells, plants with boxes such as self-seed poppy (*Papaver rhoeas*), as well as spirea (*Spiraea x arguta*), shadberry (*Amelanchier*), rowanberry (*Sorbaria sorbifolia*), sowing oats, sandy immortelle (*Helichrysum arenarium*), elecampane (*Inula helenium*).

Biophony is the chirping of birds, the sounds made by insects, butterflies and other living organisms that help a person to relax. Nightingale trills give strength and invigorate. The sounds of thrushes, starlings, finches — soothe the heartbeat, and the sonorous songs of robins can reduce headaches and help with insomnia. This area is rich in berry plants such as viburnum, hawthorn (*Crataegus laevigata*), mountain ash, elderberry, sea buckthorn, wild strawberry, lingonberry, blueberry, oats, etc., because they attract birds.

Anthropophony — man-made sounds. For this, street musical instruments, gongs, as well as various bells, drums, shells, etc. are mainly used. The sounds made by the instruments help to release emotions and have a tonic effect. □

P.S.

На даний момент Сад здоров'я знаходиться в процесі створення, вже прокладені доріжки, поступово створюються і облаштовуються рослинні простори.

At the moment, the Health Garden is in the process of being created, paths have already been laid, and plant spaces are being gradually created and equipped. Klaipeda Botanical Garden is open to visitors, and I invite everyone to admire flowering and fragrant plants and observe how different colours, smells and sounds change mood and well-being!

Текст: Валерій
КОТЕЛЬНИКОВ
Text: Valery
KOTELNIKOV

Проект,
втілення, фото:
Гітіс ЛЕТВАЙТИС
(Литва)
Project,
realization, photo:
Gytis LIETVAITIS
(Lithuania)

ЦІЛЮЩИЙ ЛІСОВИЙ САД ІНЖЕНЕРА-КОНСТРУКТОРА

ТЕРАПЕВТИЧНИЙ ПРИКЛАД ОДНОГО ПРИВАТНОГО САДУ

FOREST GARDEN. PROJECT OF A STRUCTURAL ENGINEER

Цей незвичайний сад розташований у мальовничій місцевості на схід від Вільнюса у долині річки Вілії, чие старе русло знаходиться просто за огорожею садиби. Господар садиби Гітіс Летвайтис не вважає себе ландшафтним архітектором або дизайнером — він віддає перевагу терміну «ландшафтний інженер», бо у своєму житті він поєднує обидві професії. Готуючи цей номер, ми запитали у господаря, який вплив має садівництво на стан здоров'я садівника.

This unusually cosy garden is located in a picturesque area east of Vilnius in the valley of the Vilija River, whose old channel is just behind the manor fence, the same river that flows into Neris in the heart of the Lithuanian capital. Its owner, Gytis Lietvaitis, does not consider himself a landscape architect or designer — he prefers the term «landscape engineer» because he combines both professions in his life. While preparing this issue, we asked the owner what effect gardening has on the gardener's health.

«Я міркував, щось написати про терапевтичні властивості мого саду, але це виявилось не так вже й просто, — зізнається інженер, — втім, ми з'явилися в цьому саду саме тоді, коли мені потрібно було знайти внутрішній спокій і рівновагу після виснажливого професійного вигорання. За декілька років я помітив, що робота в саду — найкраща терапія. Зазвичай чим частіше повторюються прості дії, тим швидше починається «перезавантаження». Згрібання листя, стрижка трави, перекопування грядок «знімають» накопичену злість і тривогу. Висаджувати рослини — насолоджуватися, дивитися в майбутнє — чекати, поки все зійде, підніметься і почне рости, зацвіте, об'єднається в гармонійні співтовариства з іншими рослинами або почне в'янути, а може, загине і потрібно щось посадити нове».

Справді, Гітіс вже двадцять років працює інженером-конструктором. За його словами, професія — дуже цікава, але роботу за фахом неможна рівняти з роботою в саду. Професійна діяльність вимагає точності, розрахунку та обдуманості рішень, а тут можна дозволити собі робити все імпульсивне, без довгих роздумів та скрупульозного планування. Досвід інженера, звичайно, став у нагоді при створенні саду, а ось досвід рослинництва, садівництва, городництва і навіть птахівництва — виявився для нього абсолютно новим. Адже ще недавно він жив у квартирі, у самому центрі Вільнюса, і навіть не міг собі уявити, що кудись поїде зі столиці. Не те, щоб він побоювався труднощів замиського життя, він припускав, що це станеться колись потім, що зайнятися садом можна буде, вийшовши на пенсію.

«Лісовий сад — планувався як проєкт у старості, — розповідає Гітіс, — ще до того, як я облаштувався в модному міському лофті, я мріяв про сучасний будинок з мінімалістичним ландшафтним дизайном — суворі лінії, сучасні матеріали, велика кількість декоративних трав'яних насаджень...»

Але ось вже п'ятий рік, у своїй садибі, серед дерев і чагарників, він створює щось незвичайне — трохи казкове, трохи ексцентричне, але в той же час знайоме та близьке будь-якому гостю. Господар садиби дивиться на створення саду, як на гру — не боїться помилок та повторів, а коли ідеї закінчуються, він просто чекає, коли придуть нові.

На думку Гітіса, створення саду — це окремий жанр мистецтва, і кожен може у ньому проявити себе. Конструктор сміливо поєднує нові форми та обсяги з яскравими фарбами, насичує зелені насадження квітами. Тут нема бруталних парканів — навпаки, «Лісовий сад» гармонійно межує з навколишнім простором, бо ця територія межує з орнітологічним та гідро-

«I thought about what to write about the healing properties of my garden, but it turned out to be not so easy,» admits the engineer, «however, we appeared in this garden just when I needed to find inner peace and balance after an exhausting professional burnout. Over the years, I have noticed that working in the garden is the best therapy. Usually, the more often simple actions are repeated, the faster the «reset» begins. Raking leaves, cutting the grass, digging the beds «remove» the accumulated anger and anxiety. To plant plants is to enjoy, to look to the future — to wait for everything to take hold and start to grow, bloom, unite in harmonious communities with other plants or begin to wither, or maybe die and something new needs to be planted.»

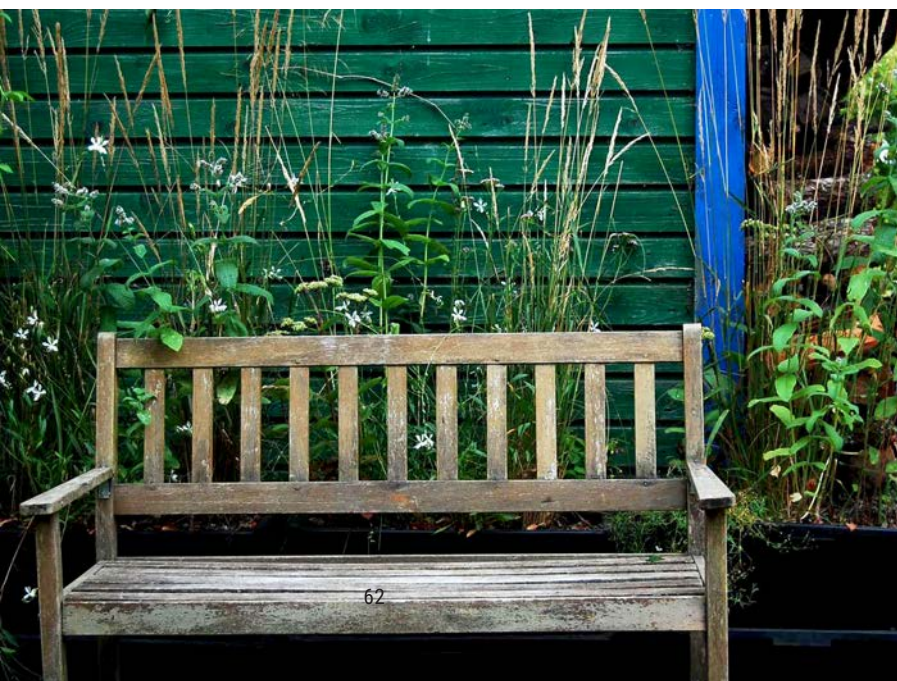

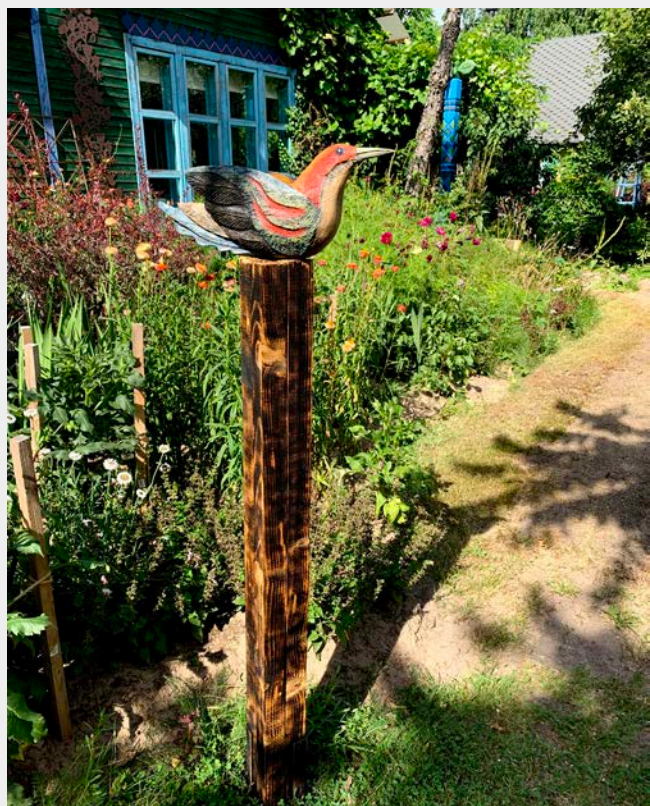
графічним заповідником. Тож тут ви не зустрінете туй, кам'яного мощення, що вже усім набилі оскому, зате є справжнісінький луг, який ніколи не був газоном! Наскільки відомо, люди, які жили тут раніше, вирощували на продаж тюльпани, тож досі в сезон ці квіти проростають у найнесподіваніших місцях саду.

Історія створення саду тісно переплетена з історією всієї садиби в Міцкунай — колись давно у цьому місці жили три брати, і кожен з них мав власний будинок. У вцілілій будівлі свого часу жили відомі литовські художники Марюс Йонутис і Номеда Марченайте, які вклали багато душі в свою садибу, тому новий господар всіляко намагається зберегти і примножити цей творчий домашній дух у будинку та саду. Старий та новий власники активно співпрацювали у плані створення елементів декору, деякі з них було виконано нинішнім власником садиби за ескізами Марюса, ще більше — самостійно, і все це можна побачити у «Лісовому саду! У спадок від попередніх власників у саду залишилися старі фруктові дерева, сосни, багато інших дерев та чагарників, кілька модрин та маньчжурських горхів.

«У перший рік, — радить Гітіс, — краще взагалі нічого не робити. Треба обжитися, краще дізнатися про це місце, його особливості і вже тоді планувати, які роботи необхідні. Спочатку виникає мільйон усіляких ідей і лише потім починаєш розуміти, які з них реальні, а які з розряду фантастики. Перший рік у садибі був сповнений відкриттями. Я спостерігав, звідки з'явилися рослини напровесні. Спочатку проліски, потім гіацинти, нарциси, рябчики, потім лугові квіти, деревоподібні півонії. У саду також зустрічалися коров'як та аквілегія різного забарвлення. Але на мій смак цього було замало — як любитель усіх без винятку рослин — і квітучих, і неквітучих, я намагаюся збагатити свій сад різними видами. На мій погляд,

In fact, Gytis has been working as a structural engineer for twenty years. According to him, the profession is very interesting, but work in the specialty cannot be compared with work in the garden. Professional activity requires precision, calculation and thoughtful decisions, and here you can afford to do everything impulsively, without much thought and careful planning. The experience of an engineer, of course, came in handy when creating a garden, but the experience of crop production, gardening, horticulture and even poultry — was completely new. The philosophy of a landscape designer is that there should be nothing in the garden that needs to be hidden. Gytis deliberately

ЛІКУВАЛЬНІ ТА ТЕРАПЕВТИЧНІ ЛАНДШАФТИ/ПРАКТИКА HEALING AND THERAPEUTIC LANDSCAPES/PRACTICE

чим більше рослин у саду, тим більше радості. Не здивуюсь і навіть не ображусь, якщо хтось назве мій сад несмачним, перенаселеним, надто декоративним. Але сьогодні мені подобається саме такий сад, а років за десять, все може бути, буде по-іншому. Займатися улюбленою справою — це неймовірно радісне почуття! Спостереження за садом — листям, квітами, птахами, грою світла чи шумом вітру, краплями дощу — допомагає відчути присутність тут і зараз, присутність на вашому місці, у вашому житті».

Роботи зі створення саду почалися... з городу. Хоча на ділянці в 40 соток, сьогодні він не займає навіть однієї. Бо сам Гітіс виріс у селі, де у його батьків було підсобне господарство, але зараз він не розуміє, навіщо потрібне так багато землі. «Наш сад, напевно, можна було б назвати міським, — розповідає він, — але в ньому є все, що потрібно сім'ї, і навіть рідним ще залишається. Ґрунт у наших місцях досить бідний — майже суцільний пісок, тому для покращення структури та добрива ґрунту використовуємо все, що дає сад — подрібнені гілки, листя, траву, додаткові добрива ми не використовуємо».

Філософія ландшафтного конструктора полягає в тому, що в саду не повинно бути нічого, що треба було б ховати. Гітіс свідомо уникає зонувати сад — за його словами, в саду повинні бути не зони, а окремі об'єкти. Він переконаний, що всі місця в саду однаково важливі і поділ на представницькі, господарські, або зон дозвілля підходить тільки для планування та озеленення громадських просторів. У «Лісовому саду» таких об'єктів — декілька: галерея, дзеркальна теплиця, амфітеатр і навіть арт-курятник! Тут можна знайти багато невеликих, але яскравих елементів декору зі старовинними, ще язичницькими мотивами, небачених садових світильників, тут можна побачити пічні дверцята, декоративні підставки для рослин та багато скульптур... Минулої осені Гітіс висадив близько 3 тис. тюльпанів, нарцисів, мускарі, крокусів. «Подивіться біографії найвідоміших садівників світу — Бет Шато, Мін Руйс, Піта Удольфа, — радить хазяїн лісового саду, — більшість з них проживають довге та красиве життя, може, саме тому, що вони сповнені надій та оптимізму, бо в саду кожного року можна чекати на щось нове». □

avoids zoning the garden — according to him, the garden should not be individual zones, but objects. He is convinced that all places in the garden are equally important and the division into representative, economic, leisure is suitable only for planning the landscaping of public spaces. There are many such objects in the Forest Garden: a gallery, a greenhouse, an amphitheatre, and even an art chicken coop! There are many small but bright elements of decor with the use of ancient, still pagan motifs, unprecedented garden lamps, in which you can see the oven doors, decorative plant stands, sculptures...

Gytis and his family have been living in the manor for five years in a row, and the garden has probably undergone the most transformations over the years. And last fall he landed about 3 thousand tulips, daffodils, muscari, crocuses.

«Look at the biographies of the most famous gardeners in the world — Beth Chatto, Mien Ruys, Piet Oudolf — advises the owner of the forest garden, — most of them live a long and beautiful life, maybe precisely because they are full of hope and optimism, because in the garden every year you can wait for something new.» □

Автори саду:
Віктор
СВІТЕЛЬСЬКИЙ
та його родина
Текст: Ольга
КАМОЛІКОВА
Переклад: Валерій
КОТЕЛЬНИКОВ
Фото, відео: Ольга
КАМОЛІКОВА,
Віктор
СВІТЕЛЬСЬКИЙ

Authors of the garden:
Viktor SVITELSKYI
and his family
Text:
Olga KAMOLIKOVA
Translation:
Valery KOTELNIKOV
Photo, video:
Olga KAMOLIKOVA,
Viktor SVITELSKYI

САД ЯК ПЕРЕМОГА ЛЮДСЬКОГО ДУХУ/частина 2

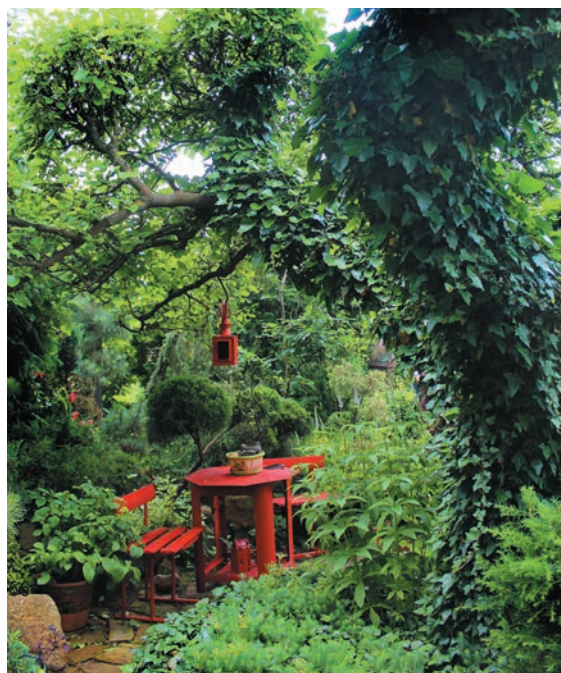
THE GARDEN AS A VICTORY OF THE HUMAN SPIRIT/part 2

Сад родини Світельських — яскравий приклад перемоги людського духу над хворобою. Навесні 2021 року L&A розповідав про нього, але тоді ми ще не знали, наскільки актуальною в Україні стане тема лікувальних і терапевтичних садів.

The garden of the Svitelsky family is a vivid example of the victory of the human spirit over disease. In the spring of 2021, L&A talked about it, but at that time we did not know how relevant the topic of healing and therapeutic gardens would become in Ukraine.

Місце розташування:
с. Нова Буда (Україна)
Location: village Nova Buda
(Ukraine)

Коли L&A разом із групою ландшафтних архітекторів і дизайнерів уперше побачили сад сім'ї Світельських, то були вражені його красою, а ще більше — історією створення та тими дивами, які здатні творити рослини. Господар, Віктор Світельський понад 20 років тому був прикутий до ліжка важкою хворобою. Але любов до рослин, бажання бути корисним своїй сім'ї, щоденна кропітка праця по створенню саду створили справжнє диво. Спочатку Віктор пересувався на інвалідному візку, потім — на милицях. Він сам розплановував територію, заготовляв живці рослин і їх висаджував. Щось робив сам, щось — разом із дітьми та дружиною. І, всупереч невтішним прогнозам лікарів, господар все ж таки подолав тяжку хворобу і встав на ноги. Віктор упевнений: обмежені можливості — це наскільки ти сам себе відчуваєш обмеженим!

Коли у лютому 2022-го почалася війна, Віктор наполіг на евакуації своєї сім'ї в безпечніше місце, але сам не зміг залишити свій сад. Село Нова Буда розташоване недалеко від Бучі, тож перебувало під постійними обстрілами. На щастя, ані господар, ані його чудовий сад не постраждали. L&A вважає корисним нагадати вам про дивовижну історію зцілення і життя людини, яка не змогла відмовитися від свого саду навіть під час війни. Повну версію ви можете знайти за посиланням:

When the L&A journalist, together with a group of landscape architects and designers, first saw the garden of the Svitelskyi family, they were amazed by its beauty, and even more by the history of its creation and the miracles that plants can create. The owner, Viktor Svitelsky, was bedridden by a serious illness more than 20 years ago. But the love for plants, the desire to be useful to one's family, the daily painstaking work to create a garden created a real miracle. At first Viktor moved in a wheelchair, then on crutches.

He planned the territory himself, prepared plant cuttings and planted them. He did something by himself, something with his children and wife. And, contrary to the disappointing forecasts of the doctors, the host still overcame the serious illness and got back on his feet. Viktor is sure: limited opportunities are how limited you feel yourself!

When the war started in February 2022, Viktor insisted on evacuating his family to a safer place, but he himself could not leave his garden. The village of Nova Buda is located not far from Bucha, so it was under constant shelling. Fortunately, neither the owner nor his beautiful garden was harmed. L&A finds it useful to remind you of an amazing story healing and life of a person who could not give up his own garden even during the war. You can find the full version at the link:

<https://landscape-architecture.top/sad-iaak-peremoha-liudskoho-dukhu/>

САД ЯК ПОРЯТУНОК ПІД ЧАС ВІЙНИ

АНАЛІЗ ТА ЦИФРИ ОДНОГО УКРАЇНСЬКОГО РОЗСАДНИКА ДЕКОРАТИВНИХ РОСЛИН

THE GARDEN AS SALVATION DURING THE WAR

ANALYSIS AND FIGURES OF ONE UKRAINIAN NURSERY OF ORNAMENTAL PLANTS

Чи є для вас садівництво чимось таким, що наповнює життя сенсом, світлом та вірою в майбутнє? І хоча, для тих, хто читає цей тематичний журнал, відповідь є очевидною, розповімо про спостереження у цей нелегкий для нашої країни час, спираючись на наш досвід та досвід тисячі садівників – клієнтів розсадника «Зелені Янголи».

Is gardening for you something that fills life with meaning, light and faith in the future? And although, for those who read this thematic magazine, the answer is obvious, I will tell you about observations in this difficult time for our country, based on our experience and the experience of thousands of gardeners – customers of the «Green Angels» nursery.

«Зелені Янголи» відправляли і гуманітарну допомогу, і рослини/ «Green Angels» sent both humanitarian aid and plants

Текст, фото/Text, photo:
Ярослав НЕДОЛУЖЕНКО, засновник та керівник одного з найбільших (площею 90 гектарів) розсадників декоративних рослин України «Зелені Янголи». Біолог за фахом та фермер в душі. У ландшафтному бізнесі понад 10 років. Життєве кредо: мріяти, ставити цілі, діяти і здобувати.
Yaroslav NEDOLUZHENKO, founder and head of one of the largest (90 hectares) ornamental plant nurseries of Ukraine «Green Angels». A biologist by profession and a farmer at heart. Life motto: dream, set goals, act and achieve.

Андріана НЕДОЛУЖЕНКО, співвласниця та керівник відділу маркетингу та продаж розсадника декоративних рослин «Зелені Янголи», маркетолог. Має вищу економічну освіту. З рослинами почала знайомитись, коли підключилася до сімейного бізнесу, а саме – в процесі створення інтернет магазину www.landshaft.info. Підтримує в усьому сміливі ідеї засновника компанії, свого чоловіка Ярослава Недолуженка. Щаслива працювати разом з ним, будуючи ефективну команду та один з провідних розсадників України. Отримує задоволення від роботи з людьми, знаходить у всьому позитив.
Andriana NEDOLUZHENKO, co-owner and head of the marketing and sales department of the ornamental plant nursery «Green Angels», marketer. In the landscape business for over 10 years. Has a higher economic education. She began to get to know plants when she joined the family business, namely the process of creating the online store www.landshaft.info. Supports the bold ideas of the founder of «Green Angels», her husband Yaroslav, in everything. Happy to work together, building an effective team and one of the leading young nurseries in Ukraine. Enjoys working with people, tries to find the positive in everything.

Наш розсадник та інтернет магазин декоративних рослин www.landhsaft.info працює вже 13 років. Ми продаємо рослини круглий рік, в тому числі взимку, пропонуючи забронювати рослини на весняний сезон. Тому вже до 24.02.2022 у нас було багато оформлених замовлень з очікуваною відправкою навесні.

На початку війни всі ми були «в ступорі»: шок, жах, підвищений стан очікування... З 24.02.22 всі в Україні ніби поринули наче в жахливий кошмарний сон, і з нетерпінням чекали пробудження.

Перший місяць війни ми, як і всі, хто проживав у спокійніших регіонах металися в пошуках можливої допомоги військовим та переселенцям. Як розсадник ми продовжували виконувати свою роботу, адже рослини вимагають постійного догляду. А от тема продажу декоративних рослин відійшла на дальній план — наш інтернет-магазин та садовий центр не функціонували у звичному режимі.

З відновленням роботи логістичних компаній ми розмістили оголошення про можливість відвантаження «зимових» замовлень — і перші клієнти почали відгукуватись. Пам'ятаю, як страшно і ніяково було нашій команді писати людям: «Як ви? Сподіваємося з вами все гаразд. Хочемо нагадати, що у вас є замовлення на рослини, якщо бажаєте анулювати його

Is gardening for you something that fills life with meaning, light and faith in the future? Although the answer is obvious for those who read this thematic magazine, I will tell you about observations in this difficult time for our country, based on our experience and the experience of thousands of gardeners — customers of the «Green Angels» nursery.

Our nursery and online store of ornamental plants www.landhsaft.info has been operating for 13 years. We sell plants all year round, including in winter, offering to reserve plants for the spring season. Therefore, by 24 February 2022, we already had many completed orders with expected shipment in the spring.

At the beginning of the war, we were all «in a stupor»: shock, horror, a suspended state of expectation... From 24.02.22, everyone in Ukraine seemed to have been plunged into a terrible nightmarish dream, and eagerly awaited being awakened.

In the first month of the war, we, like everyone who lived in calmer regions, rushed in search of possible help for the military and displaced persons. As a nursery, we continued to do our work, because plants require constant care. However, the topic of selling decorative plants was put on the back burner — our online store and garden centre did not function as usual.

With the resumption of the work of logistics companies, we placed an announcement about the possibility of shipping «winter» orders — and the first cus-

Розсадник
рослин
«Зелені
Янголи»/
Plant nursery
«Green Angels»

— ми повернемо кошти, а якщо бажаєте отримати — напишіть нам». Ми відправили декілька сотень таких повідомлень. Дехто готовий був отримати замовлення. Дехто просив не скасовувати його, але відправити у «кращі часи», а дехто просив анулювати замовлення та повернути кошти або перерахувати їх на офіційний рахунок ЗСУ. А були і такі ситуації, що комусь ще не встигли написати — а люди самі зверталися із словами: «Де моє замовлення?! Чому не відправляєте?!» Такі звернення дуже бадьорили — наші люди попри все хочуть висаджувати сади, попри все хочуть жити і милуватися красою дерев та квітів!

Пробудженням для багатьох стало спостереження за прокиданням природи навесні. В моменти, коли бачиш, як наливаються бруньки, проростають паростки, з'являються первоцвіти — мимоволі розумієш, що все це насправді, що он воно — життя. В такі моменти починаєш приймати реальність і прокидатися. Саме тоді, сад для багатьох став порятунком, коли спочатку змусив прокинутись, а потім — доглядати, як за дитиною.

Спочатку ми очікували, що нових продажів декоративних рослин не буде, або вони знизяться майже до нуля, тому що в останні роки наш розсадник орієнтувався не на місцевий ринок, а на всю Україну. Навіть замислювались над переорієнтуванням виробництва на овочівництво та фруктові сади. Та на наше щастя найгірші сподівання не справдились. Звісно, продажів стало набагато менше ніж минулого року, але більше, ніж ми сподівались на початку війни.

З 01.03.22 по 30.07.22 продажі знизились приблизно в 2 рази відповідно до аналогічного періоду 2021 року.

Ми продаємо рослини і в роздріб і гуртом, так от — більший спад був в b2b продажах, адже люди боялися інвестувати: сума гуртових продажів зменшилась на 57%. Роздрібні продажі теж зменшились, але не так кардинально — на 35%. Вже у квітні місяці поряд з посилками з гуманітарною допомогою, яку ми направляли військовим, з'явилися перші посилки з рослинами.

Кількісний показник оформлених роздрібних замовлень зменшився на 33%, але середній чек не сильно змінився.

В 2022 році до кінця липня ми прийняли і частково відправили біля 4 тис. замовлень. Люди писали нам: «Дякуємо, що ви продовжуєте працювати! Сад — це єдине місце де я можу відволіктись!» Проведене у нашій вайбер-спільноті соціологічне опитування є ще одним підтвердженням цьому. В спільноті «Зелені Янголи — рослини для саду» на сьогодні трохи більше 16 тис учасників, участь в опитуванні взяло біля 1 тис учасників, ось питання, які ми задавали, та відповіді: «Скажіть будь-ласка чи допомагає вам сад

tomers began to respond. I remember how scary and embarrassing it was for our team to write to people: «How are you? We hope you are all right. We would like to remind you that you have an order for plants, if you want to cancel it — we will return the money, and if you want to receive it — write to us.» We sent several hundred of such messages. Some were ready to receive the order. Some asked not to cancel it, but to send it in «better times», and some asked to cancel the order and return the funds or transfer them to the official account of the Armed Forces of Ukraine. And there were also such situations where we did not have time to write to someone — and people turned to us with the words: «Where is my order?! Why are you not sending it?!» Such appeals were very encouraging — our people still want to plant gardens, and still want to live and admire the beauty of trees and flowers!

Watching the awakening of nature in spring was an awakening for many. In the moments when you see buds being formed, sprouts sprouting, primroses appearing — you involuntarily understand that all of this, is in fact, life. At such moments, you begin to accept reality and wake up. It was then that the garden became a salvation for many, when it first forced them to wake up, and then to take care of it like a child.

At first, we expected that there would be no new sales of decorative plants, or they would decrease to almost zero, because in recent years our nursery focused not on the local market, but on the whole of Ukraine. They even thought about repurposing production into vegetable growing and orchards. Fortunately, our worst hopes did not come true. Of course, sales were much lower than last year, but more than we had hoped for at the beginning of the war.

From 03/01/22 to 07/30/22, sales decreased by approximately 2 times compared to the same period in 2021.

We sell plants both retail and wholesale, so the biggest decline was in b2b sales, because people were afraid to invest: the amount of wholesale sales decreased by 57%. Retail sales also decreased, but not so radically — by 35%.

Already in April, along with the parcels with humanitarian aid that we sent to the military, the first parcels with plants appeared.

The quantity of retail orders filled decreased by 33%, but the average invoice did not change much.

In 2022, by the end of July, we accepted and partially shipped about 4,000 orders. People wrote to us: «Thank you for continuing to work! The garden is the only place where I can distract myself!»

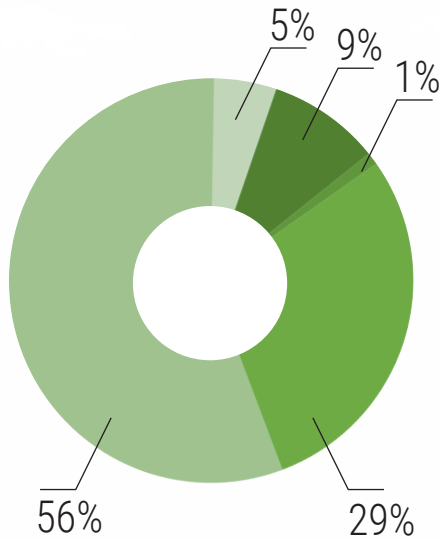
A sociological survey conducted in our Viber community is more confirmation of this. The «Green Angels — plants for the garden» community currently has a little over 16,000 members; about 1,000 participants took part in the survey, and here are the questions we asked and the answers:

1. «Tell me, please, does the garden help you cope with

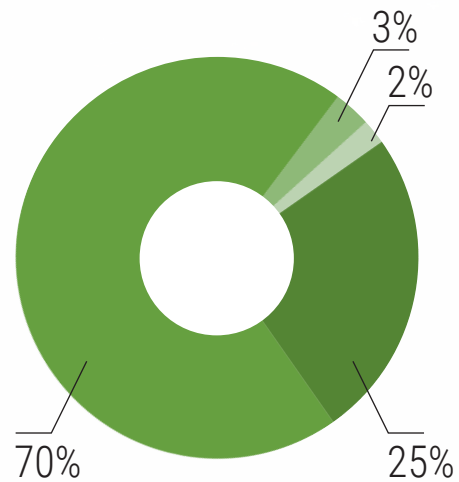
**НАШІ ЛЮДИ
ПОПРИ ВСЕ
ХОЧУТЬ
ВИСАДЖУВАТИ
САДИ, ПОПРИ ВСЕ
ХОЧУТЬ ЖИТИ І
МИЛУВАТИСЯ
КРАСОЮ ДЕРЕВ
ТА КВІТІВ!
OUR PEOPLE STILL
WANT TO PLANT
GARDENS, STILL
WANT TO LIVE AND
ADMIRE THE
BEAUTY OF TREES
AND FLOWERS!**

РЕЗУЛЬТАТИ ОПИТУВАННЯ У ВИГЛЯДІ ГРАФІКА/ SURVEY RESULTS IN THE FORM OF A GRAPH

ЧИ Є У ВАС БАЖАННЯ ТА МОЖЛИВІСТЬ ВТІЛЮВАТИ НОВІ ІДЕЇ В САДУ, ВИСАДЖУВАТИ НОВІ РОСЛИНИ?
DO YOU HAVE THE DESIRE AND OPPORTUNITY TO IMPLEMENT NEW IDEAS IN THE GARDEN, PLANT NEW PLANTS?

- 9% Ні, тільки доглядаю за старими посадками/No, I only take care of old plantings
- 1% Не має бажання займатись садом зараз/have no desire to garden now
- 29% Втілює свої задуми та висаджує рослини/Makes his plans come true and plants plant
- 56% Висаджую нові рослини – це мій антистрес/Planting new plants is my anti-stress
- 5% Немає можливості, я був (ла) змушений покинути свій дім та сад/ No way, I was forced to leave my house and garden

ЯК ДОПОМАГАЄ ВАМ (ТА ЧИ ДОПОМАГАЄ) ВАМ САД ВПОРАТИСЬ ЗІ СТРЕСОМ, ВІДВОЛІКТИСЬ ВІД ЖАХІТЬ ВІЙНИ, ЧИ Є ВІН ДЖЕРЕЛОМ КОМПЕНСАЦІЇ ТА ПОРЯТУНКУ?
HOW DOES (AND DOES) THE GARDEN HELP YOU COPE WITH STRESS, DISTRACT FROM THE HORRORS OF WAR, IS IT A SOURCE OF COMPENSATION AND SALVATION

- 25% Так, робота в саду допомагає відволіктись/Yes, working in the garden helps to distract
- 70% Так, робота в саду для мене є джерелом натхнення та радості/Yes, working in the garden is a source of inspiration and joy for me
- 3% Змушені були покинути будинок, сад/ They were forced to leave the house and garden
- 2% Змушені були покинути свій дім, та все одно зайнялись садівництвом на новому місці/ They were forced to leave their home, but still started gardening in a new place

«Рослини то щастя та життя»/
«Plants are happiness and life»

впоратись зі стресом, відволіктись від жахів війни, чи є він джерелом компенсації та порятунку?» 25% осіб відмітили, що «Так, робота в саду допомагає відволіктись»; 70% особи вказали, що «Так, робота в саду для мене є джерелом натхнення та радості»; 3% осіб вказали, що змушені були покинути дім і сад; 2% — були вимушені покинути свій дім, та все одно зайнялись садівництвом на новому місці.

Так, декоративні рослини не є товаром першої необхідності, але люди, які захоплені садівництвом потребують садити і споглядати як сад змінюється, і навіть у воєнний час готові купувати рослини. Ми задали наступне запитання у нашій спільноті: **«Чи є у вас бажання та можливість втілювати нові ідеї в саду, висаджувати нові рослини?»** з варіантами відповідей, і отримали ось такі результати:

9% відповіли «Ні, тільки доглядаю за старими посадками»; 1% не має бажання займатись садом зараз; 29% «Втілюю свої задуми та висаджую рослини»; 56% «Висаджую нові рослини — це мій антистрес»; 5% «Немає можливості, я був(ла) змушений покинути свій дім та сад».

Тобто згідно цих відповідей 85% опитуваних прагнули висаджувати а отже і купувати нові рослини!

stress, distract you from the horrors of war, is it a source of appeasement and salvation?»

25% of people noted that «yes, working in the garden helps to distract»

70% of people indicated that «yes, working in the garden is a source of inspiration and joy for me»

3% of people indicated that they were forced to leave their homes and gardens

2% - were forced to leave their home, but still took up gardening in a new place

Yes, ornamental plants are not essential goods, but people who are passionate about gardening need to plant and see how the garden changes, and even in wartime are ready to buy plants. We asked a question in our community: «Do you have the desire and opportunity to implement new ideas in the garden, plant new plants?» with multiple answer options, and got the following results:

9% answered «No, I only take care of old plantings»

1% «I have no desire to garden now»

29% «I realise my ideas and plant plants»

56% «Planting new plants is my anti-stress activity»

5% «No way, I was forced to leave my home and garden»

So, according to these answers, 85% of the respondents wanted to plant and therefore buy new plants!

Already from May 2022, the number of completed and shipped orders of our online store began to approach the figures of 2021.

If we compare sales during the war by region, what is obvious is that sales in Luhansk and Kherson regions were completely absent in 2022. In other regions, where hostilities were nearby, sales also fell significantly, but still not completely — even where the war was close, people continued to order and plant plants: in the Donetsk region, orders for plants amounted to 9% of last year's figure, Zaporizhzhia region — 29%, in Kharkiv region — 30%, in Poltava region — 50%, Sumy region — 58%, in Mykolaiv region — 60% from the 2021 indicator.

As for other areas, sales also declined, but not so significantly, in some — the retail sales indicator even increased (the reason for this is a change in the strategy of advertising on the internet — focusing only on those areas where it was relatively calm). Sales in Zakarpattia, Ivano-Frankivsk, Lviv, Vinnytsia, Volyn, Chernivtsi, and Ternopil regions increased significantly. Where people were able to work in the garden, receive plants by mail — they continued to buy them.

We analysed the number of new customers in 2022, which allows us to understand whether during the war only regular customers who subscribed to our pages bought from us, or there were still people who purposefully searched for plants on the internet, because they had a goal to purchase them, and thus ended up on our site. So, in March, the number of new customers was only 53 and was 11% of the 2021 figure, in April — 59%, and already in May it increased by 10%, compared to last year, and this trend continues.

Вже з травня місяця 2022 р кількість оформлених та відправлених замовлень нашого інтернет-магазину почала наближатися до показників 2021 р.

Якщо порівняти продажі під час війни по областях, то, що є очевидним, продажі в Луганську та Херсонську область були повністю відсутніми в 2022 році. В інших областях, де були поряд бойові дії, продажі теж суттєво впали, але все ж не повністю — навіть там де близько була війна люди продовжували замовляти та садити рослини: в Донецькій області замовлення на рослини склали 9% від показника минулого року, Запорізька область — 29%, в Харківській — 30%, в Полтавській — 50%, в Сумській — 58%, в Миколаївській — 60% від показника 2021 року. Щодо інших областей, то продажі теж мали спад, але не такий суттєвий, але в деяких — показник роздрібних продаж навіть зріс (причиною цього є зміна стратегії реклами в інтернеті — фокусування лише на тих областях, де було відносно спокійно). Суттєво збільшились продажі в Закарпатській, Івано-Франківській, Львівській, Вінницькій, Волинській, Чернівецькій, Тернопільській областях. Там де люди мали змогу проводити роботи в саду, отримати рослини поштою — вони продовжували купувати рослини.

Ми проаналізували кількість нових замовників у 2022 році, що дає нам змогу зрозуміти — чи під час війни у нас купували тільки постійні клієнти, які були підписані на наші сторінки, чи все ж були люди, які цілеспрямовано шукали в інтернеті рослини, бо мали за мету їх придбати, і таким чином потрапляли на наш сайт. Так от, в березні кількість нових клієнтів була всього 53 особи і складала 11% від показника 2021 року, в квітні — 59%, а вже в травні зросла на 10% відповідно минулого року і ця тенденція зберігається.

Отже, не бійтеся інвестувати в рослини. Поки життя триває, садоводи хочуть і будуть садити рослини. Бо сад — це наш порятунок. Сад показує нам, що все змінне, що завтра ніколи не буде таке як сьогодні — за підйомом неодмінно слідує спад, і навпаки. Сад дає нам надію і доказ, що у Всесвіті панує закон циклічності і скоро настане новий цикл в нашому житті.

Підсумовуючи, хочу сказати, що настане день закінчиться війна, і тоді ми всі разом обов'язково відбудуємо Україну, і зробимо її квітучою, сучасною європейською державою. Якщо усі, кожен як може, напружаться для відбудови так само, як зараз для допомоги військовим, ми будемо свідомими і відповідальними громадянами своєї держави — то нас чекає світле і щасливе майбутнє! □

**«МИ ОБОВ'ЯЗКОВО ВІДБУДЕМО УКРАЇНУ, І ЗРОБИМО ЇЇ КВІТУЧОЮ, СУЧАСНОЮ ЄВРОПЕЙСЬКОЮ ДЕРЖАВОЮ»/
«WE WILL DEFINITELY REBUILD UKRAINE AND MAKE IT A FLOURISHING, MODERN EUROPEAN STATE»**

So, don't be afraid to invest in plants! As long as life lasts, gardeners will plant plants. Because the garden is our salvation. It shows us that everything is changeable, that tomorrow will never be the same as today — an upswing is always followed by a downswing, and vice versa. The garden gives us hope and proof that the law of cyclicity prevails in the universe and that a new cycle will soon begin in our lives.

Summarising, I want to say that the day will come when the war will end, and then we will all rebuild Ukraine together and make it a flourishing, modern European state. If everyone, everyone, as much as they can, dedicates themselves to reconstruction as much as they do now to helping the military, and we act as conscientious and responsible citizens of our country — then we will have a bright and happy future! □

Текст: L&A. Фото: www.3dground.biz

БЛАГОУСТРІЙ. ЛАНДШАФТ. ІНЖЕНЕРНІ МЕРЕЖІ З 3D GROUND

IMPROVEMENT. LANDSCAPE. ENGINEERING
NETWORKS WITH 3D GROUND

Компанія 3D Ground – це ефективні комплексні рішення в роботі з ландшафтними проектами різної складності, які відповідають потребам замовника.

3D Ground is an effective integrated solutions in working with landscape projects of varying complexity that meet the needs of the customer.

Компанія 3D Ground заснована в 2009 році. Це один з лідерів українського ринку ландшафтної індустрії, що спеціалізується на послугах комплексного будівництва ландшафтів та їх обслуговуванні. Фахівці компанії впроваджують прогресивні технології по інженерії при будівництві та благоустрою територій. «Співпрацюючи з нами, ви завжди отримаєте професійну консультацію, різноманітні варіанти реалізації проєктів, якісне виконання робіт, технічний нагляд, контроль та автоматизацію систем з наступним сервісним обслуговуванням», – підкреслює керівництво компанії.

3D Ground was founded in 2009. It is one of the leaders of the Ukrainian landscape industry market, specializing in integrated landscape construction and maintenance services. The company's specialists introduce advanced engineering technologies in the construction and improvement of territories.

«Cooperating with us, you will always get professional advice, a variety of options for project implementation, quality work, technical supervision, control and automation of systems with subsequent maintenance», – emphasizes the company's management.

ОСНОВНІ ПЕРЕВАГИ СПІВПРАЦІ З 3D GROUND

- Проект «під ключ» та «в погоджені терміни»
- Впровадження найефективніших рішень при вирішенні поставлених задач
- Авторський підхід до проектування ландшафтного дизайну та інженерних мереж
- Географія діяльності не тільки в Україні, але й в країнах Європи
- Надання гарантій на послуги та особливих умов при замовленні проєктів
- Гарантійне та сервісне обслуговування з технічним наглядом
- Обслуговування об'єктів різної складності
- Власний штат спеціалістів
- Реалізували понад 200 об'єктів
- Співпрацюємо з регіональними бригадами та підрядників
- Не залежимо від сезонності, регіонів та кліматичних умов
- Приймаємо участь в тендерах та профільних тематичних заходах
- Організуємо навчальні заходи із залученням експертів
- Розміщуємо експертні статті та реалізовані кейси в спеціалізованих медіа
- Відкриті до співпраці та прагнемо долучитися до розвитку професійного ком'юніті

THE MAIN ADVANTAGES OF COOPERATION WITH 3D GROUND:

- Project «turnkey» and «within the agreed terms»
- Implementation of the most effective solutions in solving the tasks
- Author's approach to the design of landscape design and engineering networks
- Geography of activity not only in Ukraine but also in European countries
- Providing guarantees for services and special conditions when ordering projects
- Warranty and service maintenance with technical supervision
- Maintenance of objects of varying complexity
- Own staff of specialists
- More than 200 objects have been implemented
- The company cooperates with regional teams and contractors
- The work of the company does not depend on seasonality, regions and climatic conditions
- 3D Ground specialists take part in tenders and specialized thematic events
- We organize training events with the involvement of experts
- We place expert articles and implemented cases in specialized media
- We are open to cooperation and strive to join the development of the professional community

Текст та фото: компанія «Золотий Мандарин Квадра», <https://goldmandarin.com.ua/>

ПРО СУЧАСНІ ЕЛЕМЕНТИ БЛАГОУСТРОЮ – В ДЕТАЛЯХ

ABOUT MODERN ELEMENTS
OF LANDSCAPING IN DETAIL

Гарна та комфортна прибудинкова територія – це і вдале планування, і надійні та сучасні елементи благоустрою, якими вона заповнена. Пропонуємо ознайомитись з деякими топ-товарами та новинками від компанії «Золотий Мандарин Квадра».

Beautiful and comfortable outbuilding the territory is both successful planning and reliable and modern elements of landscaping, which it is full. We offer get acquainted with some top products and novelties from the company «Zoloty mandarin Quadra».

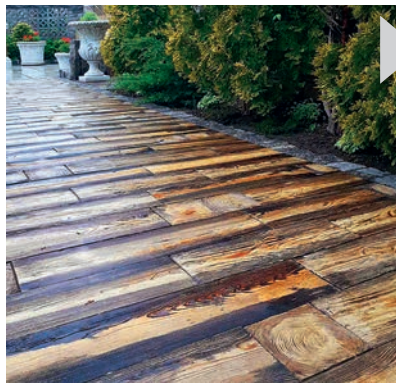

Сучасні технології дозволяють точно відтворювати фактури натуральних матеріалів – деревини та каменю в бетоні. Квіткарки з фактурою деревини візуально нічим не відрізняються від виробів із натуральних матеріалів. Але мають незаперечні переваги – надійність, довговічність, морозостійкість, простоту обслуговування і високі естетичні якості.

Modern technologies allow accurate reproduction of textures of natural materials – wood and stone in concrete. Flower boxes with wood texture visually do not differ from products made of natural materials.

Класичний стиль у ландшафті тепер можна створити без проблем. Завдяки використанню елементів благоустрою – квіткових вазонів, лавок та садових меблів, виконаних у класичному стилі, з елементами ампіру. А зістарена тротуарна плитка «антик», що поєднує в собі ефект старовини з високою якістю та довговічністю створюють додатковий настрій усьому ландшафту. Spectacular, high-quality and durable paving tiles with an antique effect.

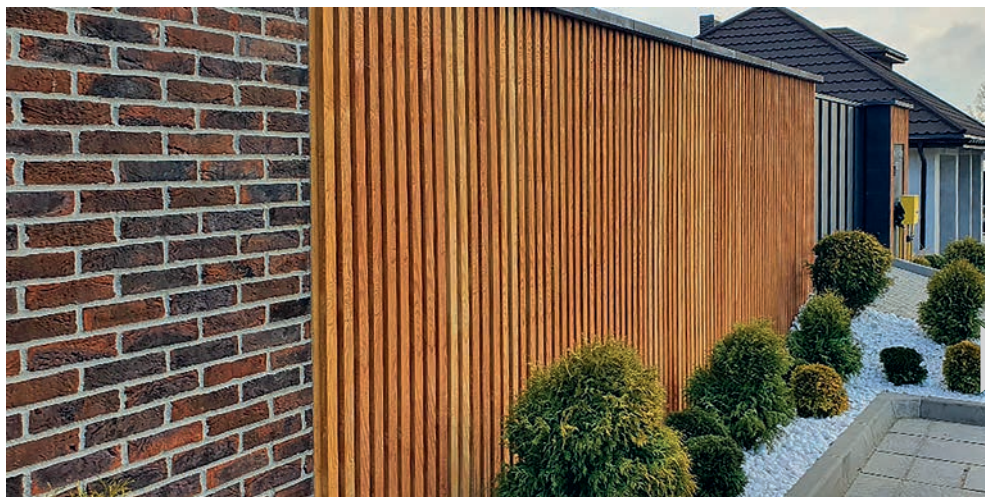
Крупноформатні тротуарні плити Гранд-Ків, з фактурою натурального сланцю, чудово підходять для приватних і громадських територій з рухом пішоходів. Високі експлуатаційні характеристики, надійність, підвищена морозостійкість та стійкість до стирання, а також простота укладання роблять плити Гранд-Ків чудовим рішенням для мощення як великих ділянок, так і невеликих терас, доріжок та вимощення навколо будівель.

Large-format paving slabs Grand-Kiv, with the texture of slate will complement any landscape, giving it nobility and natural no sophistication.

Використання тротуарних плит з фактурою натуральної деревини з колекції Формест вирішує всі проблеми використання дерева для мощення. Візуально їх неможливо відрізнити від натуральної деревини. А міцність, надійність, довговічність та підвищена морозостійкість гарантують їхню експлуатацію довгі роки. Ці тротуарні плити не потребують додаткової обробки та чудово себе зарекомендували для мощення на терасах, біля басейнів, доріжок та майданчиків приватних та громадських територій.

Paving slabs with the texture of natural wood.

Паркан — це візитна картка будь-якого будинку. Завдяки використанню високоякісних облицювальних матеріалів з різними фактурами цегли, натурального каменю та деревини, перетворюють будь-який паркан на витвір мистецтва. На окрему увагу заслуговує облицювальний камінь Рейка, з фактурою натуральної деревини. Візуально не відрізняється від дерев'яної рейки, цей камінь не вимагає будь-якої додаткової обробки, досить простий у монтажі, надійний та довговічний.

Невід'ємною частиною будь-якого ландшафту є лавочки та вазони для квітів. Виготовлені з полірованого високоміцного бетону, ці елементи благоустрою виробництва компанії Золотий Мандарин є довговічним міцним і естетичним доповненням будь-якого ландшафтного дизайну. На окрему увагу заслуговує підвищена вандалостійкість і простота обслуговування таких виробів. А привабливість полірованої поверхні навіть перевершує натуральні матеріали. Benches and flower pots are made of polished high-strength concrete well, these elements of improvement are produced of the Golden Mandarin company is durable, strong and aesthetic addition to any landscape design.

Поліровані бетонні плити чудово підходять для мощення майданчиків та терас, а також для покриття підлоги усередині приміщень. Екологічно безпечні, надійні, довговічні та привабливі — вони є чудовою альтернативою популярних видів підлогового покриття. Завдяки спеціальній технології та високоякісній сировині — поліровані плити часто перевершують натуральний камінь із зовнішньої привабливості. За бажанням клієнта можливе виготовлення плит у будь-яких кольорних рішеннях на замовлення. Polished concrete slabs are great for paving platforms and terraces, as well as for indoor floor covering. Environmentally safe, reliable, durable and tempting — they are a great alternative popular types of flooring.

Rail from factour of natural wood Visually does not differ from wooden rail, this one stone does not require any additional processing, quite prostand in the installation, trust-long-lasting.

Прекрасним доповненням будь-якого ландшафтного дизайну є садовий декор. Високоякісні та правдоподібні бетонні скульптури стають родзинкою будь-якого ландшафту. Привабливість, якість та доступна ціна вже зробили такий декор популярним доповненням не лише вуличного ландшафту, а й інтер'єру житлових приміщень. Garden decor is a great addition to any landscape design. High-quality and believable concrete sculptures are becoming highlight of any landscape.

ROMEX® СУЧАСНІ ТРОТУАРНІ СУМІШІ: КІНЕЦЬ НЕПРИВАБЛИВИМ ШВАМ MODERN PAVING GROUTS: AN END TO UNSIGHTLY JOINT PATTERNS

Фото/Photos:
ROMEX®

На вулицях міст і на територіях приватних садиб часто виникає проблема правильного стикування дорожніх і садових доріжок, під'їзних шляхів і терас.

In urban and private areas, the problem of the correct jointing of road and garden paths, driveways and terraces has arisen for hundreds of years.

Як наслідок: взуття на високих підборах застряє в порожніх кам'яних швах і стає причиною нещасних випадків; доводиться займатися надокучливою «прополкою» у власному саду, а бруковані майданчики мають непривабливий вигляд.

Розмиті, брудні та зарослі бур'янами шви — це наслідок укладання бруківки за старими технологіями.

Сипучі цементні суміші, такі як пісок і щебінь, вимиваються зі швів через короткий час, тоді як цементні суміші не витримують морозів і, як правило, руйнують характеристики бруківки після укладання.

Прибиральники комунального сектора регулярно «вимітають» шви між бруківками...

High-heeled shoes buckle in empty stone joints and cause accidents, you have to do annoying «weeding» in your own garden and the paved areas offer an unsightly appearance. Washed-out, dirty and weed-infested joints are the consequences of the wrong type of jointing.

Loose grouting such as sand and chippings washes out of the joints after only a short time, while cement grouting cannot withstand frost and has usually destroyed the paving stone characteristics after incorporation.

Joints swept clean by sweepers in the municipal sector also tear huge holes in the budget every year. It is not uncommon for pavement joints to be re-sanded five times.

ЯК ВИРІШИТИ ПРОБЛЕМУ? ВИКОРИСТОВУВАТИ СУЧАСНІ ТРОТУАРНІ СУМІШІ ROMEX®

ROMEX® пропонує рішення для дорожніх покриттів та з'єднань будь-якого застосування: від легких пішохідних доріжок до надзвичайно важких, приміром, навантажень автобусних або вантажних.

ROMEX® — тротуарні затирки — це екологічно чисті та легкі в застосуванні (продуктивність до 150 кв.м. чистої затирки/день/людина), а також візуально привабливі, довговічні та міцні. Через шви більше не проростають бур'яни, а затерті поверхні можна утримувати в чистоті за допомогою мийок високого тиску.

IT IS QUITE POSSIBLE THAT YOU HAVE – WITHOUT KNOWING IT – ALREADY CONVINCED YOURSELF OF THE QUALITY OF ROMEX®

ROMEX® — paving grout, for example at the famous Hamburg fish market, in the Cologne Salzgasse, at the Parliament in Hungary and Slovenia, the large market square in Poznan, Poland or in many other places throughout Europe and the world.

As a leading manufacturer of 1 – and 2-component synthetic resin paving grouts, ROMEX® feels particularly committed to its customers. ROMEX® offers engineering advice, state-of-the-art technical solutions and the necessary assistance in their application. Through local representatives and intensive cooperation with trained local companies, ROMEX® creates the necessary security for its

Ще один плюс: всі тротуарні суміші ROMEX® водонепроникні і абсолютно морозостійкі, стійкі до протижелезної солі і підмітально-прибиральних машин!

На систему ROMEX®, яка називається RSG (ROMEX SYSTEM GUARANTEE), надається гарантія мінімум на 10 років при нормативному терміні служби 50 років (середній мінімальний термін служби).

Як провідний виробник 1- та 2-компонентних тротуарних сумішей на основі синтетичних смол, компанія ROMEX® відчуває особливу прихильність до своїх клієнтів.

ROMEX® пропонує інженерні консультації, сучасні технічні рішення та необхідну допомогу в їх застосуванні.

Завдяки місцевим представникам та інтенсивній співпраці з підготовленими місцевими компаніями, ROMEX® створює необхідну безпеку для своїх клієнтів, щоб гарантувати професійне виконання робіт.

Цілком можливо, що Ви, самі того не підозрюючи, вже переконалися в якості ROMEX® – тротуарної плитки, наприклад, на знаменитому рибному ринку в Гамбурзі, в Кельнському соляному провулку, біля парламенту в Угорщині та Словенії, на великій ринковій площі в Познані, Польща або в багатьох інших місцях по всій Європі і світі. □

customers in order to guarantee professional execution of the work.

ROMEX® paving bedding and jointing solutions are available for every application: from light pedestrian to extremely heavy bus and truck loads. The ROMEX® system, called RSG (ROMEX SYSTEM GUARANTEE), is guaranteed for a minimum of 10 years with 50 years normative service life (average minimum durability).

ROMEX® – paving grout stands for environmentally friendly, clean and easy application (up to 150 sqm clean grouting performance/day/person) as well as a visually beautiful, durable and firm grouting. Weeds no longer grow through the joints and the grouted surfaces can be kept clean with high-pressure cleaners.

Another plus: all ROMEX® paving grouts are water-permeable and absolutely frost-resistant, resistant to de-icing salt and sweeping machines! □

ROMEX® GmbH
Kottenforst Industrial Park
Mühlgrabenstraße 21
DE - 53340 Meckenheim
+49 (0) 2225 70954-20
www.romex-ag.de
GERMANY

ROMEX® GmbH
Індустріальний парк Коттенфорст
Mühlgrabenstraße 21
DE - 53340 Меккенхайм
+49 (0) 2225 70954-20
www.romex-ag.de
НІМЕЧЧИНА

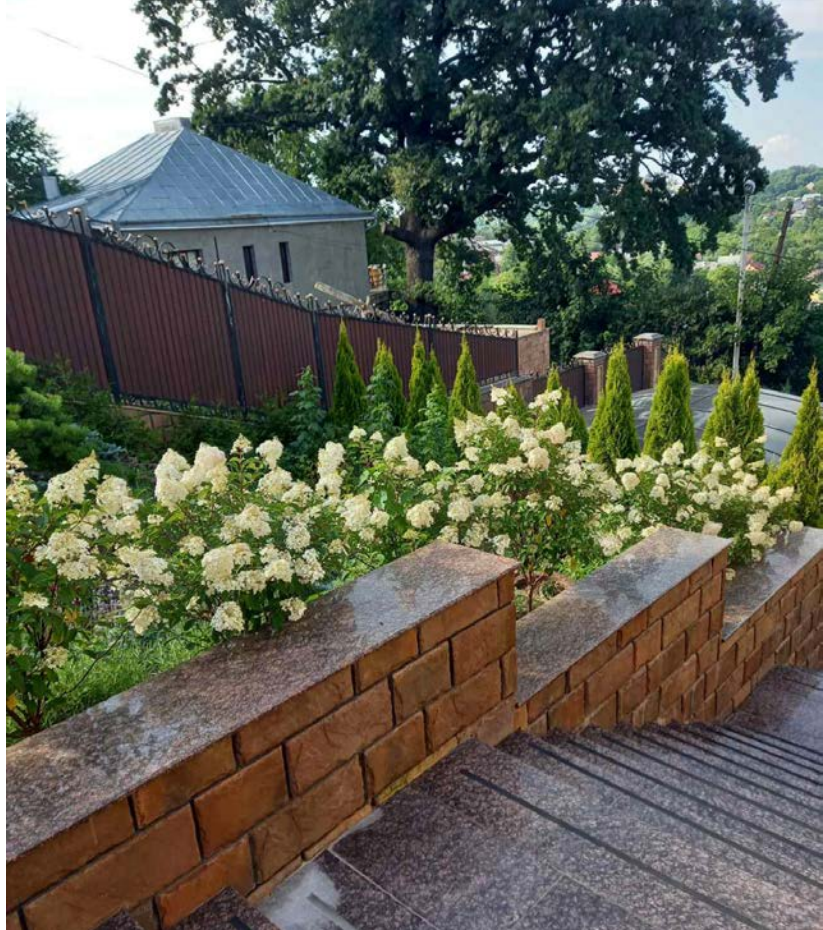
Контактна особа для країн Східної Європи та Балтії
Лаура Плича-Станкевича
Mob.+371 29227644
e-mail: laura@landscapeconstruction.lv

ГОРТЕНЗІЯ ВОЛОТИСТА ДЛЯ ДАХІВ, БАЛКОНІВ, ТЕРАС HYDRANGEA VOLOTISTA FOR ROOFS, BALCONIES, TERRACE

Сади на дахах, балконах, терасах — не мода, а потреба часу, особливо в урбанізованих містах. Рослин для такого озеленення існує багато. У цій статті розповімо про гортензію волотисту.

Gardens on roofs, balconies, terraces are not fashion, but the need of the hour, especially in urbanised cities. There are many plants for such landscaping. In this article, we will talk about *Hydrangea paniculata*.

Текст, фото:
Людмила
ПОПОВИЧ,
Микола ПОПОВИЧ,
власники компанії
Europlants
<https://europlants.com.ua/ua/>

Text, photo:
Lyudmila
POPOVYCH,
Mykola POPOVYCH,
owners of the
Europlants company
<https://europlants.com.ua/ua/>

Гортензія волотиста гарно росте на терасах та балконах багатопверхівок, а також підходить для висадки у декоративних горщиках.

Гортензія волотиста — це досить гарний квітучий кущ з квітами, що зібрані у великі суцвіття. Доросла рослина, в залежності від сорту, досягає 2-4 м висоти та 2 м ширини. На сьогоднішній день існує велика кількість сортів, які з кожним роком збільшуються.

Характерним для неї є те, що цей вид гортензії є досить морозостійким й не потребує укриття в зимовий період. Єдине, що потрібно врахувати — гортензія волотиста, як і інші види гортензій, любить вологі та кислі ґрунти, тому при посадці потрібно подбати про торф. Досить гарно себе почуває у на пів затіненому місці.

Зазвичай гортензія волотиста цвіте з липня по вересень великими гарними з приємним ароматом квітами. Так як період цвітіння припадає на літню пору року, то вона потребує рясного поливу. Для формування куща важлива правильна обрізка росини, яка зазвичай проводиться ранньою весною. Підживлюють гортензію добривами з підкисленням 3-4 рази на рік.

З поміж багатьох сортів гортензії волотистої, хочу виділити такі як: "Bobo", "Confetti", "Grandiflora", "Limelight", "Little Alf", "Phantom", "Pink Lady", "Vanilla Fraise", "Wim's Red" та "Polar Bear". Досить гарно гортензії дивляться висаджені в квітниках, клумбах та міксбортерах.

The panicle hydrangea grows well on the terraces and balconies of high-rise buildings, and is also suitable for planting in decorative pots.

The panicle hydrangea is a rather beautiful flowering bush with flowers collected in large inflorescences. An adult plant, depending on the variety, reaches 2-4 m in height and 2 m in width. Today, there are a large number of varieties, which increase every year.

It is characterised by the fact that this type of hydrangea is fairly frost-resistant and does not need shelter in the winter. The only thing that needs to be taken into account is that panicle hydrangea, like other types of hydrangeas, likes moist and acidic soils, so you need to consider peat when planting. It feels quite good in a semi-shaded place. Usually, panicle hydrangea blooms from July to September with large, beautiful flowers with a pleasant aroma. Since the flowering period falls in the summer season, it needs abundant watering. Correct pruning is important for the formation of the bush, which is usually carried out in early spring. Hydrangea is fed with acidified fertilisers 3-4 times a year.

Among the many varieties of panicle hydrangea, I would like to highlight: "Bobo", "Confetti", "Grandiflora", "Limelight", "Little Alf", "Phantom", "Pink Lady", "Vanilla Fraise", "Wim's Red" and "Polar Bear". Hydrangeas look quite beautiful planted in flower beds, flower beds and mixed borders.

«GRANDIFLORA» – гарний великий кущ, який добре піддається формуванню. Дуже гарно виглядає у формі «multistam». Має досить гарні великі квіти довжиною 60-70 см кремово-білого кольору, який з часом набуває рожевого відтінку. На відміну від інших сортів – полюбляє сонячні місця. Підходить як для живоплоту, так і в якості акценту. Доросла рослина може сягати 7,5 м висоти.

«LIMELIGHT» – надзвичайно популярна гортензія, яка являє собою міцний розкидистий кущ до 2,5 м висоти. Квіти мають досить неординарне забарвлення, яке змінюється протягом цвітіння. Починає квітнути з лаймово-білого кольору, яке переходить у біло-кремовий, що на початку осені змінюється на рожевий і наприкінці цвітіння набуває бежевого кольору. Так само як і інші представники цього виду полюбляє сонячні та на пів затінені місця.

«PHANTOM» – досить щільний кущ з гарними великими конусовидної форми квітами до 50 см довжини. Доросла рослина в діаметрі може сягати 300 см. Квіти протягом всього періоду цвітіння змінюють колір від кремово-білого до темно-рожевого. Підходить для посадки у великих містах, так і на приватних територіях.

«VANILLE FRAISE» – невибагливий кущ з гарними полунично-рожевими квітами висотою до 2,5 м та шириною – 1,5 м. Період цвітіння припадає на кінець літа – початок осені. Квіти розпускаються протягом чотирьох тижнів. Підходить для висадки у міксбортерах, міських та котеджних садах і парках.

«LITTLE LIME» – ідеально підходить для маленьких та невеличких садів. Густих компактний карликовий кущ з великою кількістю квітів. Квіти також змінюють своє забарвлення протягом усього періоду цвітіння від зелено-білого до блідо-рожевого. Використовується для посадок в кумби, бордюри, Патіо та контейнери.

«PINKY WINKY» – вирізняється з поміж інших своїм цвітінням. Квіти щільні, масивні конічної форми двох кольорів. Квіти розпускаються лаймово-білого кольору, переходячи в кремовий, а потім швидко набувають темно-рожевого кольору.

«BOBO» – компактний карликовий густих кущ з великою кількістю округлих конусоподібних квітів білого кольору. Підходить для бордюрної висадки, невеликих садів та Патіо. Використовується як для висадки у містах, так і на приватних ділянках. Непогано себе почуває у контейнерах. □

«GRANDIFLORA» is a beautiful large bush that lends itself well to shaping. It looks very nice in the “multistam” form. It has quite beautiful large flowers, 60-70 cm long, of a creamy-white colour, which acquires a pink tint over time. Unlike other varieties, it likes sunny places. It is suitable as both a hedge and an accent. An adult plant can reach a height of 7.5 m.

«LIMELIGHT» is an extremely popular hydrangea, which is a strong spreading bush up to 2.5 m high. Flowers have a rather unusual colour, which changes during flowering. It begins to bloom with a lime-white colour, turns into white-cream, changes to pink at the beginning of autumn and acquires a beige colour at the end of flowering. Like other representatives of this species, it likes sunny and semi-shaded places.

«PHANTOM» is a rather dense bush with beautiful large cone-shaped flowers up to 50 cm long. An adult plant can reach 300 cm in diameter. Flowers change colour from creamy white to dark pink throughout the flowering period. Suitable for planting in large cities and private areas.

«VANILLE FRAISE» is an unpretentious bush with beautiful strawberry-pink flowers up to 2.5 m high and 1.5 m wide. The flowering period is at the end of summer – beginning of autumn. Flowers bloom for four weeks. Suitable for planting in mixed borders, urban and cottage gardens and parks.

«LITTLE LIME» is ideal for small and medium-sized gardens. A dense compact dwarf bush with a large number of flowers. The flowers also change their colour throughout the flowering period from green-white to pale pink. It is used for planting in flower beds, borders, patios and containers.

«PINKY WINKY» – stands out among the others with its flowering. The flowers are dense, massive and conical, in two colours. The flowers bloom lime-white, changing to cream, and then quickly acquire a dark pink colour.

«BOBO» is a compact dwarf bush with a large number of rounded cone-shaped white flowers. Suitable for border planting, small gardens and patios. It is used both for landing in cities and on private plots. It likes containers. □

ТОП-5 РОСЛИН ІЗ ПОДВІЙНИМ-ПОТРІЙНИМ ТЕРАПЕВТИЧНИМ ЕФЕКТОМ

TOP 5 PLANTS WITH DOUBLE-TRIPLE THERAPEUTIC EFFECT

Майже всі рослини можуть виступати в ролі терапевтів, що виділяють приємний аромат або тішать око. Але у деяких терапевтичні якості присутні навіть у більшій кількості, ніж здається на перший погляд. L&A вибрав топ-5

Almost all plants can act as therapists, exuding a pleasant aroma or pleasing to the eye. But some have even more therapeutic qualities than it seems at first glance. L&A has chosen the top 5

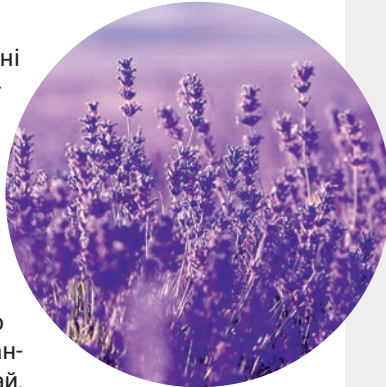
КОТОВНИК ДЛЯ ПОЗИТИВНИХ ЕМОЦІЙ І... КОТІВ-ТЕРАПЕВТІВ

Багаторічна рослина. Містить до 3% ефірної олії, яка зумовлює сильний запах, що приваблює... котів! Якщо коти теж викликають у вас позитивні емоції, обов'язково посадіть на подвір'ї свого будинку котовник! Зовні ця рослина теж чудова. Квітки білі, рожеві, бузкові. У ландшафтному дизайні часто використовують як бордюрну рослину. У кулінарії додають у трав'яні чаї, салати, м'ясні та рибні страви, коктейлі, чаї.

ЛАВАНДА ДЛЯ ФОТОСЕСІЙ І ЗДОРОВОГО СНУ

З лавандою асоціюються нескінченні лавандові поля Провансу і приголомшливі фотосесії. А ще лаванда має сильний пряний запах, містить ефірну (лавандову) олію, яку здавна використовували в медицині та парфумерії. Якщо ви хочете забезпечити собі спокійний і здоровий сон, посадіть у саду лаванду, збирайте з квітів букети, засушуйте їх і розміщуйте букетики або подушечки із засушеними квітами лаванди біля ліжка. Ще лаванду додають у чай, використовують для ароматизації ванн.

М'ЯТА ДЛЯ ЇЖИ ТА АРОМАТУ

Багаторічна рослина, одна з найпопулярніших пряних трав. Приголомшливий запах не залишить байдужим нікого, викликає умиротворення і позитивні емоції. Усі види м'яты швидко розростаються, також «видавлюючи» бур'яни. А ще цінують м'яту за вишукані смакові якості, додають її в соуси, салати, прохолодні напої або для приготування м'ясних страв.

RCATNIP FOR POSITIVE EMOTIONS AND... THERAPEUTIC CATS

A perennial plant. Contains up to 3% of essential oil, which causes a strong smell that attracts... cats! If cats also cause you positive emotions, be sure to plant a cat house in the yard of your house! Externally, this plant is also gorgeous. The flowers are white, pink, lilac. In landscape design it is often used as a border plant. In cooking it is added to herbal teas, salads, meat and fish dishes, cocktails, teas.

LAVENDER FOR PHOTO SHOTS AND HEALTHY SLEEP

Lavender is associated with endless lavender fields of Provence and stunning photo shoots. Lavender also has a strong spicy smell, contains essential (lavender) oil, which has long been used in medicine and perfumery. If you want to ensure yourself a calm and healthy sleep, plant lavender in the garden, collect bouquets of flowers, dry them and place bouquets or pillows with dried lavender flowers near the bed. Lavender is also added to tea, used to aromatize baths.

MINT FOR FOOD AND AROMA

Perennial plant, one of the most popular spicy herbs. The stunning smell will not leave anyone indifferent, causes peace and positive emotions. All types of mint grow rapidly, also «squeezing out» weeds. People also appreciate mint for its exquisite taste, add it to sauces, salads, soft drinks or for cooking meat dishes.

НАСТУРЦІЯ ДЛЯ КРАСИ ТА ДЕКОРУ ЇЖИ

Ця рослина хоч і однорічник, але невибаглива, декоративна, довгоквітуча. А квітки і незрілі насіння використовують при приготуванні салатів і м'ясних страв. Досить додавати кілька листочків або бутонів настурції в салат, щоб збагатити корисними вітамінами і зробити його приємним погляду, викликаючи мегапозитивні емоції.

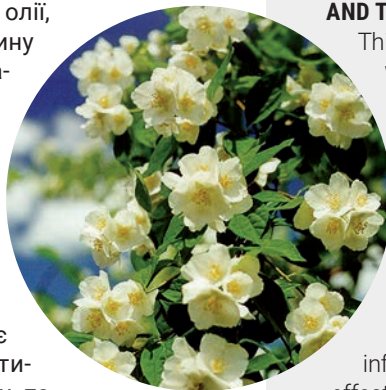

NASTURATION FOR BEAUTY AND DECORATION OF FOOD

This plant, though an annual, but unpretentious, decorative, long-flowering. And flowers and unripe seeds are used in the preparation of salads and meat dishes. It is enough to add a few leaves or buds of nasturtium to the salad to enrich it with useful vitamins and make it pleasing to the eye, causing mega-positive emotions.

ЖАСМИН – КОРОЛЬ ЗАПАХІВ І ЧАЙНИЙ ФАВОРИТ

Ця унікальна рослина містить ефірні олії, а також цінні кислоти. Квітки жасмину настільки ароматні, що його прозвали «королем запахів». Гарячий зелений чай, у який додають пелюстки жасмину, знімає мігрень. Жасминовий чай має седативні (заспокійливі) властивості, є гарним антидепресантом, сприяє нормалізації вироблення інсуліну, є профілактичним напоєм щодо серцево-судинних захворювань, має знеболювальний ефект, чинить антисептичну, протизапальну, потогінну та відхаркувальну дію. Збирають квітки вночі або рано вранці, і відразу сушать, щоб зберегти аромат. □

JASMINE – THE KING OF SMELLS AND TEA FAVORITE

This unique plant contains essential oils as well as valuable acids. Jasmine flowers are so fragrant that it was nicknamed the «king of smells». Hot green tea, in which jasmine petals are added, relieves migraines. Jasmine tea has sedative (calming) properties, is a good antidepressant, helps to normalize insulin production, is a prophylactic drink against cardiovascular diseases, has analgesic effect, has antiseptic, anti-inflammatory, diaphoretic and expectorant effects. The flowers are collected at night or early in the morning and immediately dried to preserve the aroma. □

LANDSCAPE FESTIVAL 2022

BERGAMO (Italy)

Garden Masterclass

21 September

Will take place in the Green Square designed by
Cassian Schmidt + Weihenstephan

www.imaestriddelpaesaggio.it

Cassian Schmidt
(Germany)

Bettina Jaugstetter
(Germany)

Annie Guilfoyle
(United Kingdom)

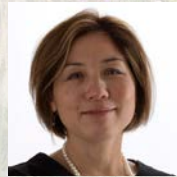

Noel Kingsbury
(United Kingdom)

Valfredda Seminar

22 September

Dedicated to the **Lurie Garden**, Chicago

Terry Guen
(USA)

Roy Diblik
(USA)

Austin Eischeid
(USA)

International Meeting

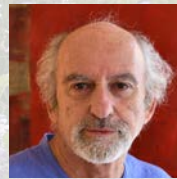
23 - 24 September

"Forgotten Landscape"

The following extraordinary speakers will be on the stage
of the Teatro Sociale

Kate Cullity
(Australia)

Juan Grimm
(Chile)

Gareth Edwards
(United Kingdom)

John Little
(United Kingdom)

Eric Lenoir
(France)

Luciano Pia
(Italy)

Ngoc Minh Ngo
(USA)

Bernard Trainor
(USA)

<https://www.facebook.com/imaestriddelpaesaggio>